

Gardeners' World

Groene school

**Voorkom
overbemesting
met natuurlijke
plantenvoeding**

Inspiratie

**Tuinieren met
een beperking
– onze tips**

BLOEMBOLLEN

*parade*Plant nu je
voorjaarsbollen

Inspiratie

**De Ierse tuin van
Yvette van Boven**

Verwelkom het najaar

Het is komkommertijd • Laat je inpalmen door de palm • Terrariums: tuinieren in een flesje
Inheemse held: muskuskaasjeskruid • Help bestuivende insecten met wilde bloemen

€6,99

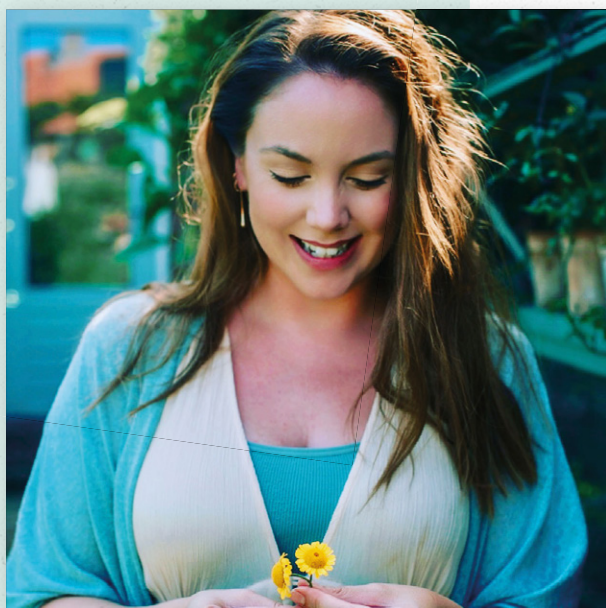

10,11 SEPT
2022

HEX

Garden Festival

www.hex.be

Anne is ook op
Instagram te vinden via
@annesduurzametuinen

“Ik hou van wat sommigen mensen een ‘wilde’ tuin zouden noemen.”

Controle

Laat ik er niet omheen draaien: ik hou van wat sommigen mensen een ‘wilde’ tuin zouden noemen. Een pad dat deels onder bloemen verscholen ligt, die tegen je heen strijken als je er langs wandelt en hun heerlijke geur loslaten. Een schutting die je niet meer terug kunt vinden omdat hij volledig bedekt is met planten, waaruit het gekwetter van vogels te horen is. In Nederland en België (ik vermoed dat Nederlanders dit nog meer hebben) is de heersende mores juist dat alles strak aan kant moet. Zodra er een besje valt op onze aangeveegde stoep of – nog erger – glimmend nieuwe auto, raken we in paniek. Even bukken om onder een boom door te kunnen lopen wordt gezien als onbespreekbaar, en de eigenaar van de boom is zwaar aan het verzaken. Komt dit misschien voort uit een angst voor controleverlies?

Waarom betekent die plant die langzaam aan territorium wint voor veel mensen ongemak? Ik heb dit altijd lastig gevonden, want zodra iets al te aangeveegd wordt, verliest het voor mij juist alle sfeer en een zekere ziel. Toch kun je een tuin niet helemaal zijn gang laten gaan. Wanneer je niet hier en daar ingrijpt, neemt één soort plant – vaak een stikstofminnende braam of brandnetel – het over van meer delicate groeiers. Ik pleit daarom voor een ‘zachte regie’. Zo wandel je met een bundeltje touw, een snoeischaar en hopelijk een oogstmand en vaas om te vullen door de tuin, en dirigeer je het orkest van planten tot een prachtig, maar niet te strak concert.

Deze mijmeringen heb ik altijd wel, maar ze werden aangewakkerd door een heerlijk gesprek met Yvette van Boven, die een grote, overwoekerde tuin in Ierland laagje voor laagje afpelt. Zo ontdekt ze wat er onder al die wilde begroeiing ligt, zonder afbreuk te doen aan het romantische en natuurlijke gevoel van de plek (pagina 68).

En, toegegeven, de mijmeringen kwamen ook weer boven door mensen die zuchtend moesten bukken voor de boom in mijn voortuin ...

Geniet van jullie tuin deze maand! Of hij nu strak aangeveegd, of lekker wild is!

Liefs,

Anne

awiegers@fnl.nl

INHOUD

september 2022

30

Op de cover

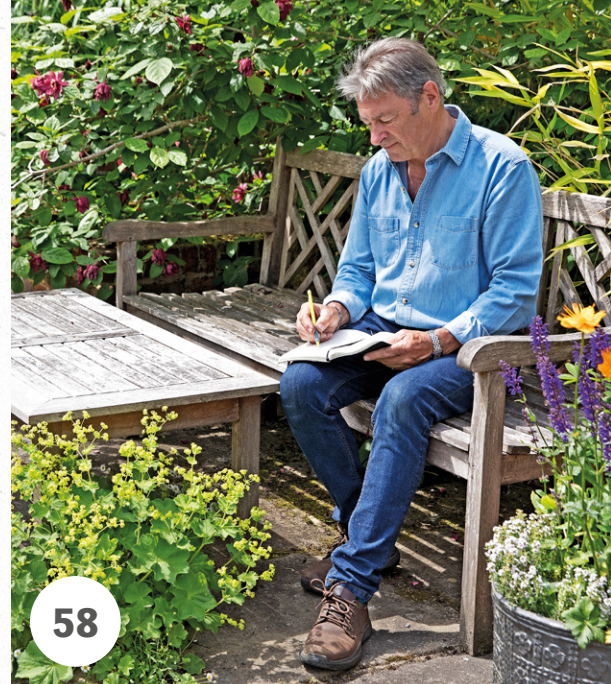
- 10 Verwelkom het najaar
- 24 Het is komkommertijd
- 30 Voorkom overbesteding met natuurlijke plantenvoeding
- 36 Plant nu je voorjaarsbollen
- 42 Help bestuivende insecten met wilde bloemen
- 58 Stappenplan - van lege grond naar jouw droomtuin
- 72 De Ierse tuin van Yvette van Boven
- 78 Laat je inpalmen door de palm
- 86 Tuinieren met een beperking – onze tips
- 91 Inheemse held: muskusaasjeskruid
- 92 Terrariums: tuinieren in een flesje

78

92

58

Seizoen

- 10 Wij zijn gek op september**
September is de aardigste en meest vergevingsgezinde maand.
- 16 Plantportret**
Knoflookbieslook (*Allium tuberosum*).
- 17 The Full Monty**
Zelf kweken wordt steeds meer beschouwd als extraatje.
- 18 Topkeuze**
Zinnia's zouden moeilijk te kweken zijn, maar niets is minder waar.
- 20 Red de bij**
Tips van de Bijenstichting.
- 22 Tuingast van de maand**
De kolibrievlinder.
- 24 Vers uit de tuin**
Smaak van de maand: komkommers.

Groene school

- 30 De gids voor goede voeding**
Planten voeden is niet hetzelfde als bemesten, zegt Monty.
- 36 Kleine voorjaarssterren**
Plant nu miniatuurbollen in potten voor het voorjaar.
- 42 Red onze bestuivers**
Wilde bloemen zijn van vitaal belang voor bestuivers..
- 48 Jouw snoeimaand**
Breng kamperfoelie en andere struiken en klimplanten in vorm.
- 52 Vraag & antwoord**
We geven antwoord op tuinvragen.

Volg @GardenersWorldNL
nu ook op Facebook,
Pinterest en Instagram

36

42

Inspiratie

- 58 Waar moet ik beginnen?**
Deel 1: Mijn perceel begrijpen.
- 63 Alles over kamerplanten**
De drakenklomp (*Epipremnum pinnatum* 'Marble Queen').
- 72 Yvettes Ierse tuin**
We volgen schrijver/kok Yvette van Boven in haar Ierse moestuin.
- 78 Laat je inpalmen door de palm**
Met zo'n vierduizend soorten is er eigenlijk voor iedereen wel een palm.
- 82 Oogst op zijn best**
De hooftuinier van Gravetye Manor deelt zijn deskundige moestuinkennis.
- 86 Mijn 'groene' medicijn**
De rolstoelvriendelijke tuin van *Gardeners' World*-presentator Mark Lane.
- 91 Inheemse held**
Muskuskaasjeskruid stelt zichzelf voor.
- 92 Landschap in een fles**
Terrariums zijn een mooie manier om van kamerplanten te genieten.

Aan de slag

- 101 Monty's maand**
- 104 Bloemen in september**
- 106 Groente & fruit**
- 108 In de kas**
- 109 De basis**
- 111 Algemene tuintaken**

En verder

- 6 Het prikbord**
- 51 Puzzel en win**
- 112 Colofon**
- 113 Groeigids**

72

Welkom

Lees hier alles over wat er deze maand te doen valt op tuingebied, nieuws, weetjes en nog veel meer.

Spinnen herkennen

Verwelkom spinnen in je tuin omdat ze insecten te lijf gaan. Ze nemen in het najaar in aantallen toe. Een paar soorten overleven de winter, maar de meeste sterven. Wat rest zijn zijdeachtige cocons met eitjes die eind voorjaar uitkomen.

1 Huiszebraspin (*Salticus scenicus*)

Heeft een opvallende tekening: donkergrijs tot bijna zwart met witte ringen op de poten en een visgraatpatroon op het achterlijf. Jaagt door zijn prooi te bespringen op muren, schuttingen en boomstammen. Spint geen web, maar een zijden zeke-ringskoord om langs af te dalen wanneer hij zijn doel mist.

3 Roodwitte celspin (*Dysdera crocata*)

Deze spin leeft onder dood hout en stenen, en waagt zich soms binnenshuis. Hij is gespecialiseerd in het eten van taaie pissebedden. Met zijn lange, scherpe en krachtige kaken is het een van de weinige inheemse spinnen die de menselijke huid kan doorboren. Zijn beet schijnt te voelen als een wespensteek.

2 Gewone kameleonspin (*Misumena vatia*)

Het vrouwtje is bolvormig en kan verschillende kleuren aannemen, variërend van zuiverwit tot roze, geel en lichtgroen. Het mannetje is kleiner, smaller en donkerder. Ze jagen door te gaan zitten wachten op bloemen in dezelfde kleur als hun lijf en vangen de insecten die binnen hun bereik komen.

SPINNENTELLING 10 & 11 september

Ga op 10 en 11 september op zoek naar spinnen in je tuin. Loop een rondje en kijk hoog en laag, in en onder planten. Spinnen gevonden? Bepaal dan om welke soorten het gaat. Ga naar www.tuintelling.nl en klik op Spinnentelling. Hier kun je een spinnenzoekkaart downloaden. Samen met onze lijst hiernaast helpt deze kaart je om veel voorkomende spinnensoorten te herkennen.

Geef per gevonden soort het aantal exemplaren door dat je hebt gezien. Het is belangrijk dat je niet tweemaal dezelfde spin doorgeeft. Zie je later op de dag of een volgende dag een andere spin, dan maak je gewoon een nieuwe telling aan en geef je je waarneming door. Je kunt je tellingen nog doorgeven tot de ochtend van 12 september.

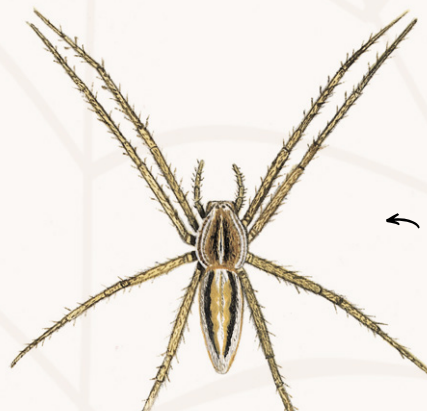
4 Wolfspin (*Pardosa* geslacht)

Deze donkere spin heeft grijze, bruine en zwarte vlekken. Hij is een actieve jager op onbegroeide grond of tussen lage begroeiing. Het vrouwtje draagt een gesponnen, lichtgekleurde eierzak aan haar achterlijf, en wanneer de eitjes uitkomen, draagt ze de babyspinnetjes op haar rug.

5 Kraamwebspin (*Pisaura mirabilis*)

Elegant en langbenig, met beige en bruine strepen. Jaagt in kruidenvegetaties of blijft op een blad zitten wachten. Het vrouwtje spint een zijden koepel om haar eitjes te beschermen, die ze bewaakt tot ze uitkomen.

Tuinieren voor de natuur

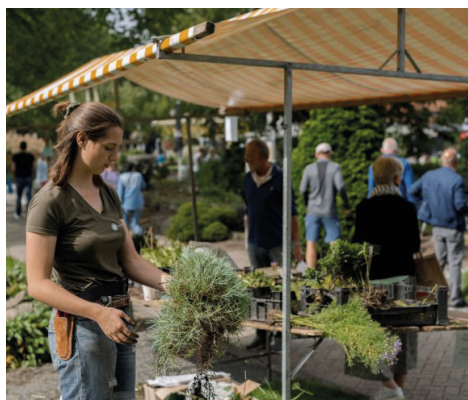
Meer tips hoe je onze tuindieren kunt helpen lees je in deze speciale uitgave. Bestel hem voor 9,99 euro op

www.gardenersworldmagazine.nl/natuur

Agenda

De leukste tuinevents van de komende tijd.

Liefhebbersmarkt

Wanneer: 3 september (10.30 - 17.00 uur)
Waar: Heidelberglaan 8, Utrecht
Entree: 8,50 euro.
Info: www.uu.nl/botanischetuinen

Op de plantenmarkt van de Botanische Tuinen Universiteit Utrecht tref je een groot sortiment planten aan: bloembollen, kuipplanten, rotsplanten, vleesetende planten, zaden, bomen en heesters. Naast verkopers zijn er ook plantenverenigingen te vinden waarvan de leden bezoekers vol enthousiasme wegwijs maken in hun hobby. Nieuw voor deze editie is dat er ook plantenverkopers uit andere Europese landen verwacht worden, die ongetwijfeld weer een heel eigen aanbod aan planten mee zullen brengen.

Oogstfair De Boschhoeve

Wanneer: 10 september (10.00 - 16.30 uur)
Waar: Boschhoeve 3, Wolfheze
Entree: 4 euro.
Kinderen tot 12 jaar hebben gratis toegang.
Info: www.boschhoeve.nl

Tijdens de jaarlijkse Oogstfair op Kwekerij/Tuin De Boschhoeve in Wolfheze kun je volop genieten van de oogst van de (bijna) voorbij zomer. Te gast zijn kwekers en telers met streekproducten, voorjaarsbollen, biologische groenten en kruiden. Tuinliefhebbers kunnen in de eigen tuin nog wat laatste veranderingen doorvoeren met de vaste planten van de kwekerij. Wie de herfsttafel fraai wil aankleden kan kiezen uit uitbundige tuinboeketten, kransen, decoratieve pompoenen en siervruchten. In de pluktuin kunnen nog steeds boeketten worden geplukt.

Zelfpluk op Landgoed de Olmenhorst

Wanneer: 10 september t/m 30 oktober
Waar: Lissersweg 481, Lissersbroek
Entree: Gratis. Parkeren in het weekend kost 3 euro. Biologische appels en peren kosten 2,50 euro per kilo.
Info: www.olmenhorst.nl

De fruitbomen op Landgoed de Olmenhorst in Lissersbroek hangen weer vol met rijpe biologische appels en peren. Op 10 september 2022 gaan de boomgaarden weer open voor de Zelfpluk 2022.

Om het bezoekersaantal te spreiden kun je je vooraf registreren op de website. Plukdagen zijn iedere woensdagmiddag (13:00-17:00 uur), zaterdag en zondag (10:00- 17:00 uur). Tijdens de herfstvakantie van Noord en Midden (15 t/m 30 oktober) kan er elke dag geplukt worden van 10.00-17.00 uur. Het soort appel of peer dat er geplukt kan worden, staat vermeld op de website van het landgoed. Peren kunnen alleen in het weekend geplukt worden.

Op de plukdagen is er trouwens nog veel meer te doen op het landgoed. Diverse ateliers organiseren inloopworkshops en er zijn winkels met bijzondere producten geopend. Bekijk de agenda om te zien wat er precies georganiseerd wordt op de dag dat je langs wilt komen.

Lezers helpen lezers

SLAKKENOVERLAST

Het weer wordt weer vochtiger en dat betekent: slakken. Deze slijmerige beestjes houden de gemoederen van de tuinier behoorlijk bezig. Van onze lezers kregen we weer nieuwe tips die we graag met jullie willen delen. Wij gaan ze meteen proberen!

Open gft-bak

Met regelmaat lees ik in jullie blad tips om van slakken af te komen. Ik heb een aanvullende tip die ik nog nergens tegenkwam. Raap de slakken zoveel mogelijk uit je tuin en gooi ze in de gft-bak, waar al wat afval in zit. Maar laat het deksel open. De slakken zullen onderin bij het afval blijven en als de bak geleegd wordt door de ophaaldienst, worden ze mee gecomposteerd. Als je het deksel dicht doet, zitten ze de volgende dag namelijk allemaal onder tegen je deksel geplakt. Brrrr!

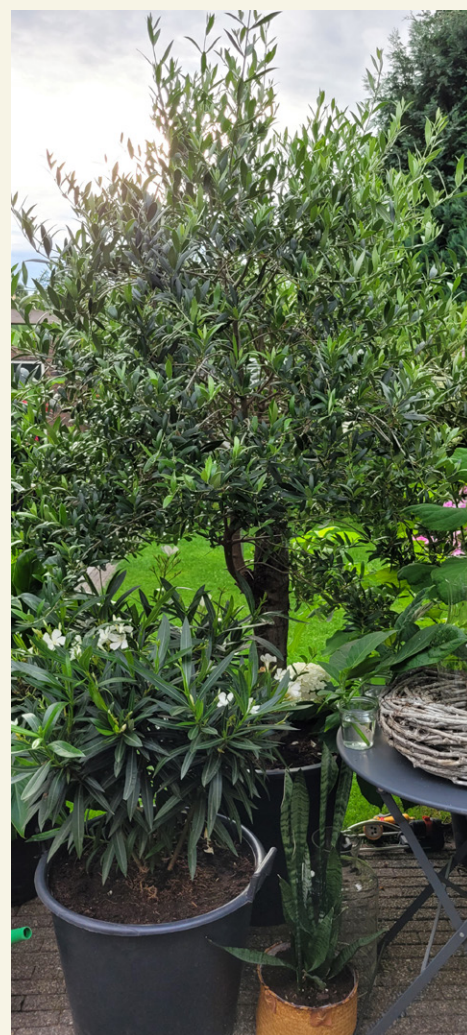
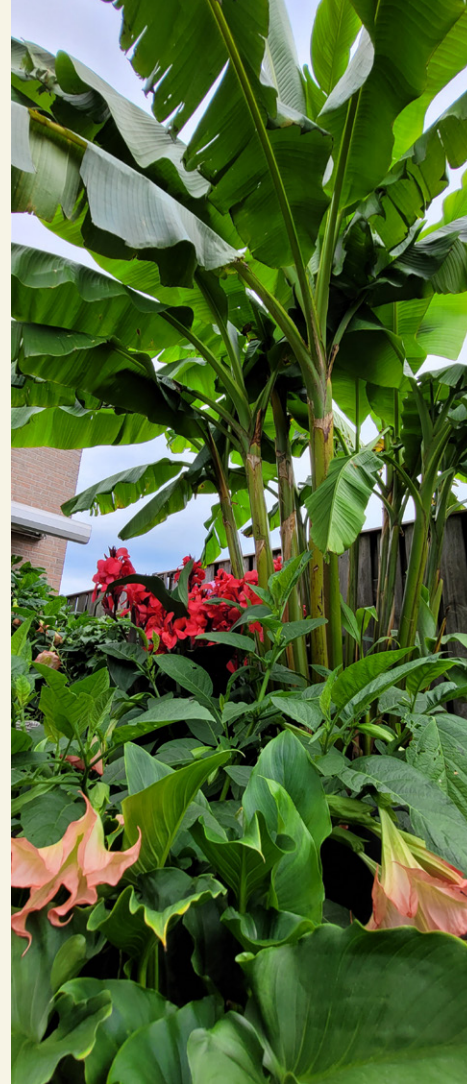
– Mevr. Cok Wiebes

Worteltjes

Wij ruimen elke ochtend of soms ook in de avond de slakken op door overal stukjes winterpeen te leggen. Bij toeval lag er eens een wortel in de tuin en daar zaten slakken op. Vanmorgen heb ik er weer 150 gevonden na de regen. Het oranje valt op en er zijn ook wel eens slakken in de buurt. Bij weinig slakken gooi ik ze weer in de tuin voor de egels en vogels, maar bij veel slakken gaan ze in de groencontainer. Zo ruim je voor €0,79 in de week slakken op een biologische manier op.

– Jetty Bak

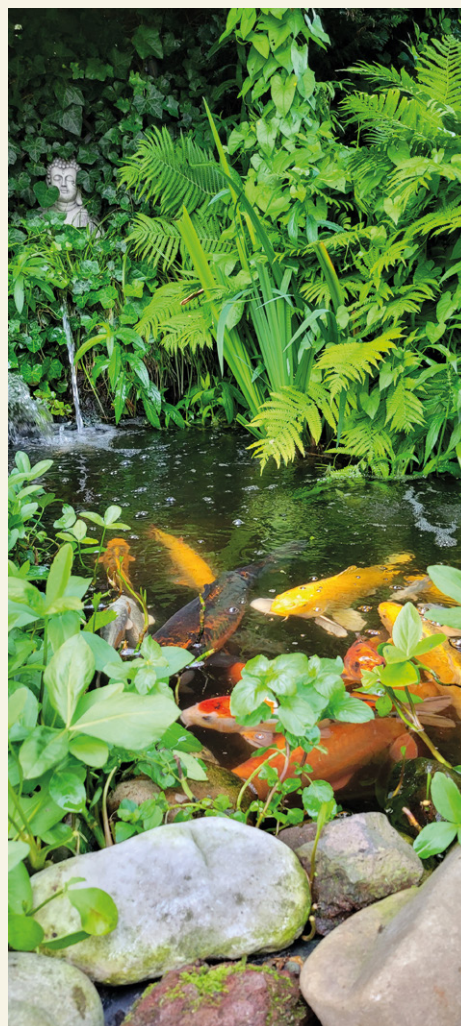
Heb jij ook een geweldige tip om je collega-tuiniers een handje te helpen? Stuur hem op naar redactie@gardenersworldmagazine.nl.

In de tuin van ... *Tony Kriesels*

uit Eindhoven

In onze tuin heb ik verschillende stijlen gemaakt. Het grootste terras bestaat uit tropische kuipplanten. Inspiratie heb ik opgedaan tijdens mijn vakantie in Indonesië. De tropische planten zoals de canna's en de brugmansia's zijn door de jaren uitgegroeid tot ware reuzen. Het meest trots ben ik op mijn Musa basjoo-bomen. Dit zijn bananenbomen die in enkele jaren tot wel vier meter hoog gegroeid zijn. Met hun bladeren van wel twee meter lengte geven ze me het gevoel of ik in klein-Azië ben. De meeste planten heb ik zelf opgekweekt. Achterin de tuin ligt mijn koivijver, omgeven door bamboe, allerlei soorten varens en hosta's in potten die er ook al jaren staan. Door heel de tuin hangen eenjarige planten in manden die uitbundig bloeien. Met mijn tuin laat ik alle lezers van *Gardeners' World* graag zien dat je ook in Nederland een tropisch paradijsje kunt maken.

“ De bananenbomen geven me het gevoel alsof ik in klein-Azië ben. ”

IN JOUW TUIN

Wil jij iets vertellen over jouw tuin? Ga naar gardenersworldmagazine.nl/jouw-tuin en stuur ons jouw verhaal.

*“ ‘t Zijn lange dagen
zo zonder jou
‘t Regent weer met vlagen,
september wordt heel koud. ”*

Clouseau – September

Wij zijn gek op september

Drie hoeraatjes voor september, de aardigste en meest vergevingsgezinde maand. Dit is absoluut een tijd om de teugels te laten vieren en het gaspedaal bij het tuinieren los te laten. Je hoeft je geen zorgen te maken dat je planten te groot worden, dat zaailingen worden verslonden of iets dergelijks. Kijk in plaats daarvan terug op wat je dit jaar hebt bereikt, geniet van de oogst en van de laatste fluisteringen van de zomer. Ken je het verhaal van Goudlokje? Deze maand is een beetje als de pap van de babybeer – niet te warm, niet te koud, maar precies goed.

STER VAN DE MAAND

Cosmos bipinnatus 'Tip Top Picotee'

Als trouwe lezer weet je vast dat we het leuk vinden om af en toe wat overbodige informatie te verstrekken: 'Picotee' betekent dat de bloemblaadjes randen hebben die een andere kleur hebben dan de rest van de bloem. Het komt van het Franse 'picoté'. Geen dank, graag gedaan. Belangrijker nog is dat cosmea een van die onmisbare eenjarigen is – het soort plant dat altijd met plezier een gat opvult. Probeer er elk jaar een paar achter de hand te hebben voor als de vroege zomerbloemen er een beetje moe beginnen uit te zien en aan vervanging toe zijn.

Zaai binnen in het vroege voorjaar. Knijp de groeitoppen uit om robuuste en bossige planten te krijgen.

Hoogte x Breedte 1,5 m x 40 cm

VLINDERBRUID

Deze combinatie is licht en donzig. Door de wind gekneusd gras versiert met vlinderachtige bloemen. Iedereen zou wat prachtkaaarsen (*Gaura*) moeten hebben, want het zijn betrouwbare planten om een onverwacht gat mee op te vullen.

Gaura 'The Bride'

Gemakkelijk te kweken en bestand tegen plagen. Bescherm tijdens de winter. Neem stengelstekken in het voorjaar. **H x B** 90 cm x 30 cm

Deschampsia cespitosa 'Goldtau'

Heet in het Nederlands 'ruwe smele'. Snoei oude stengels in het voorjaar terug tot op de grond. Deel de planten in de vroege zomer. **H x B** 75 cm x 60 cm

WIJ HOUDEN VAN ORANJE

Alle *crocsmia*'s zijn nuttig. Van hun weelderige groene bladeren, die zo recht en scherp zijn als een degen, tot hun spectaculaire bloemen. De bloemaren komen eerst omhoog als de kop van een agressieve, bontgekleurde cobra voordat ze opengaan met een aanhoudende stroom van felle bloemen. September is de maand van oranje, want hij overbrugt als het ware de periode tussen de hitte van de hoogzomer en de vlamme bladeren van het najaar.

Crocsmia 'Star of the East'

Plant in het voorjaar in de volle zon of halfschaduw. Mulch in de winter wanneer de bladeren afsterven. **H x B** 70 cm x 10 cm

OP HET DROGE

Je wilt er vast niet aan denken, maar de winter staat om de hoek. Nog even en deze nazomerkleur is slechts een dierbare herinnering. Voor je het weet knutsel je een kerstkrans van dennentakjes en vraag je je af of een kerstster misschien een goed cadeau is. Een van de manieren om de zomer toch mee te kunnen nemen de duisternis in, is door droogbloemen te schikken. En dit is een van de beste.

***Xerochrysum bracteatum*
'Monstrosum Mixed'**

Zaai strobloemen in het voorjaar en dun zaailingen uit op 30 cm. Hang de bloemen op een koele droge plaats te drogen. **H x B** 70 cm x 30 cm

BETROUWBAAR EN ONDEUGEND

'Rubenza' zou een uitstekende naam zijn voor een kitten. Het straalt iets ondeugends uit in combinatie met de afstandelijke hooghartigheid waar katten zo goed in zijn. Die blik die ze hebben vlak voordat ze opzettelijk een vaas van het dressoir duwen, zou je als 'Rubenza-achtig' kunnen omschrijven. Gelukkig zijn planten een stuk minder lastig en zijn deze cosmea's betrouwbaarder: plant ze in juni en ze doen het tot in de herfst.

Cosmos bipinnatus 'Rubenza'

Volle zon. Bescherm jonge planten tegen slakken. Knip de uitgebloeide bloemen steeds weg om de aanmaak van nieuwe bloemen te stimuleren.

H x B 90 cm x 40 cm

ZIEL EN SALIEGHEID

Deze salie houdt het enorm lang vol. De bloemen hebben een prachtige dieppaarse kleur en staan uitstekend in zowel borders als in potten en bakken. Het opvallende duizendknoop komt ook erg van pas en is een goede bodembedekker.

Salvia 'Amistad'

Vergeet niet om halfrijpe stekken te nemen, want het kan zijn dat hij de winter niet doorkomt. **H x B** 1,2 m x 50 cm

Persicaria 'Red Dragon'

Het gaat vooral om het blad, ook al heeft hij kleine, witte bloemen. Vermeerderen door te scheuren in het voorjaar. **H x B** 40 cm x 60 cm

TANDPASTAGLIMLACH

Een geweldige schermbloemige met elegante bloemen die eruit zien als zonnekleurige spoetniks. De blauwe schaduwen die je erachter ziet zijn bloemen van de eenjarige scharlei, die vroeger als tandpasta werd gebruikt. Gelukkig kunnen we tegenwoordig 'mintfris' zeggen in plaats van 'salieschoon'.

Ridolfia segetum

Zaai in het najaar (als je een kas hebt) of in het voorjaar voor bloemen tot laat in de zomer.

H x B 1,2 m x 30 cm

***Salvia viridis* 'Blue Denim'**

Zaai in het voorjaar voor bloemen gedurende de hele nazomer. Uitstekend voor bijen en andere bestuivers. **H x B** 50 cm x 50 cm

VOULEZ-VOUS?

Sommige planten doen je meteen aan iets denken, zoals aan een kalverliefde of de bijzondere smaak van een zakje chips. Deze rudbeckia zorgt meteen voor een liedje in je hoofd: Lady Marmalade oftewel Voulez-vous coucher avec moi ce soir?

***Rudbeckia hirta* 'Marmalade'**

Kort levende, bossige vaste plant die ook vaak als eenjarige wordt gekweekt. Geeft kleur aan de nazomer. Zaai op een verwarmingsmat in het voorjaar. Ook een mooie snijbloem.

H x B 50 cm x 45 cm

Marcelle van Houtum

Marcelle kreeg haar passie voor groen en tuinieren met de paplepel ingegoten. Ze is namelijk onderdeel van familiebedrijf Kwekerij van Houtum en Bio-Kultura, prachtig gelegen op de Utrechtse Heuvelrug. Dit jaar vertelt deze echte kenner wat haar favoriete planten zijn, hoe hiervoor te zorgen en hoe ze te vermeerderen.

Plantportret

Allium tuberosum

Knoflookbieslook

Hoogte: 60 cm

Kleur: wit

Bloeitijd: juli-september

Standplaats: zon, halfschaduw

Insectenmagneet

Deze *Allium* is een échte topper onder de insectenplanten. Het is echt een drukte van belang wanneer deze knoflookbieslook staat te bloeien in de zomermaanden. Zoals eigenlijk alle *Allium*-soorten bloeit de plant met tal van stervormige bloemetjes die samen een bol vormen. Het is opvallend hoe veel verschillende soorten bestuivers erop afkomen. Ik ben er wel eens naast gaan zitten en telde zo'n acht verschillende soorten bijen.

Eetbare sierplant

Ik vind het altijd extra leuk wanneer een plant zowel voor de sier als voor het eetbare karakter gebruikt kan worden. Deze knoflookbieslook is vrij stevig van smaak en is heerlijk door salades, soepen of kruidenboter. Plant er wel genoeg als je zowel het loof (de stengels) wilt gebruiken als de bloemen wilt zien. Als de bloemen uitgebloeid zijn, ontstaan er bolletjes. Deze kun je inmaken, net zoals kappertjes, en zijn ware smaakbommetjes.

Plek in de tuin

De *Allium tuberosum* houdt van een zonnige tot halfbeschaduwde standplaats. De plant kan dan ook prima drogere periodes aan. Het is een mooie toevoeging voor in een kruidenspiraal- of border, maar kan dus ook heel goed gebruikt worden tussen andere beplanting in borders. In een grote pot of bak voor het keukenraam is helemaal ideaal natuurlijk. Een veelzijdige plant die om meerdere redenen een plekje in tuinen verdient.

The Full Monty

Tijdens recente bezoeken aan Europa zag **Monty** hoe gewassen worden geteeld als een jaarronde levensbehoefte en niet alleen als tijdverdrijf.

FOTO: JASON INGRAM

Bijna elke zomer kweek ik in mijn kas tachtig tomatenplanten en ongeveer veertig pepers, evenals een stuk of honderd basilicumplantjes. Als ik hiervan foto's op sociale media plaats, krijg ik onvermijdelijk de vraag, met een ondertoon van afkeuring: 'Wat ga ik in hemelsnaam doen met al die oogst? Verkopten? Weggeven? Wat probeer ik te bewijzen?'

Elk blaadje basilicum, elke tomaat en elk pepertje wordt zorgvuldig geoogst en meer dan 90% wordt verwerkt tot pesto of tomatensaus en ingevroren of, in het geval van de pepers, direct ingevroren. Ik doe dit al 25 jaar en omdat we altijd minstens drie of vier keer per week pasta eten, hebben we het hele jaar door heerlijke, verse ingrediënten voor onze favoriete maaltijden.

Veel mensen lijken het idee dat je genoeg kunt kweken om te bewaren en de rest van het jaar te gebruiken niet meer te kennen. Alles wat men zelf kweekt, wordt gezien als extraatje bij wat in de supermarkt wordt gekocht.

“We beschouwen onze percelen als aanvulling op ons voedsel.”

In 1976 schreef John Seymour *The Complete Book of Self-Sufficiency*, dat meer dan een miljoen keer werd verkocht. Toegegeven, het merendeel van deze exemplaren werd verkocht aan stedelingen die verre van zelfvoorzienend waren, maar de belangstelling en de intentie waren echt groot. Net als de teleurstelling over hoe het moderne leven ons heeft vervreemd van de praktijk om onszelf te voeden.

Ondanks de bureaucratische rompslomp en alle coronatests maakte ik onlangs twee filmreizen: een naar Griekenland en een langs de Dalmatische kust van Triëst naar Dubrovnik. Dit was voor een serie over de tuinen van de Adriatische kust, die loopt van Venetië tot het eiland Hydra. Ik heb allerlei soorten tuinen bezocht, maar ook prachtige landschappen gezien, waaronder buitengewone wildebloemenweiden, bergen, bossen en meren van een adembenemende schoonheid. Het waren gedenkwaardige, fascinerende reizen, maar wat me het meest trof waren de moestuinen.

Over het algemeen waren ze klein, onopvallend en, zeker in vergelijking met de Noord-Europese moestuinen, niet spectaculair. Het telen werd goed gedaan, zonder druktemakerij en altijd resultaatgericht.

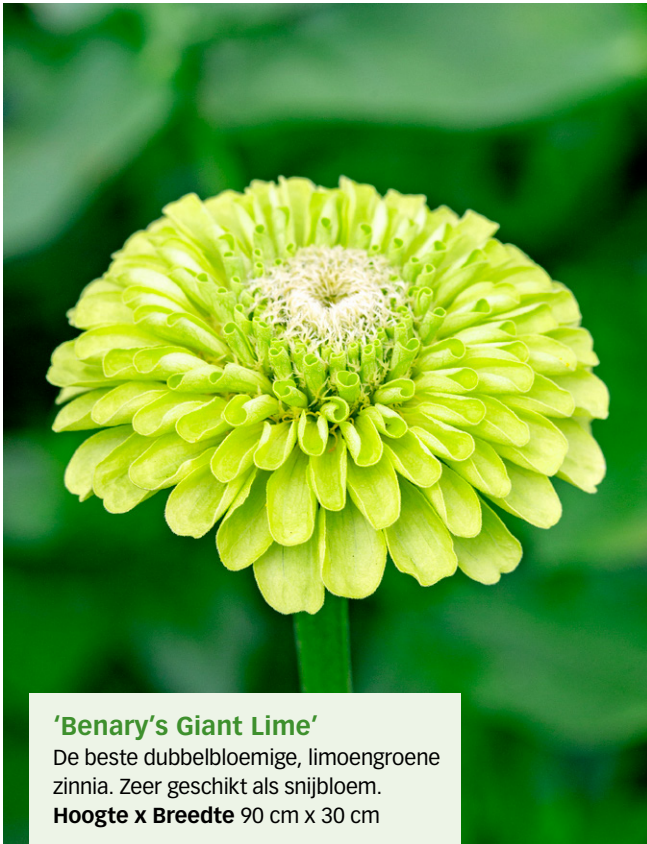
Wat echt fascinerend was, was het scala aan gewassen dat werd gekweekt, vooral in Griekenland en Kroatië. Op bijna alle percelen werd bijna precies dezelfde selectie groenten verbouwd. In Griekenland zou dit bestaan uit tomaten, aubergines, courgettes, komkommers, knoflook, basilicum, diverse soorten sla, aardappelen, sperziebonen en suikermaïs.

In Kroatië was de mix iets anders. Overal zag ik snijbiet en vooral heel veel fruit. Op het kleinste stukje grond stonden wel olijven, morellen, abrikozen, vijgen en sinaasappels. Dit duidt op een sterk ontwikkelde inmaakcultuur. Alle overschotten werden verwerkt tot jam of siroop, ingelegd in zuur of geconserveerd. Elk gezin met zelfs het kleinste lapje grond was trots op zijn olijven en had, als ze er voldoende van hadden, zijn eigen olijfolie.

Ik vroeg iemand op een volkstuintje in Athene waarom ze allemaal hetzelfde teelden en ze keek me aan alsof ik een heel domme vraag had gesteld. "Omdat", zei ze, "het Griekse eten het beste ter wereld is. Dus verbouwen we Grieks voedsel. Waarom zouden we iets anders willen eten?" Bijna alle moestuiniers die ik ontmoette in Griekenland en Kroatië kweekten zoveel mogelijk hun eigen voedsel, hoe bescheiden ook, en vulden het alleen waar nodig aan met voedsel uit winkels. Dit betekende dat de basiselementen van hun dagelijkse voeding vers uit de tuin kwamen.

Wij, tuiniers in Noord-Europa, telen steeds luxueuzer. Wij experimenteren met gewassen en variëteiten, telen het liefst iets zeldzaams of lastigs en beschouwen onze percelen eerder als aanvulling op ons voedsel dan als hoofdzaak. Het lijkt wel alsof groenteteelt een vorm van vermaak is geworden in plaats van een noodzaak, een bijzaak in plaats van een middelpunt in ons leven. Misschien moeten we daar dankbaar voor zijn en voor de luxe die het moderne leven ons heeft geschonken. Maar ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat er iets verloren is gegaan.

Monty

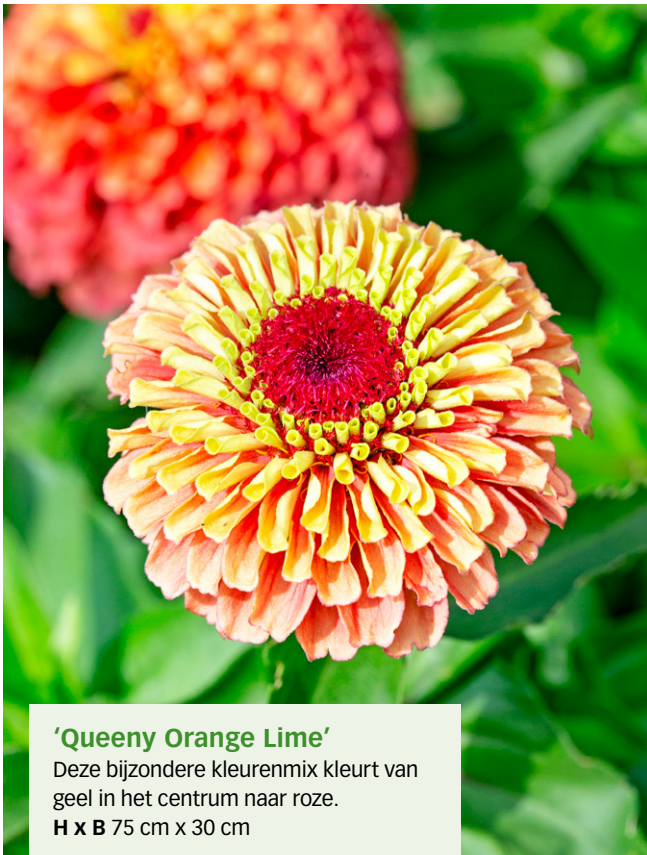
'Benary's Giant Lime'

De beste dubbelbloemige, limoengroene zinnia. Zeer geschikt als snijbloem.
Hoogte x Breedte 90 cm x 30 cm

'Red Spider'

Deze enkele, spinachtige, felrode bloemen springen altijd in het oog.
H x B 45 cm x 20 cm

'Queeny Orange Lime'

Deze bijzondere kleurenmix kleurt van geel in het centrum naar roze.
H x B 75 cm x 30 cm

'Zahara Starlight Rose'

Bloeit lang achtereen met twee rijen witte bloemen. Elk bloemblaadje heeft een vleugje rood. **H x B** 45 cm x 35 cm

FOTO'S: PAUL DEBOIS; JASON INGRAM; TIM SANDALL

Zinnia's

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Zaaien		binnen			buiten							
Bloei												

'Purple Prince'

Grote, dubbele purperen bloemen met prachtig zilver- of bronskleurig blad.

H x B 90 cm x 30 cm

Topkeuze

Zinnia's

Zolang de wortels maar onbeschadigd blijven, zijn deze kleurrijke bloeiende planten helemaal niet moeilijk te kweken.

Er doet een gerucht de ronde dat zinnia's moeilijk te kweken zouden zijn. En het is nog een hardnekkig gerucht ook. Maar het is een mythe.

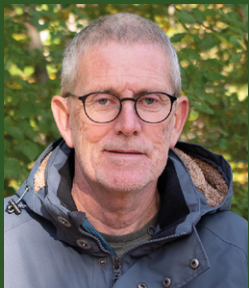
Plante zijn vrij simpel: ze houden van wat ze leuk vinden. Kweek goudsbloemen op de drassige rand van je vijver en ze zullen sterven. Zo eenvoudig is het. Zinnia's zijn niet anders. Als je ze geeft wat ze leuk vinden en ze beschermt tegen wat ze haten, dan zullen ze gedijen. En waar hebben zinnia's een hekel aan? Ze haten wortelschade als ze klein zijn, waardoor ze vatbaar zijn voor rot. Er zijn twee manieren om het te voorkomen.

Ten eerste kun je het zaad zaaien in de tuin waar je de planten wilt laten bloeien en ze uitdunnen zonder de exemplaren te verstoren die je wilt houden. Doe dit met je keukenschaar. Knip gewoon de stengels door van de zaailingen die je wilt verwijderen, en laat de planten die je wilt behouden op hun plaats. En ja, met de keukenschaar, want de snoeischaar knipt niet zuiver door de zachte stengels. Dun ze in etappes uit, van een centimeter uit elkaar tot de afstand die op de verpakking van de zaadjes wordt geadviseerd.

De andere aanpak is om de zaden afzonderlijk in modules te zaaien en ze, wanneer de zaailingen een paar centimeter hoog zijn, voorzichtig te planten waar je ze hebben wilt. Geen verstoring. Geen schade. Geen rot. Blijf zinnia's.

■ **Standplaats** Liefst in rijke, goed doorlatende grond in de volle zon. Een beetje schaduw mag, maar niet meer dan 4 uur per dag. In rijen telen als je ze als snijbloemen kweekt. Kortere soorten zijn prachtig in potten en bakken.

■ **Verzorging** Zinnia's zijn halfharde eenjarigen, dus zaai ze of plant ze uit na de laatste voorjaarsvorst. Steun hoge soorten met stokken en bindtouw. Kop of pluk ze regelmatig voor in een vaas binnenshuis.

De Bijenstichting zet zich in voor bijen en beschermt ze tegen uitsterven. Via cursussen, workshops en open dagen leer je alles over bijen. Je kunt ook altijd een kijkje komen nemen in de demonstratietuin in Vorden, waar met veel vrijwilligers gewerkt wordt aan de bloemenborders. Iedere maand geeft **Jaap Molenaar**, de directeur van het Bijen Educatiecentrum, ons in *Gardeners' World* de perfecte tips om onze tuinen nog natuur- en bijvriendelijker te maken. www.bijenstichting.nl

BLOEMBOLLEN MET KORTING

10% korting op alle gifvrije
bloembollen. Gebruik de
code GW2022 op
www.bijenlint-shop.nl

Red de bij!

Les van de Bijenstichting

De herfst komt alweer in zicht. De natuur verandert langzaam en verkleurt van groen naar bruine en oranje tinten.

Wellicht zie je nog klimopbijen (zie het Bijenportret) rondvliegen rond deze tijd. Veel andere bijen maken zich klaar voor de kou die eraan komt. Bijen zijn koudbloedig en kunnen niet goed tegen kou. Honingbijen kruipen tegen elkaar aan en zitten als een bol (tros) opeengepakt zodat ze lekker warm blijven. Ze wapperen met hun vleugeltjes zodat er warmte ontstaat en eten honing. Net als de bijen leven wij ook meer in huis waar wij de haard opstoken en de warmte opzoeken.

Bijen en tuinen

Plant een bloeiende klimop in je tuin of gebruik deze als erfafscheiding. En laat zandige, weinig begroeide grond of hellingen zo veel mogelijk met rust. Daar kunnen zand- en zijdebijen nestelen. Het aanleggen van een op het zuiden gelegen insectenheuvel is voor deze soorten een prachtige nestelplek. De zich uitgravende jonge bijen zijn daar in het voorjaar en de zomer goed te bestuderen.

Twintip

In een tuin verdienen biologische bloembollen een plekje! Ze verrassen je in de lente met hun vrolijke kleuren die plotseling opduiken en ze bieden het eerste gezonde voedsel voor vroege bijen als de honingbij, hommels en de rosse metselbij. Doordat ze redelijk klein zijn, passen ze prima tussen bestaande beplanting. Veel voorjaarsbloeiers kunnen worden geplant in een gazon, een bloemenweide, of onder en tussen bladverliezende planten.

Biologisch is ook bij bollen een logische keuze. Bol- en knolgewassen uit gangbare teelt worden gedurende het volledige teelt- en bewaarproces behandeld met heel wat pesticiden. Dat heeft negatieve gevolgen voor de biodiversiteit. Plant bloembollen in het najaar. Kijk voor meer informatie op de website van de Bijenstichting: bijenstichting.nl/biologische-bloembollen-informatie-en-tips/.

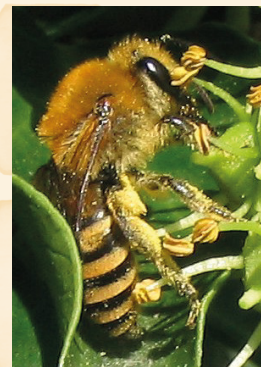

De klimopbij

De klimopbij is een van de negen soorten zijdebijen die in ons land voorkomen. Oorspronkelijk leefde deze bij in het zuiden, maar hij lijkt te profiteren van de warme zomers van de laatste jaren. Deze wilde bij is op dit moment in heel Nederland en België waar te nemen. Zeker ook in stedelijk gebied waar het warmer is en veel klimop groeit.

De mannetjes en vrouwtjes van de zijdebijen zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden. Allebei hebben ze een felbruin behaard borststuk met lichtere haren aan de zijkant. Het achterlijf is zwartglanzend met duidelijke en vrij brede haarbandjes. De bij is 12 mm lang en vliegt van augustus tot en met oktober. De klimopbij nestelt in tuinen, rond gebouwen of in parken, maar ook langs houtwallen of bosranden. Het liefst in stenige of zandige grond langs paden of in meer of minder steile, op het zuiden gelegen löss-hellingen. De klimopbij nestelt vaak in grote groepen maar ieder vrouwtje zorgt voor haar eigen nest. Een nestgang kan tot wel 60 cm diep gaan en bevat een klein aantal broedcellen. De vrouwtjes plakken hun eitjes aan de wand van een broedcel vast, vlakbij de voedselvoorraad. De eieren komen na enkele dagen uit. De larven eten de voedselvoorraad in een paar weken op en groeien in rap tempo uit tot een volgroeide larve. Tijdens het groeien, vervellen ze een paar keer tot ze het laatste larvestadium bereiken. In dit volgroeide stadium overwintert de jonge bij.

In de nazomer en de vroege herfst is klimop één van de weinige planten die nog voedsel biedt aan insecten. De klimopbij heeft een sterke voorkeur voor het stuifmeel van deze plant als voedselbron voor de larven. Als de klimop nog niet in bloei staat, worden ook pollen van andere planten gehaald, zoals resedasoorten, guldenroede en herfstaster. De klimopbij heeft een korte tong die eruitziet als een tweelobbig kwastje. Bloemen met diepe bloembuizen zijn voor deze bij dus niet geschikt als voedselplant. De klimopbij is een pootverzamelaar. Zij verzamelt stuifmeel aan de hele poot: dijbeen, scheenbeen en delen van de voet.

Tuingast van de maand

Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*)

Met het vaak wisselvallige weer van september is het of een levendige boel in onze tuinen met de laatste zomerinsecten of koud met het doembeeld van de naderende duisternis. Klimopbijen zijn nu in de weer en halen zoveel mogelijk uit klimopbloemen en andere laatbloeiers. Ze nestelen in grote groepen in zanderige grond. Op warme dagen zie je atalanta's, kleine vossen en dagpauwogen genieten van de zon. Jonge vogels lijken steeds meer op hun ouders, terwijl de amfibieën nog druk insecten vangen voordat ze een veilige plek voor hun winterslaap zoeken.

Wees voorzichtig met het opruimen van je tuin, want beestjes hebben een schuilplaats nodig om te overwinteren. Hoe meer tuindieren de komende maanden veilig in je tuin kunnen vertoeven, hoe minder 'lastposten' je volgend voorjaar hebt.

Dit kun je tegenkomen Kolibrievlinder, *Macroglossum stellatarum*

Deze grote dag- en nachtactieve vlinder heeft oranje-bruine achtervleugels en grijsbruine voorvleugels, met een zwart-wit geblokt lijf. Hij is echter het meest herkenbaar aan zijn kolibriachtige zweefvlucht terwijl hij zich voedt met nectar.

Volwassen trekvlinders komen in mei uit Zuid-Europa en Noord-Afrika aan en zijn zeer algemeen in zowel Nederland als België. Ze voeden zich met verschillende bloeiende planten, maar lijken een voorkeur te hebben voor rode spoorbloemen. Terwijl ze zich voeden, dartelen ze van bloem naar bloem met hun proboscis (tong) uitgestrekt, terwijl ze zo snel met hun vleugels slaan dat ze zoemen, zodat mensen hen vaak verwarren met echte kolibries.

Na de paring leggen de vrouwtjes eitjes op bedstro, meekrap en rode spoorbloemen. De rupsen verpoppen zich in een cocon dicht bij de grond, meestal onder de waard-

Je ziet hooiwagens in bladafval.

plant of in nabijgelegen bladafval. De nieuwe volwassenen verschijnen in de herfst. Het is niet duidelijk of ze terugkeren naar Afrika, hier overwinteren of sterven als gevolg van de kou (waarschijnlijk een combinatie van alle drie).

Kijk ook uit naar ...

■ De laatste huiszwaluwen. Sommige hebben misschien nog een paar weken kleintjes in het nest.

■ Hooiwagens. Deze spinachtigen kunnen geen web spinnen, dus vangen ze hun prooi met haken aan het einde van hun zeer lange poten.

■ De gewone pendelvlieg, *Helophilus pendulus*, heeft een achterlijf met zwarte en gele strepen en vlekken. Je treft hem aan op laatbloeiers zoals sedums en *Hebe*.

“Kolibrievlinders
dartelen van bloem naar
bloem met hun
uitgestoken tongen.”

In haar moestuin kweekt **Rekha Mistry**, naast de traditionele groente en fruit, allerlei exotische variëteiten. Je kunt haar volgen op Instagram: **@rekha.garden.kitchen**.

Nu oogsten

Nu de zon minder fel schijnt en ik de **maïs**bladeren heb verwijderd, komen de gele korrels tevoorschijn. Deze gebruik ik in een heerlijke salsasalade. De **pepers** uit de kas zijn geplukt en hangen nu binnen te drogen. Ik heb me verbaasd over hoe goed mijn **aubergines** het dit jaar hebben gedaan, zowel in de kas als buiten, en op een droge dag rooi ik mijn **aardappels** (het loof heb ik vorige maand weggesneden). Ik krijg nog een laatste oogst **courgettes**; een groente waar ik nu even genoeg van heb ... tot ik er over drie maanden naar begin te verlangen!

Rekha's rijke aubergineoogst bevat o.a. 'Pianta delle Uova'.

Vers uit de tuin

Rekha heeft een lekker lang oogstseizoen met aubergines, pepers, aardappels en tomaten. En ze heeft een recept met zure komkommer voor je.

Als dit geurpapier was, zou je de scherpe geur van azijn ruiken. Waarom? Omdat ik druk bezig ben geweest met het oogsten van de laatste tomaten. De rijpe vruchten liggen opgestapeld in de keuken om te worden verwerkt tot ketchup (mijn gezin noemt het een saus).

Als ik klaar ben met het roeren, zeven en bottelen van de gekruide pulp, zet ik de radio aan, ga aan tafel zitten en pak mijn naald en draad. Nee, niet om de gescheurde kniestukken op mijn broekspijpen te naaien, maar om pepersnoeren te maken. Die maak ik van de oogst van rijpe chilivruchten die in de keuken te drogen hangen. De bloemhoofden van prei heb ik goed in de gaten gehouden en die zijn ook klaar om te oogsten, maar ik laat ze binnenshuis verder drogen.

Naarmate de oogst vordert, gooi ik de uitgebloeide planten op de composthoop en begint de grond er bruin en dor uit te zien. Daarom zal ik rond deze tijd overwinterende groenbemers uitzaaien – mijn komende winterbezoeken aan de tuin zullen er ook dan weelderig en groen uitzien.

O, en voor ik het vergeet: één ding wat ik altijd al heb willen telen was kleurenmaïs en nu is het gelukt! Mijn oogst van kleurrijke kolven ligt binnen te drogen.

Bedankt zomer voor weer een productief seizoen, ik kijk er naar uit om volgend jaar weer met je samen te werken.

Smaak van de maand

Knapperig, glad, dik, slank krom of recht: er gaat niets boven een knapperige komkommer uit eigen tuin, direct van de plant. Er zijn zoveel soorten om uit te kiezen en zelfs in kleine ruimtes zijn ze ideaal om te kweken, zolang je maar voor een klimsteun zorgt. Als je hem op de juiste manier inmaakt, kun je er de hele winter van genieten. Hier is een snel inmaakrecept voor degenen die daar niet zo lang op kunnen wachten.

Ingelegde komkommer

INGREDIËNTEN

- 150 ml appelazijn
- 100 ml water
- 2 el rietsuiker
- ½ tl venkelzaad
- ½ tl zwarte peper (korrels)
- 1 el zeezout
- 300 g komkommer
- Snufje chilivlokken

BEREIDINGSWIJZE

1 Doe de azijn, het water, de suiker, de venkel en de zwarte peper in een pan op een zacht vuurtje. Verwarm tot de suiker is opgelost en laat 10 minuten pruttelen. Haal van het vuur en laat afkoelen.

2 Maak met een aardappelschiller lange slierten van de komkommer en vermijd daarbij het vruchtvlees. Doe in een kom, bestrooi ze met zout

en meng ze goed. Laat ze 15 minuten staan (dit helpt het water eruit te trekken). Was de slierten in koud water, knijp het overtollige water eruit en doe ze in een schone kom.

3 Giet de afgekoelde, gekruide azijn over de komkommer en bestrooi naar smaak met chilivlokken. De komkommer is direct klaar voor gebruik.

Om het langer te bewaren, snijd je de komkommer in schijfjes van 0,5 cm in plaats van in linten. Volg de bovenstaande stappen, maar na het zouten en spoelen doe je de schijfjes in een weckpot, giet je er de gekruide azijn over en sluit je hem goed af. Dit is in de koelkast tot drie weken houdbaar.

Moestuinklusjes

De koele septemberwind vormt een aangename afwisseling met de zinderende zomerdagen van augustus. In het bloemperk moeten de **zonnebloemzaadhoofden** beschermd worden tegen eekhoorns – de zaadjes zijn heerlijk in **winterse salades**. Als de wind deze maand langzaam begint aan te wakkeren, moet ik **het gaas rond mijn koolplanten vastzetten**, omdat vogels er verstrikt in kunnen raken als het los zit. Nu is het tijd om **voorjaarskolen te zaaien** in de onverwarmde kas of in de koude bak, om ze eind winter of begin lente uit te planten. Mijn **rettich** die ik vorige maand heb gezaaid komt al aardig op en ik **dun de zaailingen uit** om dikkere en sappigere wortels te krijgen.

Gewone radijs moet ongeveer 2-4 cm uit elkaar staan, maar rettich moet je 8-10 cm uit elkaar planten zodat de wortels goed kunnen groeien.

3 om nu te telen

Knoflook 'Early Purple Wight'

Grote, robuuste, paars getinte softneck knoflook, die in juni klaar is voor de oogst.

Planten In grond waaraan tuincompost is toegevoegd. Hark de grond tot een kruimelige laag. Plant de teentjes 2 cm diep, 15 cm van elkaar in rijen met 30 cm tussenruimte. Bescherm de teentjes tegen vogels tot de planten zijn gegroeid.

Ui 'Senshyu'

Een winterharde gele variëteit met wit vruchtvlees. Een goede ui om te bewaren voor de winter.

Zaaien Buiten in voorbereide, 1 cm diepe voren. Zodra ze ontkiemd zijn, laat je de planten de hele winter doorgroeien. Dun ze in het voorjaar uit met een tussenruimte van 25 cm (gebruik het uitgedunde als sla-ui). Geef de planten regelmatig water, houd het aarde onkruidvrij en oogst de bollen tegen eind juli.

Sla 'Winter Density'

Een knapperige, compacte bindsla.

Zaaien Kweek zaailingen op onder glas in zaaibakjes op een diepte van 1 cm. Dun uit tot 3 cm voordat je gaat verspenen wanneer de zaailingen vier of vijf echte bladeren hebben. Uitplanten onder glas (in een kas of koude bak). Blijf gedurende de winter bladeren plukken.

VOLGENDE MAAND Rekha geniet van een laatste vleugje zomerkleuren met paprika's.

Deze 4 planten zijn *compacte soorten* van jouw favorieten

Er is niet altijd plek voor grote, opvallende planten. Omdat je beperkte ruimte hebt, omdat je tuin al vol staat, of omdat je alleen een (dak)terras of balkon hebt. In zulke gevallen zijn compacte planten ideaal, ze hoeven echt niet onder te doen voor een grote variant.

VLINDERSTRUIKEN -

Buddleja Chip®

Van deze laagblijvende, niet-invasieve vlinderstruiken bestaan veel verschillende kleuren. Van de klassieke paarse vlinderstruik tot wit, roze en rozerood. Ze bloeien de hele zomer lang, ze maken continu nieuwe bloemen aan. Blijf uitgebloeide bloemen snoeien, dan stimuleer je dat proces. De hoogte varieert van 60 tot 120 cm.

OVER PROVEN WINNERS®

Proven Winners® is een merk voor kwaliteitstuinplanten. Achter dit merk zit een wereldwijd netwerk van veredelaars en kwekers, die planten met innovatieve eigenschappen ontwikkelen. De planten worden uitgebreid gescreend en getest onder alle omstandigheden en worden geselecteerd op unieke eigenschappen zoals sterkere takken of een compactere groeiwijze. Het Proven Winners®-heesterassortiment omvat ruim 80 soorten en is te herkennen aan de witte Proven Winners®-pot.

PLUIMHORTENSIA'S - *Hydrangea paniculata* *Little Quick Fire*®

Houd je van de *Hydrangea paniculata* 'Early Sensation'? Dan vind je deze laagblijvende versie (90 - 120 cm) ook prachtig. Hij begint in juni al te bloeien, en bloeit door tot oktober. Houd je juist van lichtere kleuren? Kijk dan eens naar de *Hydrangea paniculata* Little Lime®, de dwergversie van 'Limelight'. De limoengroene bloemen verkleuren naar wit.

HORTENSIA 'ANNABELLE' -

Hydrangea arborescens BellaRagazza®

Dol op Annabelle? Dan is deze dwergvariant misschien iets voor jou. Ze worden 50 tot 75 cm hoog, maar krijgen desondanks wel grote, bolvormige bloemen. De planten bloeien van juli tot oktober, op nieuwe scheuten komen ook weer bloemen. De *Hydrangea arborescens BellaRagazza*® Limetta heeft limoengroene bloemen die verkleuren naar wit en weer terug naar limoengroen.

APPELBESSEN -

Aronia melanocarpa Revontuli®

Er zijn verschillende soorten compacte appelbessen, met elk hun eigen eigenschappen. Zo heb je de *Aronia melanocarpa Revontuli*® Hedger, die ideaal is voor heggen, de Mound, die bolvormig en laagblijvend is, en de Spreader, die je als bodembedekker kunt inzetten.

Deze 5 Annabelle-soorten hebben zeer sterke takken

Je herkent het vast: heeft je *Hydrangea arborescens* 'Annabelle' prachtige grote bloemen gekregen, gaan de takken hangen onder het gewicht. En na een flinke regenbui ziet je plant er niet meer mooi uit. Wil je wél de mooie Annabelle-bloemen, maar ook een stevige plant? Dan zijn deze soorten misschien iets voor jou.

Hydrangea arborescens Pink Annabelle®

Met hardroze bloemen die er flink uit knallen.

Hoogte x breedte 150 x 125 cm

Hydrangea arborescens Strong Annabelle®

De witte bloemen zoals je ze kent van de klassieke Annabelle.

Hoogte x breedte 140 x 120 cm

Hydrangea arborescens Ruby Annabelle®

Deze hortensia heeft rozerode bloemen en blijft iets kleiner dan de andere soorten.

Hoogte x breedte 100 x 100 cm

Hydrangea arborescens Lime Rickey®

Zoals de naam al zegt: limoengroene bloemen.

Hoogte x breedte 150 x 120 cm

Hydrangea arborescens Sweet Annabelle®

Zachtroze bloemen.

Hoogte x breedte 140 x 120 cm

DE EIGENSCHAPPEN VAN DEZE ANNABELLE-SOORTEN

Deze Annabelle-soorten hebben een paar gemeenschappelijke eigenschappen. Behalve de sterke takken bloeien ze ook een lange periode. Van juni tot en met september kun je bloemen verwachten, omdat op de nieuwe scheuten ook bloemen komen. Je kunt de planten goed gebruiken om een hele border mee te vullen, maar ze doen het ook prima als solitaire plant.

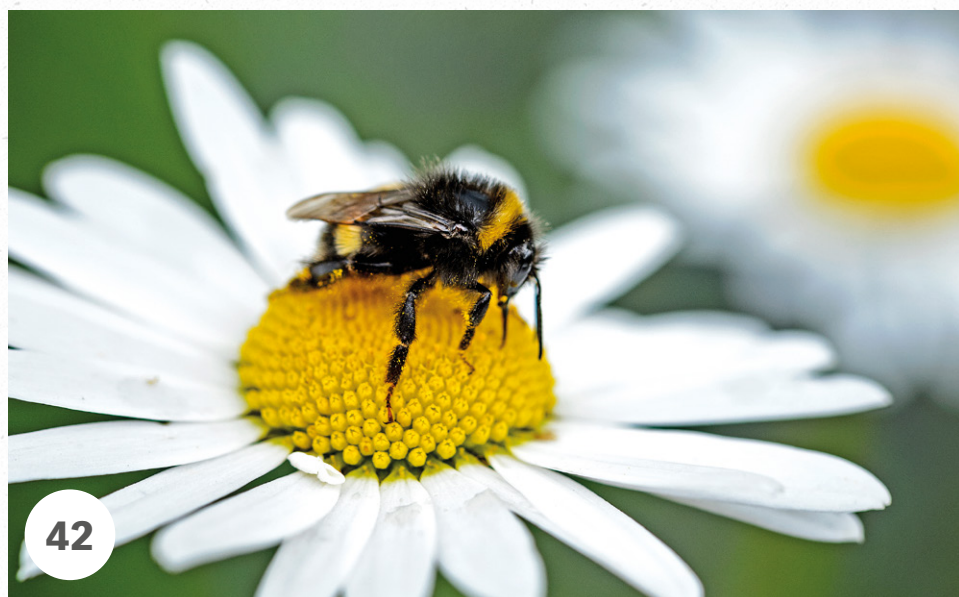
OPTIMALE PLEK VOOR DE HORTENSIA'S

Je plaatst deze hortensia's het beste in de zon of halfschaduw, al hebben ze voor de grootste bloemen en de uitbundigste bloei wel minimaal 6 uur zon per dag nodig. De planten zijn minder geschikt om in potten te zetten, omdat ze daar te groot voor worden en hun waterbehoefte te groot is. Het duurt ongeveer twee jaar voordat de takken hun optimale sterkte hebben bereikt. Eerst moet er een goede struik gevormd zijn.

GROENE SCHOOL

Leer elke maand iets nieuws in de tuin. Van basistechnieken als met onkruid omgaan en snoeien tot het vergroten van je moestuinoogst, in deze rubriek komt het allemaal aan bod.

Deze maand

- 30 De gids voor goede voeding**
Planten voeden is niet hetzelfde als bemesten, zegt Monty.
- 36 Kleine voorjaarssterren**
Plant nu miniatuurbollen in potten voor het voorjaar.
- 42 Red onze bestuivers**
Wilde bloemen zijn van vitaal belang voor bestuivers.
- 48 Jouw snoeimaand**
Breng kamperfoelie en andere struiken en klimplanten in vorm.
- 52 Vraag en antwoord**
We geven antwoord op tuinvragen.

Snelgroeïende, vorstgevoelige planten hebben eind zomer regelmatig voeding nodig, omdat de voedingsstoffen in de pot zijn uitgeput.

FOTO: JASON INGRAM

“Overbemesten heeft geen enkele zin. Planten kunnen toch maar een beperkte hoeveelheid in één keer opnemen.”

De gids voor **goede voeding**

Planten hebben voeding nodig, maar dat is niet hetzelfde als bemesten, zegt Monty. Hier geeft hij deskundig advies voor een gezond en uitgebalanceerd dieet.

Als het om het bemesten van planten gaat, heb ik één belangrijke regel: doe het zo min mogelijk. Ik zie het bemesten van een plant, waar en hoe dan ook, als een beperking of zelfs mislukking van mijn kant. Tenzij bemesting het laatste redmiddel is, probeer ik het te vermijden.

Dit behoeft waarschijnlijk enige uitleg. Nog niet zo heel lang geleden was de benadering van plantenvoeding en -gezondheid eenvoudig, zo niet simplistisch. Planten hadden water, stikstof, fosfor en kalium nodig. En als ze deze dingen maar in de 'goede' hoeveelheden kregen en voldoende ontvankelijk waren, dan zouden ze volgens verwachting leveren, of dat nu vruchten, groenten, bloemen of bladeren waren. Grof samengevat: stikstof stimuleert de groene aanwas (stengels en bladeren), fosfor helpt de wortelgroei en kalium bevordert de productie van bloemen en vruchten. In dit zeer eenvoudige dieet werden sporenelementen erkend, maar niet echt gerespecteerd en zeker niet gemeten of afgestemd op de behoeften van de planten.

De basisaanname was dat tuiniers wisten wat het beste was en de prestaties van hun planten regelden door weloverwogen te bemesten. De mest kon vloeibaar zijn of een korrel- of poedervorm hebben, zoals vis- en beendermeel of gedroogd bloed. Er zijn fortuneers die verdienen aan de verkoop van deze extracten. De waarde van verschillende soorten stalmest werd bepaald door de hoeveelheid basisingrediënten. Ik heb een kast vol boeken over de kenmerken van stalmest, compost en plantenvoeding, maar hierin wordt bijna altijd uitgegaan van de laboratoriumwaarden en niet van de relatie tussen de planten en de grond, of van de situatie en omstandigheden waarin ze groeien.

En dat vormt de kern van het probleem. Als je alle planten tegen een meetlat afzet (vaak letterlijk, waarbij de hoge lat van bloemenshows en wedstrijden de maat aangeeft), dan zou je kunnen concluderen dat er een 'correcte' manier van kweken en bemesten bestaat. De houding van de gevestigde tuinierorde was: als je niet tuiniert volgens onze richtlijnen, doe je het fout.

Dit is natuurlijk niet alleen arrogante nonsens, maar ook een teken van slecht tuinmanschap. We zijn blijven hangen bij het romantische beeld van de tuinman met zijn stofjas en brouwsels om prijswinnende bloemen en groenten te kweken. Dat is alsof je een middeleeuwse chirurg romantiseert.

En trouwens, wie wil er prijswinnende groenten? Het gaat erom dat ze lekker en gezond zijn, niet om hoe groot ze zijn of welke vorm ze hebben.

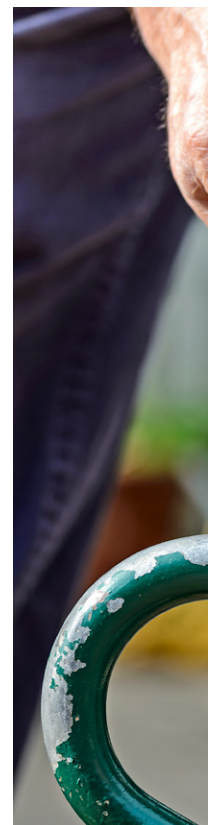
We begrijpen nu dat de relatie tussen planten en de grond waarin ze groeien –

BOVEN Monty voegt zelfgemaakte compost toe als mulch en geeft de verhoogde bedden in het begin van het jaar een boost.

RECHTS Potten met citrus- en andere permanente fruitplanten hebben in het begin van het jaar een opkikker nodig in de vorm van houtas en mulch van zelfgemaakte compost.

UITERST RECHTS Vloeibare zeewier is makkelijk verkrijgbaar en bevat voedingsstoffen en mineralen voor allerlei tuinplanten.

welke grond en waar dan ook – oneindig complex is. We weten net genoeg om te weten dat we maar een fractie weten van wat er in de grond gebeurt.

Het belangrijkste wat de meeste tuiniers nu beseffen, is dat een plant zich snel en subtiel aanpast aan de grond waarin hij staat, niet alleen wanneer hij aanslaat, maar ook naarmate de seizoenen en het weer veranderen. Het is een vloeiend en voortdurend aanpassingsproces.

Dit betekent dat je je gedraagt als een lomperik wanneer je op je grote laarzen door de tuin marcheert en dicteert wat je planten nodig 'horen' te hebben. De vuistregel voor goed tuinieren is dat je reageert op je planten, dat je naar ze luistert en ze observeert, zelfs met ze praat als dat helpt, in plaats van ze te commanderen.

Dus wat houdt dat in voor de bemesting? Feit blijft dat ik planten mest geef, maar alleen potplanten, en alleen als die tekenen van gebrek aan voedingsstoffen vertonen vanwege de beperkte groei ruimte in de potten waarin ze staan.

veroorzaakt door kalkgebrek. Het helpt niet om de tomaten extra kalk te geven, want het probleem is niet dat de grond niet genoeg kalk bevat (planten hebben maar heel weinig nodig), maar dat de plant de kalk niet kan opnemen. En dit komt altijd door een verkeerd waterregime. Het 'voedingsprobleem' is in feite een probleem van onzorgvuldig en ineffectief tuinieren, en heeft weinig te maken met een gebrek aan voedingsstoffen.

Dus een goede grondstructuur is heel belangrijk om ervoor te zorgen dat planten de voedingsstoffen in de grond kunnen opnemen. Hoe verder en gemakkelijker de wortels de grond in kunnen groeien, hoe groter de kans dat ze vocht en beschikbare voedingsstoffen vinden. Goede grond heeft niet alleen een open en losse structuur, maar houdt ook vocht vast. Dit is niet tegenstrijdig, maar een kwestie van evenwicht dat het beste kan worden bereikt door veel organisch materiaal toe te voegen, zoals compost, stalmest en plantenwortels. Dit gaat hand in hand met een groot aantal wormen en andere woelende schepseltjes die de grond loshouden, zuurstof toevoegen en de

“Reageer op je planten, luister naar ze en observeer ze, praat zelfs met ze als dat helpt.”

De bouwstenen van potgrond

Ik kan het niet vaak genoeg zeggen: de beste voeding voor een tuin is zelfgemaakte compost. Dat zelfgemaakte is belangrijk, omdat je daarmee de zeer specifieke bacteriën en schimmels die in jouw specifieke grond voorkomen recyclet. De eenvoudigste en meest effectieve manier om compost te gebruiken is door het als een dunne mulchlaag (3–6 cm) over het oppervlak te verspreiden. Alles wat de planten nodig hebben, wordt opgenomen door de grond dankzij wormen en andere grondorganismen die voortdurend aan het werk zijn.

Hier op Longmeadow mengen we ook gezeefde tuincompost door zaad en potgrond, deels om de symbiotische relatie tussen de plantenwortels enerzijds en bacteriën en schimmels anderzijds zo snel mogelijk tot stand te brengen. Want een van de belangrijkste lessen die we recentelijk hebben geleerd, is dat de toegankelijkheid van de voedingsstoffen net zo belangrijk is als de hoeveelheid voedingsstoffen zelf. Stel je voor dat al het voedsel dat je voor je gezondheid nodig hebt in een kast staat, maar dat het beste zich op de bovenste plank bevindt, buiten je bereik. Dan word je minder gezond dan een persoon die overal bij kan.

Een goed voorbeeld is neusrot bij tomaten, waarbij de tomaten die het verst van de stam groeien aan de onderkant een verzonken, bruine plek krijgen. Dit wordt

drainage en worteldiepte verbeteren.

Ik heb nog nooit een plant in de tuin van Longmeadow bemest (en ik heb de bloemenborders nog nooit water gegeven). Het enige wat ik doe, is heel veel organisch materiaal toevoegen. Maar de zaken veranderen zodra je planten in potten gaat kweken. Je creëert dan een onnatuurlijke, beperkte groeiomgeving waarin vroeg of laat een gebrek aan ruimte, voedingsstoffen en water ontstaat.

Kies om te beginnen turfvrrije potgrond voor potten. Als de plant maar een paar weken in de pot moet staan, bijvoorbeeld na het verspenen of voor het uitplanten, dan voldoet elke turfvrrije potgrond. Maar als planten een zomer lang in potten doorbrengen, zoals bij ons in de Jewel Garden, of permanent in een pot staan, zoals onze citrusplanten en buxuskegels op het cricketveld, dan hebben ze op een gegeven moment meer nodig dan wat de potgrond te bieden heeft. Ik wil echter onderstrepen dat de toevoeging van zelfgemaakt tuincompost of een andere grondverbeteraar enorm zal helpen. Ik voeg ook grit en bladaarde toe voor een betere grondstructuur, om alle redenen die ik hiervoor heb genoemd.

Wij gebruiken nooit stikstofrijke voeding. Die heeft als doel om bladgroei te stimuleren, vaak ten koste van bloemen of fruit. Je kunt deze voeding kopen of zelf maken door brandnetels in water te laten trekken

Monty geeft zijn hongerige Spaanse-peperplanten wekelijks een portie vloeibare voeding.

en daarna het concentraat te verdunnen. Maar een goed potgrondmengsel voldoet ruim voldoende aan de extra behoefte. Het probleem met stikstofrijke mest is dat het de groei van zachte, nieuwe aanwas stimuleert, dat weer sapzuigende insecten zoals luizen aantrekt en bij warm, vochtig weer gevoelig voor schimmels is. En het remt de bloem- en fruitproductie. Mijn advies is om stikstof heel spaarzaam te gebruiken en alleen als je absoluut zeker weet welk resultaat je wilt bereiken.

Wat we vanaf midden zomer wel gebruiken, is voeding die de vorming van bloemen en vruchten bevordert en de wortels helpt. En die bevat geen stikstof, maar vooral kalium. Een tomatenvoeding werkt heel goed. Op Longmeadow dienen we vanaf half juni wekelijks vloeibare zeewier toe aan de potplanten in de Jewel Garden en aan groenten die we in pot kweken, zoals aubergines, Spaanse pepers, komkommers en meloenen. We maken ook onze eigen smeewortelgier, die zowel sporenelementen als kalium bevat (zie kader rechts).

In april strooi ik houtas uit de open haard rond de kleinfruitstruiken, want daarin zit ook kalium. Maar daarvoor je moet wel houtas tot je beschikking hebben.

Overbemesten heeft geen enkele zin. Te veel stikstof stimuleert alleen de bladgroei ten koste van bloemen en wortelgroei, en

planten kunnen toch maar een beperkte hoeveelheid in één keer opnemen. Net als een teveel aan eiwitten in het menselijk lichaam spoelt het overschot gewoon weg, de grond in.

Ik ben al ruim vijftig jaar actief tuinier en heb, in alle bescheidenheid, tuinen aangelegd die er goed uitzien en heel gezond zijn. Mijn weloverwogen advies is om mest alleen te gebruiken in noodgevallen of in situaties van onbalans (en dan met mate). Dus als de bladeren vergelen en de groei vertraagt, dan geeft stikstof een opkikker. Als de vrucht- en bloemvorming ondermaats zijn, dan helpt kalium. Als de groei achterblijft en bladeren wat blauwig worden, dan heeft de plant waarschijnlijk een gebrek aan fosfor.

Maar daarmee betreden we weer het domein van de lompe tuiniers die denken veel meer te weten dan ze eigenlijk doen. Richt je op de verbetering van de grond, laat planten zich aanpassen en op hun eigen manier groeien, zodat ze de beschikbare voedingsstoffen optimaal kunnen gebruiken. Probeer compost aan potten toe te voegen en bemest ze spaarzaam, maximaal één keer per week.

Dit kan betekenen dat een kleine plant veel gezonder is dan een grote. Het kan betekenen dat je niet kunt kweken wat je wilt, waar je wilt. Wees flexibel. Maar vooral: observeer en leer van je planten. Ze kunnen jou veel meer bijbrengen dan jij hun.

“ Vroeg of laat krijgen alle potplanten gebrek aan ruimte, voedingsstoffen en water. ”

VOLGENDE MAAND Monty vertelt over het kweken én eten van appels.

Maak het zelf

Maak je eigen vloeibare plantenvoeding op basis van smeewortel of brandnetel. De procedure is dezelfde. Hier heb ik smeewortelgier gemaakt van bladeren die ik onder de heggen rond de tuin heb verzameld.

1 Verzamel de bladeren en snijd ze vervolgens klein.

2 Doe de stukjes blad in een emmer en zet ze onder water.

3 Laat het mengsel drie weken staan. Het gaat rotten en stinken.

4 Giet af en verdun 1 op 30 met water. Bewaar de gier in waterdichte flessen.

De kracht van bamboe

Bamboe is niet alleen minstens zo sterk als hardhout, het is ook een stuk duurzamer! Bovendien is het een lust voor het oog. Dus het is tijd om bamboe te introduceren in jouw tuin met smaakvolle bamboe producten.

Tropische tuinafscheiding

Stevige bamboe schuttingen zijn ideaal als je op zoek bent naar een duurzame tuinafscheiding met een luxe en exotische uitstraling. De robuuste bamboe palen – verkrijgbaar in verschillende kleuren, diktes en afmetingen – zijn aan de bovenkant natuurlijk afgesloten, zodat er geen vocht en vuil in de palen komt. De bamboe schutting blijft dankzij de horizontale dwarsstok – uiteraard ook van bamboe – goed stabiel en gaat jaren mee.

bambooimport.com/bamboe-schuttingen

Stijlvolle pergola

Geef je tuin een stijlvolle upgrade met een bamboe pergola. Met een bamboe pergola bouw pakket – verkrijgbaar in verschillende afmetingen en kleuren – zet je zelf eenvoudig een overkapping voor in je tuin of op het terras in elkaar. Met een beetje creativiteit tover je jouw pergola om tot een waterdichte overkapping of – met behulp van bijvoorbeeld gespleten bamboe matten – een verkoelende zonwering. Voor wat extra privacy of om een gezellige zithoek te creëren kun je bamboe schermen aan de zijkanten van de pergola bevestigen. Je waant je meteen op vakantie in een ver, zonnig oord!

bambooimport.com/

[bamboe-pergolas](http://bambooimport.com/bamboe-pergolas)

Upgrade de schutting

Je hoeft je bestaande schutting niet te vervangen om hem toch een compleet nieuwe look te geven. Plaats bamboe matten tegen de schutting en je tuin ondergaat meteen een metamorfose! De matten zijn verkrijgbaar in verschillende kleuren, diktes en afmetingen. Je kan de bamboe matten ook bevestigen aan een gaaspaneel of ander soort omheining, zoals een balkonhek. De bamboe mat op rol kun je ook gebruiken als plafond- of wandbekleding of zonwering: de mogelijkheden zijn eindeloos.

bambooimport.com/bamboematten

Kleine VOORJAARS- STERREN

Plant nu miniatuur-
bollen in potten voor
een voorjaars-
spektakel boordevol
kleurige juweeltjes.

Hoewel het voorjaar nog ver weg lijkt, kun je er nu al voor zorgen dat het met een zee van kleur gaat beginnen. Boven aan de kluslijst staat bollen planten en de tijd die je hieraan besteedt wordt rijkelijk beloond. Als je vroegbloeiende bollen kiest, zoals wij hier hebben gedaan, dan begint die lang begeerde vrolijkheid nog eerder.

De meeste winter- en vroege voorjaarsbloeiende bollen hebben een prettig formaat en zijn perfect voor kleinere, verplaatsbare potten. Zo kun je ze gemakkelijk van dichtbij bewonderen op een tafel of standaard buiten, op een terras of in een serre, of voor kortere tijd zelfs binnenshuis. Onze betaalbare en eenvoudig te maken creaties fleuren donkere dagen op en sprankelen in de zon.

Licht in de duisternis

Deze eenvoudige compositie straalt zelfs op de somberste dag en is ideaal voor schaduwplekken. Hij zorgt wekenlang voor vrolijkheid dankzij de akonieten en sneeuwklokjes die na elkaar bloeien.

Het is altijd fascinerend wanneer de knoppen van deze zeer vroege bloeiers openbarsten en hun bloemen

op warmere dagen wijd opengaan. De groenblijvende varen vormt een weelderige achtergrond en de pot zelf voegt extra textuur toe.

Deze planten blijven zeker drie seizoenen tevreden in deze pot. Daarna haal je ze eruit en plant je de bollen op een koele plek onder bladverliezende bomen.

WIJ GEBRUIKTEN

- 1 *Galanthus elwesii* 'Beluga' (sneeuwklokje) 10 bollen
- 2 *Eranthis hyemalis* (winterakoniet) 10 bollen
- 3 *Polypodium vulgare* (gewone eikvaren) 1 plant
- 4 Pot met lavaglazuur, Ø 20 cm

Blikvanger

Terwijl de winter overgaat in het voorjaar, is deze pot vol kleurrijke dwergirissen, anemonen en primula's ideaal voor een plek in de zon of halfschaduw. Zo'n schaamteloos kleurenkabaal is volkomen acceptabel en ingetogen kleurenschema's zijn dus nergens voor nodig. De terracotta pot voegt warmte toe,

maar controleer wel of hij vorstbestendig is.

Terwijl de irissen en primula's zich in het midden van de pot verdringen, zwieren de anemonen langs de rand. Als je de anemonen op schaduwplekken uitplant, zullen ze zich geleidelijk vermeerderen, maar dwergirissen bloeien het jaar erna minder rijk.

WIJ GEBRUIKTEN

- 1 *Iris 'J.S. Dijt'* 10 bollen
- 2 *Primula veris* 'Gold Nugget Red' (sleutelbloem) 1 plant
- 3 *Anemone blanda* (Oosterse anemoon) 20 stengelknollen
- 4 Terracotta pot, Ø 27 cm

Sobere gratie

Bekijk ze van dichtbij om de elegante vormen en fijnmazige patronen van zowel de iris- als cyclaambloemen te bewonderen. De koele lichtblauwe en lichtroze tinten contrasteren met de zilvergerande cyclaambladeren en de dichte, grijsbladige tijmplant, waarvan je de blaadjes in de keuken kunt gebruiken.

Winterbloeiende cyclamen moet je in potten kopen, dus het kan zijn dat je ze pas later kunt toevoegen. Graaf gewoon een paar lege potten (Ø 9 cm) in om ruimte te reserveren. Wanneer je deze pot weer leeghaalt, kun je de cyclamen verhuizen naar een plek onder bladverliezende struiken. Plant de tijm op een

zonnige plek, of snoei en verpot hem.

WIJ GEBRUIKTEN

- 1 *Cyclamen coum* 'Album' (potten Ø 9 cm) 2 planten
- 2 *Iris* 'Clairette' 10 bollen
- 3 *Thymus* 'Silver Queen' (tijm) 2 planten
- 4 Zeshoekige terracotta pot, Ø 26 cm

Eenrichtingsverkeer

Langwerpige bloembakken zijn ideaal voor composities die meestal van één kant worden bekeken. Voor het beste effect kun je alle bloemen dezelfde kant op richten.

Achterin staan sneeuwklokjes naast groenblijvend nieskruid en vooraan zijn sterhyacintbollen diep onder een rij violen geplant. Hoewel de

bollen in deze bak redelijk snel waren uitgebloeid, zagen we dat de violen in mei nog steeds straalden en het verwelkende loof van de sneeuwklokjes uitstekend camouflleerden.

WIJ GEBRUIKTEN

- 1 *Viola Sorbet XP*
Neptune 6 planten

- 2 *Galanthus elwesii*
'Mount Everest' (sneeuwklokje) 6 bollen
3 *Scilla siberica* (Oosterse sterhyacint) 10 bollen
4 *Helleborus argutifolius*
'Silver Lace' 1 plant
5 Bak van imitatiedrifthout, 37 cm lang

Wie spaart, vergaart

Deze oude vergaarbak, bevestigd aan een verticale spoorbiel, vormt een bijzondere plantenbak en kan gemakkelijk elders in de tuin worden neergezet. We hebben een dubbele laag bollen geplant en de aarde met decoratief grit afgedekt.

Er zijn veel verschillende soorten dwergnarcis die je

kunt gebruiken, waaronder dubbelbloemige soorten die het in potten vaak beter doen, omdat ze hun zware hoofden kunnen laten hangen zonder de grond te raken.

Als je de bollen uit de bak haalt, afdroogt en volgend najaar opnieuw pot, zullen ze vele jaren meegaan.

WIJ GEBRUIKTEN

- ❶ *Narcissus* 'Rip van Winkle' 5 bollen
- ❷ *N.* 'Tete Boucle' 5 bollen
- ❸ *N. bulbocodium* var. *citrinus* 5 bollen
- ❹ *Muscari armeniacum* 'Cupido' (blauw druifje) 6 bollen
- ❺ Gerecyclede vergaarbak

Zo beplant je jouw pot

Met bollen in potten vul je de tuin heel gemakkelijk met voorjaarskleur. Ze zijn gemakkelijk te kweken en onderhoudsarm. Narcissen kun je het beste in september planten, tulpen in november. Bekijk de instructies op de verpakking voor de beste planttijd voor andere bollen en

1 Controleer of de pot minstens één behoorlijk drainagegat heeft en doe er een laag van 10–20 cm goede, turfvrrije, universele potgrond in, die je hebt vermengd met 10% plantenkorrels voor een betere drainage.

3 Dek de bollen af met wat meer potgrond en reserveer ruimte voor de potplanten (hier zijn dat cyclamen) die je later toevoegt. Voorkom dat de bollen zich verplaatsen. Vul op met meer potgrond en druk aan.

stengelknollen. Als je in het voorjaar lege plekken tussen de bollen ziet, kun je die opvullen en het seizoen verlengen met perkgoed of vaste planten. Dek de potten 's winters af met kippengaas om ze te beschermen tegen hongerige beesten.

2 Zet de bollen dicht bij elkaar dan je in de tuin zou doen, maar zonder dat ze elkaar raken. Houd er rekening mee dat de planten die je bovenin plant ook ruimte nodig hebben.

4 Geef royaal water en dek de aarde af met een laag plantenkorrels. Zet de pot op een beschutte plek buiten of in een onverwarmde serre, waar de bollen iets eerder zullen bloeien.

VOLGENDE MAAND Nog meer voorjaarsinspiratie met tulpen, narcissen en andere lentebollen.

*“ Veel bestuivers hebben in
het larvenstadium wilde
bloemen nodig. En veel larven
voeden zich uitsluitend met
inheemse planten. ”*

ZET BESTUIVERS OP ÉÉN

Doe eens wild

Wilde bloemen zijn van vitaal belang voor bestuivers en het is nu tijd om ze te zaaien en planten.

Een van de beste manieren om allerlei soorten bestuivers te helpen, is het kweken van wilde bloemen in de tuin. Hun waarde ligt deels in het feit dat het planten zijn 'zoals de natuur heeft bedoeld', want ze zijn niet aangepast of veredeld. Hoewel we terecht genieten van grote, kleurrijke bloemen met hun dubbele bloemblaadjes, gaat de vorm vaak ten koste van de nectar- en stuifmeelproductie. Veel gecultiveerde bloemen produceren zelfs helemaal geen nectar of stuifmeel. En dus houden bestuivers een lege maag.

Een ander voordeel van wilde bloemen is dat ze voedsel bieden aan de larven

van veel bestuivers. Nachtvinders, bijvoorbeeld, drinken nectar, maar veel van hun larven voeden zich uitsluitend met inheemse planten. En als je denkt dat 'wilde bloemen' saai en rommelig zijn, dan heb je het mis. Vele zijn prachtig van kleur en vorm.

Vaak denken we bij zaaien en planten aan het voorjaar, maar voor veel wilde bloemen is het najaar ook een prima startseizoen. Voor sommige betekent het dat ze voor de winter nog goed kunnen aanslaan, zodat ze in het voorjaar meteen flink gaan groeien. En de zaden van andere hebben winterkou nodig om de ontkieming op gang te helpen.

FOTO: GETTY/FRANK CORNFELD

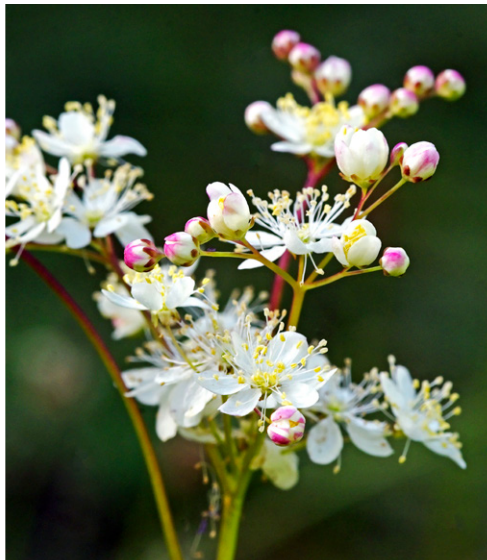
Wilde bloemen kweken

Verschillende wilde bloemen houden van verschillende groeiomstandigheden, dus er is een ruime keus voor elke plek in de tuin, of die nu in de zon of de schaduw ligt.

Voor een miniweide

Beemdooievaarsbek H x B 90 x 60 cm

Knolspirea H x B 60 x 45 cm

Gewone margriet H x B 40 x 30 cm

Waar: Plant deze vaste weideplanten in hoog gras dat niet vaak wordt gemaaid.

Geschikte wilde bloemen:

- Zwart knooppkruid (*Centaurea nigra*)
- Blauwe knoop (*Succisa pratensis*)
- Knolspirea (*Filipendula vulgaris*)
- Beemdooievaarsbek (*Geranium pratense*)
- Muskuskaasjeskruid (*Malva moschata*)
- Gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*)

Hooiland wordt meestal pas laat in de zomer gemaaid, zodat planten de tijd hebben om zichzelf uit te zaaien. Het vormt ook een belangrijk voortplantingsgebied voor weidevlinders. De volwassen vlinders voeden zich met nectar van knooppkruid- en scabiosabloemen die boven het gras knikkebollen.

Als je weideplanten aan een grasveld of miniweide wilt toevoegen, kun je nu in pluggen

zaaien en ze in het voorjaar uitplanten. Of maai het terrein nu zo kort mogelijk en krab met een hark kleine plekken open. Strooi daar een zaadmengsel voor bloemenweides op.

Als je een nieuwe miniweide wilt aanleggen, doe je dat in een zaaibed waar je een paar weken lang steeds het onkruid hebt verwijderd. Zaai het bloemenweidemengsel dun, ongeveer 4 gram per vierkante meter.

Voor perken, potten en grind

Korenbloem H x B 70 x 30 cm

Grote kaardenbol H x B 150 x 50 cm

Kruisdistel H x B 60 x 40 cm

Waar: In vollegrond of pot in de zon.

Geschikte wilde bloemen:

Eenjarig

- Grote klaproos (*Papaver rhoeas*)
- Bolderik (*Agrostemma githago*)
- Korenbloem (*Centaurea cyanus*)
- Gele ganzenbloem (*Glebionis segetum*)
- Bleke klaproos (*Papaver dubium*)
- Duifkruid (*Scabiosa*-soorten)

Tweejarig

- Grote kaardenbol (*Dipsacus fullonum*)
- Wilde peen (*Daucus carota*)

Vaste planten

- Gele morgenster (*Tragopogon pratensis*)
- Kruisdistel (*Eryngium maritimum*)

De meeste eenjarigen ('akkeronkruid') moeten elk jaar een nieuw zaaibed krijgen. Als je in het

najaar een mengsel van eenjarigen zaait, heb je volgend voorjaar eerder kleur in je tuin dan wanneer je in het voorjaar zaait. De korenbloem is de beste, want bijen zijn dol op blauw.

De kaardenbol is een statige plant. Hij is niet alleen goed voor bestuivers, maar ook voor putters, want die eten de zaden in het najaar en de winter. Let op: deze plant kan kleinere planten in de buurt verstikken.

Voor gevlechte schaduw

Dagkoekoeksbloem H x B 60 x 30 cm

Waar: In lichte schaduw van bomen en struiken.

Geschikte wilde bloemen:

- Groot kaasjeskruid (*Malva sylvestris*)
- Grote muur (*Stellaria holostea*)
- Dagkoekoeksbloem (*Silene dioica*)
- Vogelwikke (*Vicia cracca*)

De meeste bestuivers eten bij voorkeur in de zon, maar hommels verdragen gevlechte

Vogelwikke H x B 1,5 m x 60 cm

schaduw, dus zij zullen het meeste profiteren van deze planten.

Als je direct in de grond zaait, moet je die eerst goed vochtig maken en dan licht harken. Je kunt ook in potten of zaai bakken binnen zaaien en de plugplanten vervolgens in het voorjaar uitplanten.

Zet kaasjeskruid en dagkoekoeksbloem ongeveer een meter van bomen of struiken.

Voor gazons

Rode klaver H x B 40 x 30 cm

Waar: In redelijk kort gras (circa 15 cm).

Geschikte wilde bloemen:

- Kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*)
- Sleutelbloem (*Primula veris*)
- Paardenbloem (*Taraxacum officinale*)
- Madeliefje (*Bellis perennis*)
- Rode klaver (*Trifolium pratense*)
- Gewone brunel (*Prunella vulgaris*)
- Witte klaver (*Trifolium repens*)

Paardenbloem H x B 30 x 15 cm

Zet de messen van je grasmaaier 's zomers een paar weken wat hoger en geef de wilde bloemen in het gazon de kans om te bloeien en zaad te zetten.

Als je zaait, koop dan echt inheemse soorten. Er zijn bijvoorbeeld veel klavervariëteiten, maar die zijn vaak te hoog en te grootbladig voor een gazon, in tegenstelling tot onze inheemse rode en witte klaver.

Wilde bloemen zaaien

Wilde bloemen die je in het najaar zaait, bloeien volgend jaar. De eenjarigen bloeien in het voorjaar. Je kunt ze zaaien in een border, in potten of op kale plekken in het gras. Zaai een deel nu en een deel in het voorjaar.

1 Verwijder voor het zaaien alle onkruid, zodat je wildebloemenzaailingen geen concurrentie krijgen. Blijf regelmatig onkruid wieden.

2 Verdeel het zaad gelijkmatig over het grondoppervlak. Als er meerdere zaadjes op één plek vallen, verspreid die dan beter.

3 Geef water met een gieter met sproeikop zodat de zaadjes niet wegspoelen. Markeer de plek en geef bij droog weer af en toe water.

4 Bescherm de zaailingen tegen slakken. Sommige zaailingen komen op in het najaar, andere later. Houd de grond net vochtig.

Wat gonst er op Great Dixter?

De tuinen van het Britse landgoed Great Dixter staan bekend om hun habitats voor tuindieren en bloemenweiden, en ook om hun sierborders. Hoofdtuinier Fergus Garrett vertelt wat hij heeft ontdekt over bestuivers.

De tuin van de bekende tuinauteur Christopher 'Christo' Lloyd is beroemd om de gedurfde beplanting waarin zowel inheemse als tropische planten groeien. Fergus Garrett, hoofdtuinier sinds 1999, heeft hard gewerkt om ervoor te zorgen dat Dixter net zo beroemd werd om zijn fantastische habitats voor tuindieren en bloemenweiden. Bovendien kreeg hij de opdracht om van de nabijgelegen stad Hastings de eerste 'Green Garden Town' te maken.

Hoe werd je belangstelling voor het ondersteunen van bestuivers op Dixter gewekt?

Christo was geïnteresseerd in bestuivers en insecten, en lang geleden, tijdens mijn eerste rondleiding door de tuin, wees hij me op de bijen en andere bestuivers, en ook op de bloemen. Hij hield ook van bloemenweiden, die we in de loop van de jaren hebben bijgehouden en uitgebreid. Maar voor mij viel het kwartje pas zo'n twintig jaar geleden, toen entomologen (insectenkenners) voor het eerst de tuin bestudeerden. Ze vonden er een zeldzame spin (*Meioneta mollis*) die op maar een paar plekken in het land voorkomt. Ze vertelden me dat Dixter heel speciaal was en vanaf dat moment wilden we de tuin nog verder verbeteren. Mijn vrouw is zoöloge en stimuleerde me om naar het grotere geheel te kijken. We richten ons nu bewust op het creëren en onderhouden van habitats voor tuindieren, en zijn benieuwd wat we nog meer gaan zien.

Wat hebben jullie bereikt?

We hebben allerlei zeldzame insecten, waaronder veel landelijk zeldzame

De grote bloemenweiden trekken veel vlinders, nachtvlinders en andere bestuivers aan.

De weelderige borders van Great Dixter bieden voor allerlei insectensoorten wat wils.

“Je hoeft niet te stoppen met de planten die je mooi vindt ... maar kweek ook planten voor insecten.”

nachtvlinders en langhoornbijen die zich voeden met zowel exotische bloemen in de borders als inheemse planten in de weide. De tuinen gonzen van het insectenleven. Wanneer we omhoog kijken, zien we hele wolken van insecten. En dat maakt ons ongelooflijk trots, omdat we weten hoe belangrijk insecten zijn voor de voedselketen en grotere ecosystemen. Er komen regelmatig ecologen langs om te kijken hoe het staat met de populaties van verschillende insecten en andere tuindieren, zoals langhoornbijen en kamsalamanders. Ze merken altijd op dat ze zeldzame soorten hier gemakkelijk kunnen vinden, wat betekent dat ze talrijk zijn. Pas geleden was hier een ecooloog die nogal koeltjes stond tegenover de mogelijkheid van tuinen om beestjes te ondersteunen. Maar toen hij wegging, zei hij dat Dixter een nationaal natuurreservaat moest worden. Die erkenning wil heel wat zeggen en laat zien dat we hier belangrijk werk doen.

Welke delen van Dixter zijn het belangrijkste voor tuindieren?

Alles werkt samen, als een soort lappendeken. De omliggende velden en bossen bieden allerlei habitats, voedsel en nestelplekken. Onze weiden en sierborders vormen daarop een aanvulling. De borders bieden een langer nectar- en stuifmeelseizoen dan een natuurlijke omgeving, wat nuttig is voor veel

bestuivers. De tuin zit vol gaatjes, waarin zandbijen en andere insecten nestelen. Elk stuk hout met een scheur erin is een potentiële nestelplek voor iets, en alle gebouwen op Great Dixter fungeren als gigantische insectenhôtels.

Hoe onderhoud je de tuin?

We gebruiken geen enkele spray, en dat zien we terug in de groeiende aantallen natuurlijke roofdieren. Binnenkort willen we ook stoppen met 'diervriendelijke' slakkenkorrels (ijzerfosfaat), want we zouden genoeg amfibieën, vogels en kleine zoogdieren moeten hebben voor een natuurlijke bestrijding.

Hoe kunnen lezers bestuivers helpen?

Je hoeft niet te stoppen met de planten die je mooi vindt. Kweek gerust die dubbelbloemige rozen als je wilt. Maar kweek daarnaast ook planten voor insecten. Doe gewoon iets wat de goede kant opgaat. En denk verder dan bloemen voor bestuivers. Er zijn ook andere voedselbronnen voor deze insecten en verder hebben ze een leefomgeving nodig, een habitat dus. Insecten zoeken plekken om te nestelen, zich voort te planten en te slapen. Hang bijenhôtels aan muren en de schuur. Een kleine waterpartij is heel waardevol, en houtstapels en composthoopen vormen ook nuttige habitats.

Inheems koninginnekruid staat mooi tussen de kogeldistelbloemen en is populair onder vlinders.

Blik in de toekomst

Dit is het laatste deel uit onze serie over bestuivers. We maken de balans op en kijken naar de toekomst. Want ons werk zit er nog lang niet op.

Toen we bij *Gardeners' World* hoorden hoe sterk de aantallen bestuivers de laatste eeuw waren gedaald, schrokken we erg. Maar we wisten ook dat tuiniers een grote rol kunnen spelen om verder verval te stoppen en de aantallen weer omhoog te krijgen. En verder wisten we hoeveel onze lezers van tuindieren houden. Daarom begonnen we dit voorjaar met een campagne om bestuivers te helpen.

Nu het najaar voor de deur staat, verschuiven de prioriteiten van de vaste planten en wilde bloemen waarvoor we zo hebben gepleit, naar voorjaarsbollen, bomen en struiken.

Uiteraard zetten wij ook volgend jaar de bestuivers weer op één en kun je van ons allerlei initiatieven op dit gebied verwachten.

In de tussentijd vinden wij het leuk om van jou te horen wat jij dit jaar gedaan hebt om meer bestuivers en andere tuindieren je tuin in te lokken. Laat het ons per e-mail weten op redactie@gardenersworldmagazine.nl. We vinden het ook leuk als je jouw ideeën en plannen voor het komende jaar deelt. Hiermee help je andere lezers die hun tuin ook diervriendelijker willen maken. Zo is Fergus Garrett, de tuinier van Grand Dixter die we deze maand hebben geïnterviewd, van plan om tijdens de voorbereidingen van de bloemenborders voor volgend jaar rekening te houden met bestuivers. Maar of je nu een groot stuk grond of een balkonnetje hebt, iedereen kan iets bijdragen.

Help de bestuivers

1 Kies planten voor allerlei soorten insecten

Denk aan bestuivers als je bepaalt welke planten je volgend jaar wilt kweken. Of het nu om de groentetuin of de siertuin gaat, houd rekening met allerlei soorten bestuivers, zoals solitaire bijen, vliegen, zweefvliegen, wespen en nachtvlinders.

2 Plant krokussen voor vroege bestuivers

Plant op de zonniger plekken in je tuin stengelknollen van krokussen om bijen en andere vroege bestuivers van een feestmaaltijd te voorzien wanneer ze na de winter uitvliegen. De *Crocus tommasinianus* bijvoorbeeld bloeit extra vroeg.

Tuinieren voor de natuur

Meer tips hoe je onze bestuivers kunt helpen lees je in deze speciale uitgave. Bestel hem voor 9,99 euro op

www.gardenersworldmagazine.nl/natuur

JOUW SNOEI- MAAND

Breng kamperfoelie en andere struiken en klimplanten in vorm.

Frances Tophill legt uit hoe.

Onze tuinen hebben de hele zomer hun best gedaan, maar in september beginnen ze wat moe te worden, zowel fysiek als voor het oog. De ochtenden zijn met dauw beladen en 's avonds wordt het killer. Vroege zomerbloemen zijn uitgebloeid, maar de later bloeiende planten en grassen zijn op hun absolute hoogtepunt, vooral in prairiebeplantingen. Toch kan een beetje fatsoeneren geen kwaad en dit is de perfecte periode om bepaalde soorten te snoeien. Berken, bijvoorbeeld, gaan bloeden als je ze eerder snoeit.

In de meeste gevallen is er niet veel nodig. September is de laatste maand voor de zomersnoei, want de winterrust is nog niet begonnen en voor de najaars- en wintersnoei is het nog te vroeg. Na het zomerseizoen hebben veel planten al bloemknoppen voor volgend jaar ontwikkeld, dus snoei met beleid. Maar vroegbloeiende kamperfoelie en andere klimplanten die net zijn uitgebloeid, zoals jasmijn, passiebloem en klimhortensia, kun je nu wel snoeien. Hortensia's moet je licht snoeien, maar een uit zijn krachten gegroeide kamperfoelie of jasmijn mag je iets enthousiaster aanpakken.

Kop laatbloeiende vaste planten zoals *Helianthus*, en ze blijven langer mooi.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

Snoei deze planten nu ook

Alle snoeiklussen waaraan je in augustus niet bent toegekomen, kun je deze maand nog doen. Je kunt ook alvast vooruit werken om de tuin op de winter voor te bereiden.

DOORBLOEIENDE ROZEN Variëteiten die geen mooie rozenbottels vormen, kun je koppen om de bloei tot in het najaar te verlengen.

BAMBOE Verwijder het loof aan de onderkant van de stengels zodat die hun kleuren tonen en de komende maanden het zonlicht doorlaten.

TAXUS Coniferen snoei je het beste in augustus, maar taxus kan nu nog wel een snoeibeurt hebben.

HEBE Deze struik is nu uitgebloeid en kan gekopt en voorzichtig gefatsoeneerd worden.

Nu niet snoeien

Stel de snoei van forsythia's uit tot na de bloei, midden tot eind voorjaar.

Waar je moet snoeien

Snoei terug tot vlak boven gezonde knoppen of bladeren. Laat geen stompjes stengel zitten. Aan de knoppen of naast de bladeren komen nieuwe scheuten, maar stompjes sterven af.

X FORSYTHIA Snoei struiken die op tweedejaars hout bloeien nu niet, anders heb je volgend jaar geen bloemen.

X WITTE KORNOELJE Als je een *Cornus alba* nu snoeit, raak je de kleurrijke wintertakken kwijt.

X GROENBLIJVENDE GRASSEN Hoeven meestal niet te worden gesnoeid en voorzien vogels in het voorjaar van waardevol nestmateriaal.

X ROZEN DIE ROZENBOTTELS VORMEN Sommige rozen vormen na de bloei prachtig glanzende, rode rozenbottels die de tuin laat in het jaar extra kleur geven. Rozenbottels vormen 's winters ook een voedselbron voor vogels, een reden te meer om ze te laten zitten.

Vroegbloeiende kamperfoelie snoeien

Vroegbloeiende *Lonicera* kun je het beste meteen na de bloei terugsnijden, en dat is meestal rond deze tijd. Het doel van de snoei is het creëren van een mooi takkengestel waaraan volgend jaar bloemen verschijnen. De bloemknoppen vormen zich in het ene zomerseizoen en openen zich in

het volgende. Haal dus nooit alle nieuwe stengels weg. Streef naar een gestel van hoofdstengels waaraan korte scheuten en een paar knoppen zitten. Bind die stengels aan de steunstructuur. Als een kamperfoelie een verjongingssnoei nodig heeft, moet je daarmee wachten tot eind winter.

Snoei kamperfoelie niet voordat hij is uitgebloeid.

Stap voor stap

1 Bestudeer de kamperfoelie eerst om te bepalen waar, en natuurlijk ook wat, je gaat snoeien. Kies drie of vier hoofdtakken die je wilt houden. Deze vormen de basis van het uiteindelijke gestel.

2 Wees voorzichtig als je een ladder gebruikt. Ondersteun jezelf altijd op minstens drie punten, zoals hier met twee voeten en een hand. Controleer ook of de ladder op een stevige, rechte ondergrond staat.

3 Verwijder eerst al het dode en zieke materiaal met een schone, scherpe snoeischaar. Bind losse gesteltakken gelijkmatig verdeeld aan de steunstructuur. Snoei dan een derde van de zijscheuten tot op een paar knoppen terug.

Kies het juiste moment

Gebruik je snoeischaar in het najaar met mate. Snoeien kan namelijk de groei van tere, nieuwe aanwas stimuleren die voor de winter niet meer afhardt en dus sterft. Afgestorven uiteinden van stengels verhogen het risico op infectie door schimmels en bacteriën, die vervolgens de plant kunnen binnendringen. Veel planten kun je beter snoeien tijdens de groeiperiode in voorjaar en zomer, of juist tijdens de winterrust. Doe dus wat onderzoek voordat je aan het snoeien slaat.

Ook zo snoeien

Een takkengestel met een open structuur is goed voor veel bloeiende planten en zelfs voor fruitplanten. Bijvoorbeeld :

- **Jasmijn** – behandel als kamperfoelie.
- **Passiebloem** – kun je nu op dezelfde manier snoeien.
- **Appels en peren** – gebruik deze methode, maar snoei in de winter en begin zomer.
- **Klimrozen** – ook deze kun je het best eind winter snoeien.

Vroegbloeiende kamperfoelie

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Bloei												
Snoei												

VOLGENDE MAAND Zomerbloeiende struiken kappen.

Onze tuin op het platteland

Margery Fish

Met een oorlog op komst besluiten Margery en Walter Fish het drukke Londen te verlaten voor landelijk Somerset, waar ze niet gehinderd door enige kennis van zaken een tuin gaan aanleggen. Met veel humor beschrijft Fish haar leerproces en de strijd met haar echtgenoot die een totaal andere kijk op tuinieren heeft. Uiteindelijk moet Walter het afleggen tegen zijn vrouw die uitgroeit tot de 'moeder' van de informele cottage tuin. De tuin is ook tegenwoordig open voor bezoekers en geldt als 'The home of English Cottage Gardening'. Margery Fish (1892-1969) wordt nog altijd beschouwd als een van de meest invloedrijke tuinvrouwen van Engeland en dit boek is uitgegroeid tot een ware tuinklassieker.

Maak kans op een van de drie exemplaren, beschikbaar gesteld door uitgever HL Books.

PUZZEL & WIN

Vul de puzzel in en maak kans op het boek

Onze tuin op het platteland.

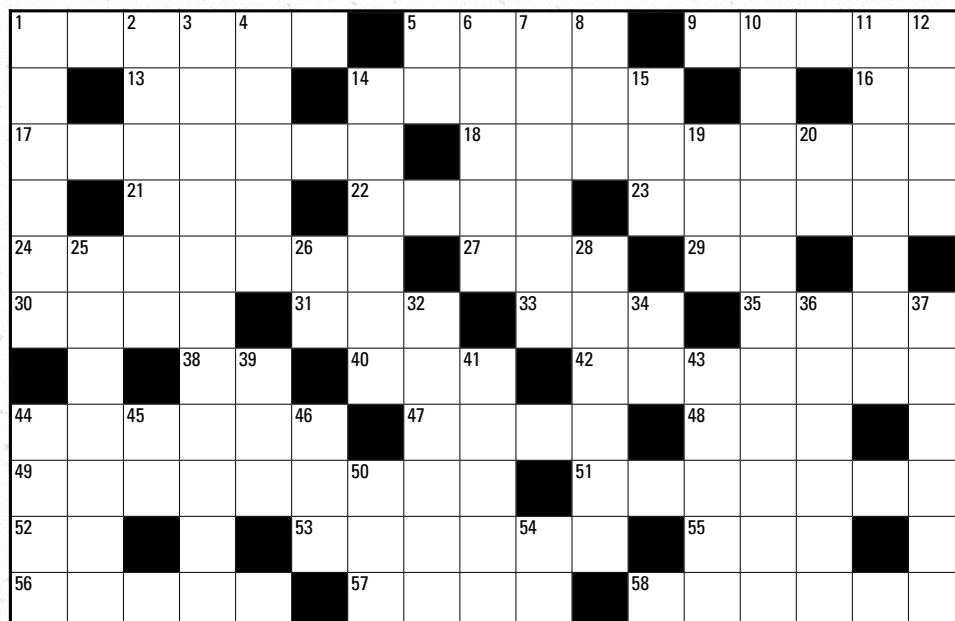
KRUISWOORDPUZZEL

HORIZONTAAL

1 dwingerig gezeur **5** ongemanierd **9** de Franse taal in België **13** roem **14** sterkedrank **16** informatietechnologie (afk.) **17** Italiaanse componist **18** uitzonderlijk heldere ster **21** Spaanse uitroep **22** bibliotheek **23** moeite **24** ik-zucht **27** schoolopgave **29** in oprichting **30** Europese taal **31** ernstig **33** Bulgaarse munteenheid **35** mogelijkheid **38** oude lengtemaat **40** uitroep van benauwdheid **42** speelgoed **44** bijwoord **47** grasachtige waterplant **48** Rotterdamsche Electrische Tram (afk.) **49** krokodil **51** man van adel **52** administratieve troepen (afk.) **53** insect **55** rivier in Egypte **56** wollen stof **57** rivier in Nederland **58** keizerlijk bevel

VERTICAAL

1 emotie **2** vroom **3** bewust besef **4** plaats in Frankrijk **5** lithium **6** holte onder de arm **7** stuk huisraad **8** jonge hond **10** verleidelijk **11** plaats in Italië **12** schrede **14** vrije verdediger in een elftal **15** hok met gaas **19** gebouw in Amsterdam **20** onderofficier (afk.) **25** innerlijke waarde **26** middeleeuwen (afk.) **28** meerstemmig muziekstuk **32** plaats in Spanje **34** Veiligheidsraad (afk.) **36** koning van de Hunnen **37** houten hamer **39** traag **41** bedrijf **43** godin van de vrede **44** zweem **45** aluminium (afk.) **46** met andere woorden (afk.) **50** kruid **54** Olympische Spelen (afk.)

Breng de letters uit de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingbalk.

8	21	50	42	27	36	55	50
---	----	----	----	----	----	----	----

Vul het antwoord vóór 27 september 2022 in op www.gardenersworldmagazine.nl/puzzel

Vraag & Antwoord

In iedere tuin loop je wel eens tegen een vraag op – van vragen over plagen, ziekten en de beste planttijd tot het kweken van nieuwe soorten. Wij geven antwoord.

V Kan ik kleine maar volwassen bomen aanplanten om meteen privacy te creëren?

A Als je als snelle oplossing een boom wilt planten die hoog genoeg is om meteen effect te sorteren, kun je het beste kwekerijen benaderen die grotere bomen aanbieden. Maar bedenk wel dat grote bomen duur zijn! Als je er eentje zoekt die na het aanplanten niet veel groter meer wordt, zal het bovendien een langzame groeier zijn die al heel wat jaren op de kwekerij heeft doorgebracht. En dat verhoogt de prijs alleen maar. Ook het trans-

port en aanplanten van een grote boom is een hele klus.

Een andere oplossing zou zijn om een treurvorm van een boom met de juiste grootte neer te zetten. Een goede keuze is bijvoorbeeld een dwergmispel (*Cotoneaster*) op stam, waarvan de takken als een treurwilg omhoog hangen. Bovendien blijft de dwergmispel in de winter groen. Ook de treurwilg *Salix caprea* 'Kilmarnock', treursierkersen (zoals *Prunus* 'Kiku-shidare-zakura',

Zuilvervormige bomen, zoals *Prunus serrulata* 'Amanogawa', zijn hoog en slank.

'Pendula Rosea' en 'Pendula Rubra') of een priedelberk (*Betula pendula* 'Youngii') behoren tot de mogelijkheden.

Er zijn ook bomen die hoog en rechtop groeien, in een zogeheten zuilvervorm. Kijk bijvoorbeeld naar de wilde appel, *Malus trilobata*. Het duurt een paar jaar voor hij vijf meter hoog is. Hij krijgt grote, witte bloemen in het voorjaar en zijn esdoornachtige bladeren worden rood in het najaar. Ook goede soorten: de zuilvervormige Japanse sierkers, *Prunus serrulata* 'Amanogawa', met zachtroze lentebloesem en kleurrijk herfstblad, of de *Amelanchier alnifolia* 'Obelisk', een mooie, slanke boom tot vijf meter hoog, halverwege de lente bezaaid met witte bloemen. Of probeer een zuilvervormige jeneverbes, de *Juniperus scopulorum* 'Skyrocket'.

V Welke bodembedekker ziet er in de winter in de zon mooi uit onder een heg?

A Een bodembedekker voor een zonnige plek in de winter is niet eenvoudig te vinden. Maar als de heg een lichte schaduw werpt, heb je meer mogelijkheden. Denk bijvoorbeeld aan een strook van de schitterende, klimopbladige cyclaam (*Cyclamen hederifolium*). Zijn blad heeft een exotisch ogend patroon en eind herfst en begin winter draagt hij fijne, roze bloemetjes.

Je zou de cyclamen kunnen combineren met een zacht tapijt van slaapkamergeluk (*Soleirolia soleirolia*). In tegenstelling tot de cyclaam is dit een groenblijvende plant, dus hij onderdrukt het hele jaar onkruid. Deze twee planten zijn goede burens onder je heg.

De klimopbladige cyclaam is tevreden aan de voet van heggen, struiken en bomen.

Treurbomen, zoals *Pyrus salicifolia* 'Pendula', hebben een hoge stam met afhangende takken.

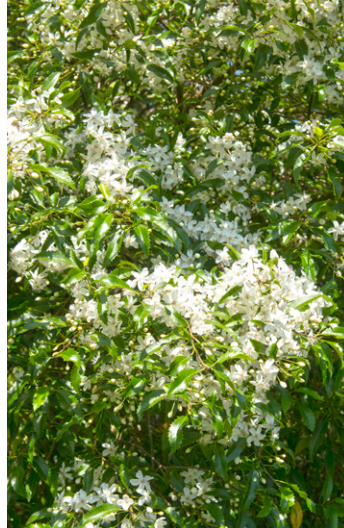
V Hoe verkleinen we onze enorme ligusterhaag?

A Deze klus kun je beter spreiden over een periode van twee tot drie jaar. Snoei het eerste jaar één kant, tot op 30 cm van het midden. Doe de andere kant een paar jaar later, zodra je nieuwe groei ziet verschijnen aan de eerder gesnoeide kant. Snoei de heg steeds eind winter, voordat de vogels beginnen met het bouwen van nesten.

Als je beide kanten tegelijk hard snoeit, is dat een te zware aanslag op de planten en kunnen ze doodgaan. Geef na het snoeien een goede dosis mest en geef de heg genoeg water tijdens de herstelperiode.

Snoei een te grote ligusterhaag in fasen, één kant per keer.

Hoheria heeft eind zomer heerlijk geurende bloemen.

V Kan ik mijn vier jaar oude Hoheria verplaatsen?

A Ja, dat kan. Verplaats hem in het voorjaar. Geef de plant eerst heel goed water en graaf dan eromheen, zodat je een zo groot mogelijke wortelkluit kunt uitgraven. Zet de plant meteen op zijn nieuwe plek om te voorkomen dat hij uitdroogt. Geef hem daarna weer goed water en blijft dat het eerste jaar doen.

V Komen er nieuwe stengels aan mijn vuurpijlen als ik de oude afknip?

A Vuurpijlen (*Kniphofia*) produceren normaal gesproken ongeveer gelijktijdig een aantal bloemstengels. Verwelkte bloemen verwijderen houdt de plant netjes, maar zal de bloei

niet verlengen. Verwijder de bloemstengels zo laag mogelijk bij de grond wanneer ze al hun kleur zijn verloren. Om de bloei te verbeteren geef je de plant een voeding die rijk is aan kalium.

Vuurpijlen bloeien in groepen vanaf halverwege de zomer tot eind najaar.

V Hoe kan ik mijn favoriete kerrieblad zelf kweken?

A Lekker, kerrieblad! Maar de planten zijn wat lastig te kweken. Aangezien ze verwant zijn aan citrus hebben ze soortgelijke behoeften. Dat betekent heel veel licht, in de winter een koele maar vorstvrije plek en een beetje uitdrogen tussen waterbeurten. In deze omstandigheden zijn kerriebladbomen geweldige groenblijvende kamerplanten voor een zonnige vensterbank. Ze geven dan het hele jaar aromatische blaadjes waaraan de gedroogde versie uit de supermarkt niet kan tippen. Je

kunt de omvang van deze bomen in huis prima binnen de perken houden.

Er zijn twee zaken die het kweken van deze planten lastig maken. Ten eerste houden ze helemaal niet van verstoring van de wortels, dus verpot ze zo min mogelijk en gebruik speciale potgrond voor citrusbomen. En ten tweede zijn ze erg vatbaar voor rode spintmijt, dus let goed op tekenen die wijzen op de aanwezigheid van deze beestjes, zodat je ze zo snel mogelijk kunt bestrijden.

V Mijn gesnoeide sering maakt opslag aan. Hoe kan ik dat stoppen?

A De groei van opslag (nieuwe takken die uit de grond omhoog groeien) komt vaak voor na het snoeien en sering staan erom bekend dat ze vaak opslag produceren. Het probleem is vaak erger bij soorten die zijn geënt op een

onderstam die hier gevoelig voor is. Je kunt het niet voorkomen, maar het zal wel minder snel gebeuren als je de sering niet snoeit. Dode bloemen verwijderen na de bloei is echter geen enkel probleem.

Als je je eigen kerrieblad kweekt, gebruik de blaadjes dan vers voor de beste smaak.

V Waarom zijn mijn tomaten niet rood geworden?

A Tomaten doen er soms langer over om te rijpen, zeker tijdens een koele zomer of (vooral bij buitenplanten) wanneer het seizoen ten einde loopt. Er zijn echter een paar eenvoudige trucjes waarmee je het rijpingsproces kunt versnellen.

Door de planten redelijk droog te houden, prikkel je hun overlevingsmechanisme. Dat kan ervoor zorgen dat ze hun energie verplaatsen van het aanmaken van nieuw blad en bloemen naar

het rijpen van de bestaande vruchten. En hoe minder trossen tomaten je laat hangen aan de plant, hoe sneller ze zullen rijpen. In plaats van te kiezen voor de traditionele vier trossen, oogst je sneller als je er maar twee laat hangen.

Allebei deze technieken resulteren bovendien in een groter aandeel suikers en antioxidanten, waardoor je niet alleen eerder oogst, maar ook zoetere en gezondere tomaten krijgt.

Als je het aantal trossen vermindert, zullen de overige vruchten eerder rijpen.

V Kunnen zaailingen van gevallen tomaten in mijn polytunnel overleven?

A Dat hangt af van hoe warm, licht en droog de omstandigheden in de winter worden in je polytunnel. Zaailingen en gewortelde stekken (die je nu kunt nemen) kun je door de koude, donkere maanden loodsen. Dat is niet erg moeilijk, maar je hebt wel een verwarmde kweekbak in je tunnel nodig. De planten doen het name-

lijk veel beter als je zowel extra licht als warmte kunt bieden.

Het grootste probleem is meestal plagen, met name luizen, die vanuit het niets verschijnen en kunnen overleven tot het volgende groeiseizoen. Pas ook op met schimmels. Grauwe schimmel (*Botrytis*) is de grootste bedreiging, omdat het moeilijk

Kardoen zaait zichzelf flink uit via de distelachtige zaadhoofden.

V Wat is dit voor plant in mijn tuin en wat moet ik ermee doen?

A Deze geweldige plant is kardoen (*Cynara cardunculus*), een familielid van de artisjok uit het Middellandse Zeegebied en Noord-Afrika. Hij wordt meestal in borders gezet, waar zijn grote blad en paarse bloemen zorgen voor hoogte en vorm. Maar zijn stelen zijn ook eetbaar als je ze eerst bleekt.

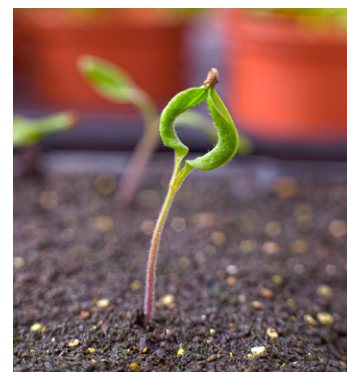
Wil je dit eens proberen, omwikkel dan de stengels zodra ze 90 cm hoog zijn in kragen van golfkarton, die je op hun plaats houdt met touw. Houd ze ongeveer vier weken bedekt. Knip de stengels dan onderaan af, haal de buitenste bladeren eraf en ze zijn klaar om te koken. Deze plant heeft stekels, dus draag een sterk paar handschoenen.

V Waarom bloeit mijn Canna 'Tropicana Gold' nog niet?

A Als je alles goed doet – regelmatig water geven en bemesten met vloeibare voeding – bloeien canna's vanaf het einde van de zomer tot aan de eerste vorst, na maanden van alleen bladgroei. 'Tropicana' is een van de laatste soorten om te bloeien, omdat hij bontbladig is en dus niet zo'n sterke fotosynthese heeft als planten met alleen groen blad. Maar maak je niet druk, uiteindelijk krijg je bloemen!

Canna 'Tropicana' heeft fraai blad en bloeit laat in de zomer.

Tomaten die je in de lente zaait, groeien gezonder en krachtiger.

V Kan ik de kerstboom in pot die ik in de tuin heb gezet klein houden?

A Helaas is het erg lastig om de groei van de boom in te perken en zul je zijn natuurlijke vorm ermee aantasten. Ook kun je hem niet lang klein houden, zelfs al zou je hem snoeien.

Als je hem te groot vindt worden, kun je hem beter óf helemaal verwijderen óf in het voorjaar verplaatsen naar een plek waar hij genoeg ruimte heeft om te groeien. Bedenk dat

'kerstbomen' zoals fijnsparren uiteindelijk wel vijftig (!) meter hoog kunnen worden en ook vrij breed groeien.

Als je de boom wilt verplaatsen, graaf hem dan met zoveel mogelijk wortel uit. Wellicht moet je de grootste wortels doorsnijden. Geef de boom voldoende water voor je het probeert en blijf na het herplanten tijdens droge perioden water geven.

Kerstbomen kunnen erg groot worden, dus pas op met waar je ze uitplant.

V Wat moeten we doen met mieren en spinnen in ons compostvat?

A Beide beestjes zijn normaal, dus noem je compostvat vanaf nu een voederstation voor tuindieren en observeer wat er allemaal komt eten. Je zou de spinnen ook kunnen vangen en verplaatsen en dan de composthoop keren (en de mieren helemaal negeren). Voeg vervolgens 'verbeteraars' toe, zoals grasmaaisel en mest, om de temperatuur in de hoop te verhogen. De mieren zullen dan vanzelf een andere plek zoeken.

Grasmaaisel kan je composthoop te heet maken voor mieren.

V De vruchten van mijn kiwi vallen steeds af. Wat doe ik verkeerd?

A Om vruchten te krijgen, heb je normaal gesproken zowel een mannelijke als een vrouwelijke plant nodig. Als je geen mannelijke plant hebt, zullen er wel vruchten aan je plant komen, maar die vallen af omdat ze niet bestoven worden. Er zijn ook soorten die zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen dragen, en

daarmee heb je dit bestuivingsprobleem niet.

Is jouw kiwi wel zelfbestuivend en vallen de vruchten af, dan kan droogte ook een rol spelen. Geef bij droogte dus goed water, en nog meer als hij in een pot staat. Een dikke laag compost op de grond kan helpen om meer vocht vast te houden.

Crasula ovata is een makkelijke kamerplant die erg lang kan leven.

V Hoe moet ik mijn 50 jaar oude jadeplant verpotten?

A *Crassula ovata*, ook wel bekend als de jadeplant, is een vetplant die van veel zon en erg goed drainerende grond houdt. Die factoren bootsen zijn natuurlijke omgeving in het mediterrane klimaat van Zuid-Afrika na.

In de zomermaanden kun je de plant prima buiten zetten, omdat hij daar altijd meer licht

zal krijgen dan waar dan ook binnenshuis. Geef hem tijdens het groeiseizoen ook voldoende voeding. Door hem te verpotten zal hij nieuwe groei gaan produceren. Gebruik daarvoor goed drainerende cactusgrond of maak je eigen mengsel van twee delen universele potgrond en een deel perliet.

INSPIRATIE

Mis je kleur in de tuin? Is je tuin net niet die beschutte plek die je voor ogen had? Elke maand lees je hier alles over slimme tuinontwerpen, mooie bloeiers en tips om van je tuin een paradijs te maken.

Deze maand

- 58 Waar moet ik beginnen?**
Deel 1: Mijn perceel begrijpen.
- 63 Alles over kamerplanten**
De drakenklomp (*Epipremnum pinnatum* 'Marble Queen').
- 72 Yvettes Ierse tuin**
We volgen schrijver/kok Yvette van Boven bij haar tuinproject in Cork.
- 78 Laat je inpalmen door de palm**
Met zo'n vierduizend soorten is er eigenlijk voor iedereen wel een palm.
- 82 Oogst op zijn best**
De hooftuinier van Gravetye Manor deelt zijn deskundige moestuinkennis.
- 86 Mijn 'groene' medicijn**
De toegankelijke tuin van *Gardeners' World*-presentator Mark Lane.
- 91 Inheemse held**
Muskuskaasjeskruid stelt zichzelf voor.
- 92 Landschap in een fles**
Terrariums zijn een mooie manier om van kamerplanten te genieten.

NIEUWE SERIE Aan de slag

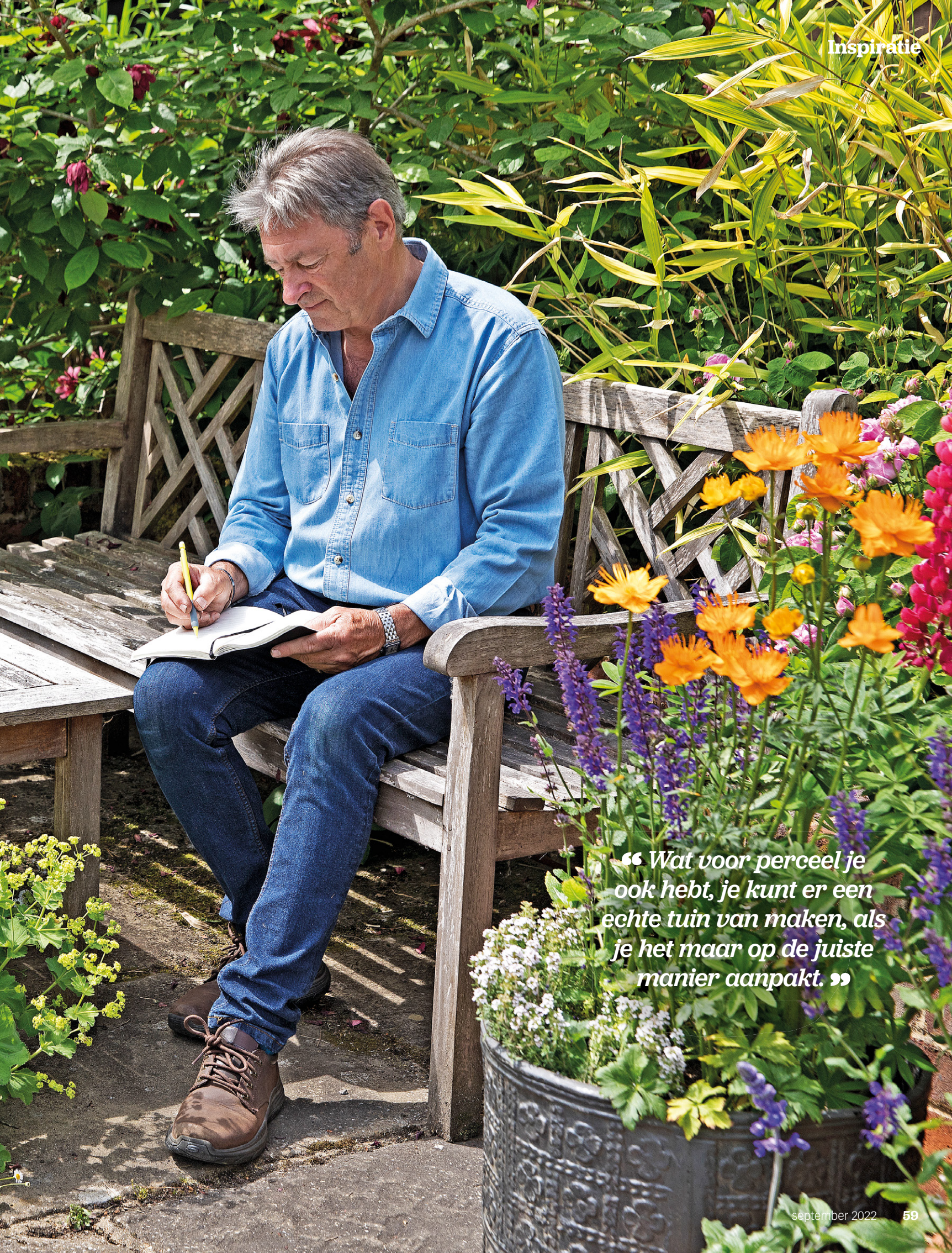
Waar moet ik beginnen?

Mijn perceel begrijpen

Veel beginnende tuiniers raken ontmoedigd bij het idee dat ze eerst de basis moeten leren. Maar in deze speciale twaalfdelige serie helpt **Alan Titchmarsh** je om alle tuinierbeginselen onder de knie te krijgen. Deze maand legt Alan uit wat je moet doen om de tuin die je nu hebt te begrijpen, zodat je de tuin die je wilt hebben kunt aanleggen.

Je leert:

- ✓ Werken met wat je hebt
- ✓ De ligging begrijpen
- ✓ Werken met jouw grondsoort

“ Wat voor perceel je ook hebt, je kunt er een echte tuin van maken, als je het maar op de juiste manier aanpakt. ”

Mijn perceel begrijpen

Het biedt een ontmoedigende aanblik, dat stukje grond dat optimistisch 'tuin' wordt genoemd. In veel gevallen is het een intimiderend onbeschielderd doek of een allegaartje dat je hebt geërfd en je helemaal niet bevalt. Het is verleidelijk om in een hoek te beginnen, daar als een razende alles uit de grond te trekken en dan weinig overtuigd over het resultaat uitgeput weer naar binnen te gaan.

Wat je nodig hebt, is een masterplan. Maar hoe maak je dat in hemelsnaam als je geen idee hebt wat het is? Het antwoord hierop is: zet één stap tegelijk. Je hebt waarschijnlijk wel een idee van wat je wilt, maar voordat je verdergaat, moet je eerst weten wat je al hebt.

Door de situatie met een kritische blik te bekijken, voorkom je hopelijk dat je veel tijd, energie en geld verspilt. Dan kun je van je lapje grond een echte tuin van maken, ongeacht waar je perceel zich bevindt en hoe het er uitziet – als je het maar op de juiste manier aanpakt.

Bepaal welke planten en elementen je wilt behouden en welke je wilt verwijderen.

Werken met wat je hebt

Controleer eerst de tuinafscheiding en kijk of de schuttingpanelen nog goed zijn. Als je die moet vervangen nadat je de tuin hebt aangelegd, loop je het risico je prille werk te beschadigen. De verspringende panelen van 180 bij 180 cm staan erom bekend dat ze bij harde wind omwaaien, dus verzeker je ervan dat de palen onderaan niet verrot zijn. Betonnen sleufpalen gaan veel langer mee. Bovendien kun je in de toekomst nieuwe panelen in de sleuven schuiven om oude te vervangen.

Denk goed na over schuttingkleuren. Felle kleuren zijn vrolijk, maar je smaak kan veranderen. Zwart, donkergrijs of groen lijkt in het begin misschien benauwend, maar zodra er planten voor staan, gaat de schutting op in de achtergrond en lijkt de tuin juist groter. Heggen zijn mooier en diervriendelijker. Heb je de ruimte om een heg voor een schutting te plaatsen of kun je klimplanten kweken tegen trellisschermen die je aan de schutting bevestigt?

Pak een meetlint en noteer de afmetingen en de vorm van je tuin. Je hoeft geen goed tekenaar te zijn om een plattegrond te schetsen. Het helpt je om je ideeën helder te krijgen als je een schets van je tuin bekijkt en

uitdoktert wat je waar wilt hebben. Markeer de plekken van eventuele putten en afvoeren om kostbare reparaties te voorkomen.

Als er in de tuin al dingen staan die je mooi vindt, geef dan hun positie op de plattegrond aan zodat je eromheen kunt werken. Bepaal ook welke elementen (zoals verwilde struiken) eruit kunnen. Soms is het lastig om de knoop door te hakken en een volwassen plant te verwijderen. Als hij iets toevoegt aan de sfeer van de tuin en er redelijk gezond uitziet, wil je de plant misschien houden. Als hij lelijk of verwilderd is, of als je de plant zelf gewoon niet mooi vindt, haal hem er dan uit. Als het om een boom gaat, moet je eerst bij je gemeente navragen of je een kapvergunning nodig hebt. Een boom kappen zonder vergunning kan leiden tot een flinke boete.

BELANGRIJKSTE PUNTEN

- Controleer of de tuinafscheiding stevig is.
- Is die aan vervanging toe, bepaal dan de stijl van de nieuwe afscheiding.
- Meet het perceel op.
- Beslis wat je wilt behouden.

De ligging begrijpen

Voordat je met het tuinontwerp begint, moet je uitzoeken hoe de ligging ten opzichte van de zon is. Welke delen liggen het grootste deel van de dag in de schaduw en welke in de zon?

Wanneer zit je het liefst in de zon, 's morgens of 's avonds? Als dat drankje bij zonsondergang het hoogtepunt van je dag vormt, dan moet de zitplek of het terras in de avondzon liggen, tenzij je liever in de schaduw zit.

Maak, als je de ruimte hebt, meerdere zitplekken, waaronder minstens één met een tafel en stoelen. En vergeet niet dat de stoelen rond de tafel moeten kunnen staan, dus maak een terras dat daar groot genoeg voor is.

Perken en borders zonder schaduw zijn geschikt voor planten met felgekleurde bloemen, zoals zomerperkplanten en de meeste bloeiende struiken. Schaduwgebieden kun je beplanten met hosta's, varens en andere planten die van weinig licht houden.

Grond op het noorden of oosten krijgt minder direct zonlicht dan op het zuiden of westen. Pas de planten daarop aan en je zult zien dat ze er goed gedijen.

In Nederland en België komt de wind meestal uit het zuidwesten, dus als je een onbeschutte tuin hebt, overweeg dan aan die kant van de tuin een heg te planten om de wind te breken. Dit is vooral belangrijk in kustgebieden, voordat je dure bomen en struiken in de tuin zet. In harde wind kunnen planten niet alleen omwaaien, maar ook uitdrogen of verschroeien. Laat de heg eerst aanslaan, dan zal het windbrekende effect je veel verdriet besparen. Ja, je hebt geduld nodig, maar dat is het op de lange termijn waard.

BELANGRIJKSTE PUNTEN

- Kijk welke delen zon krijgen.
- Kies zitplekken.
- Bespaar niet op terrasruimte.
- Heb je een windbreker nodig?

Neem de tijd en geniet van het aanleggen van je tuin. Je hoeft je niet te haasten, en mocht je toch fouten maken, dan kunnen die meestal worden verholpen.

**ALANS
TIPS**

Hoe bespaar je tijd?

Ontwerp een tuin die past bij je levensstijl. Als je niet veel tijd

hebt, leg dan minder borders aan of zet er onderhoudsarme planten in (maak je geen zorgen, dat leg ik in een volgende uitgave uit). De belangrijkste delen die regelmatig aandacht nodig hebben, zijn een groente- en fruittuin en een kas. Potplanten hebben in voorjaar en zomer regelmatig water nodig, maar je kunt ook een druppelsysteem met een automatische timer installeren.

Hoe bespaar je geld?

Is geld geen probleem, dan kun je professionele ontwerpers

inhuren, maar zorg ervoor dat je: a) hun werk in andere tuinen bekijkt – en mooi vindt, b) weet wat het ongeveer gaat kosten en c) weet wat je wilt qua elementen, beplantingsstijl en onderhoud.

Als je alles zelf gaat doen, stel dan prioriteiten. Bepaal welke elementen je het belangrijkste vindt en welke je later nog kunt toevoegen. De positie en het materiaal van paden zijn het belangrijkste. Pak die het eerst aan, samen met de terrassen. Je kunt de verharde oppervlakken zien als de lijst van het schilderij dat wordt gevormd door de planten.

Wat mag ik verwachten?

Het is geen wedstrijd. Er zijn geen regels voor hoeveel tijd dit mag kosten. Pak je tuin aan in een tempo dat je aankunt. Neem voor een bestaande tuin de tijd om te zien wat er in voorjaar en zomer opkomt voordat je er met een bulldozer overheen gaat en drastische veranderingen aanbrengt. Wie weet word je blij verrast door wat je hebt geërfd. Een tuin aanleggen is een continue bezigheid die fijn kan en zou moeten zijn. Alles wat je op de verkeerde plek plant, kun je weer verhuizen. Als je dat onthoudt, dan daalt je stressniveau aanzienlijk. Succes!

Controleer voordat je een boom weghaalt of je een kapvergunning nodig hebt.

PLANTEN PER pH

Wat de pH-waarde van je grond ook is, er bestaan geschikte planten voor. Bijvoorbeeld:

7.0 Neutraal	Groenten, jasmijn, clematis.
6.5 Lichtzuur	Geranium, aardappelen, voorjaarsbollen.
6.0 Zuur	Mannentrouw, appel, steen- vruchten.
5.5 Zuur	Hortensia, framboos, magnolia.
5.0 Erg zuur	Kornoelje, bosbes, rododendron, azalea.

Gebruiksvriendelijke
grondtestkits zijn
verkrijgbaar in tuincentra.

Werken met jouw grondsoort

Ik ken niemand die denkt goede grond te hebben. Zanderige grond is gemakkelijk te bewerken, maar droogt te snel uit. Zware klei houdt vocht goed vast, maar is drommels lastig te bewerken. Beide kunnen worden verbeterd door zoveel mogelijk organisch materiaal (tuincompost en goed verteerde stalmest) toe te voegen. Je kunt dit eigenlijk nauwelijks overdrijven.

Dankzij deze organische verrijking wordt kleigrond luchtiger en krijgt het een betere drainage, en kan zandgrond het vocht juist beter vasthouden. Scherpzand of fijn grind dat je aan kleigrond toevoegt, levert een langere verbetering dan organisch materiaal, omdat het niet verteert. Wanneer je hebt bepaald welke delen je wilt beplanten, werk je daar beide materialen door voor het beste resultaat.

Een eenvoudige grondtestkit zal duidelijk maken hoe zuur of basisch de grond is. De zuurgraad ofwel pH-waarde van zure grond is lager dan 7 (neutraal) en van basische grond hoger dan 7. In kalkrijke grond, die basisch is, kun je geen kalkhaters zoals rododendrons of camelia's kweken (behalve in potten met kalkarme potgrond voor heideachtigen). Het loof zal er vergelen en de planten zullen verzwakken. Maar er zijn genoeg planten die wel van basische grond houden, van clematissen tot winterharde geraniums, anjers en pioenrozen. Als je planten kweekt die tevreden zijn met de pH-waarde in je tuin, bespaar je veel tijd die je anders kwijt bent aan extra verzorging.

Je kunt wel verhoogde bedden maken met aarde die geschikt is voor de planten die je wilt kweken. Die bedden zijn trouwens

ook heel handig als je problemen hebt met bukken. Maak ze van natuursteen, bakstenen of houten bielzen. Meestal wordt een hoogte tussen 45 en 60 centimeter aangehouden.

Denk niet dat je de grond alleen maar in het begin hoeft te verbeteren. Organisch materiaal vergaet en verdwijnt na verloop van tijd. Mulch elk voorjaar de grond rond de planten met een circa 5 cm dikke laag goed verteerde stalmest of zelfgemaakte compost. Dit doet wonderen voor de plantengroei, voor het vochthoudend vermogen van de grond en zelfs voor het weren van onkruid.

Strooi in maart of april, voordat je mulcht, ook een flinke portie bloed- en beendermeel om je planten een boost te geven (twee of drie handen per vierkante meter). Herhaal dat in juni, vlak voordat er regen wordt verwacht.

BELANGRIJKSTE PUNTEN

- Verbeter de grondstructuur met organisch materiaal.
- Test de grond.
- Strooi in het voorjaar bloed- en beendermeel.
- Mulch jaarlijks.

VOLGENDE MAAND Alan neemt het mysterie weg rond het planten van bollen en wortelgoed in het najaar.

Alles over kamerplanten

Fris je huis op met de koele tinten van een drakenklimop.

Drakenklimop

Maak je huis groener met de snel groeiende en weinig eisende drakenklimop 'Marble Queen', een van de populairste kamerplanten die er bestaan. Deze plant is bijna onverwoestbaar en bestand tegen verkeerde waterregimes. Je kunt hem zonder problemen in een compacte vorm knippen, rond een deurpost leiden of gewoon uit een mand laten hangen.

Onder de drakenklimopsoorten is *Epipremnum pinnatum* 'Marble Queen' de opvallendste, met prachtige, roomkleurig gemarmerde bladeren. In het algemeen kan de drakenklimop tegen weinig licht, maar deze bonte variëteit heeft iets meer licht nodig, omdat de bladeren minder bladgroen bevatten. Maar met zijn delicate en mooi getekende loof vrolijkt hij wel elk hoekje op.

FOTO: SARAH CUTTLE / JASON INGRAM

Deze snel groeiende bladplant is inheems op Moorea, een van de Frans-Polynesische Genootschapseilanden, en kan in elke gewenste vorm worden gebracht door de stengels te knippen of te nijpen. Als je hem laat groeien, vormt hij een gordijn van rustgevend groen. De plant kun je goed cadeau geven, want hij is onderhoudsarm en dus perfect voor mensen die niet veel verstand van kamerplanten hebben, maar toch hun huis willen opvrolijken. Kweek de plant in goed drainerende potgrond voor kamerplanten. Bij het water geven moet je de grond flink nat maken, maar laat hem tussendoor uitdrogen. Af en toe kun je de plant onder de douche grondig van stof ontdoen.

Wanneer de wortels de pot uit groeien, moet je hem verpotten naar een pot die ongeveer 30% groter is. Het is heel gemakkelijk om de plant te vermeerderen door stekken te nemen. Zet afgeknipte stengels in een vaas water of volg de instructies hieronder. Het voordeel van het laten wortelen in potgrond is dat de plant bij het verpotten minder stress ervaart en waarschijnlijk sneller aanslaat.

■ **Standplaats** Verhuis hem naar een lichtere plek wanneer de roomkleur groen wordt. Indirect licht is het beste.

■ **Verzorging** Geef in de zomer een keer per maand universele plantenvoeding om de groei te bevorderen en een indrukwekkend gebladerte te stimuleren.

■ **Details** Voorkom dat katten, honden of mensen van de plant eten, want alle delen zijn giftig. Verder kan de huid bij aanraking een allergische reactie vertonen.

Zo maak je stekken

1 Vul een pot met een mengsel van gelijke delen potgrond voor kamerplanten en perliet voor het beste resultaat. Knip een stengel met wortels of meerdere ogen af. Neem zoveel stekken als je wilt.

2 Druk het mengsel van potgrond en perliet aan met de onderkant van een

andere pot en maak het goed nat met water. Maak vervolgens met een potlood een gat in de potgrond.

3 Laat de wortel in het gat zakken en druk de grond aan. Leg de stengel plat op de potgrond. Zet de stengel vast met twee stukjes U-vormige draad die je ondersteboven in de grond duwt.

VOLGENDE MAAND Ontdek hoe de zwierige trosbloem je huis met vreugde vult.

Bloembollenparade

Het bloembollenseizoen is vol van start deze maand. Op de redactie wordt dan ook volop gesproken over wat er bij wie de grond in gaat. Er is weinig zo leuk, als de voorpret die je beleeft aan die ogenschijnlijk weinig indrukwekkende bruine bolletjes, die in het voorjaar veranderen in een bloemenzee. In de winter, niet de favoriete tijd voor de meeste tuiniers, helpt het te weten wat er allemaal onder de grond afwacht, om in de lente los te barsten.

We bespreken ook uitgebreid hoe belangrijk het is om voor onbehandelde, biologische bollen te gaan. Het grote voordeel aan bloembollen is namelijk niet alleen dat ze jou een prachtige tuin bezorgen, maar ook dat ze als geen ander zorgen voor het broodnodige eerste voedsel voor hommels, bijen en zweefvliegen. Hommelkoninginnen bijvoorbeeld, zijn als allereerste actief om een goede locatie te vinden voor een nest. Daar kunnen ze vroege bloeiers goed bij gebruiken. Mochten ze die bij jou vinden, is er een grotere kans dat ze in de buurt een nest beginnen. Dit is goud voor de tuinier, want met de bestuiving zit het dan de rest van het seizoen goed in jouw tuin. Reguliere bollen daarentegen, zijn behandeld met allerlei bestrijdingsmiddelen, en kunnen juiste veel schade aanrichten. Dit is dan

ook de reden dat we als redactie niet vaak genoeg kunnen roepen voor biologisch te gaan.

Passie voor biologisch

Aangezien we zo enthousiast zijn over biologische bloembollen werken we graag samen met Natural Bulbs, dat uit een pure passie voor onbespoten en biologisch bloembollen is ontstaan. Ecoloog Wilbrord Braakman richtte het bedrijf op. Toen Wilbrord op 80-jarige leeftijd het werk wilde doorgeven, kwam hij in gesprek met Robert Heemskerk. Vanaf 2014 staat Robert aan het roer van het bedrijf. Als zoon van een bollenboer werd het hem met de paplepel ingegoten. Robert is van huis uit marketeer, en wilde die kennis graag inzetten om de biologische bloembollenmarkt, die volledig op slot zat, in beweging te krijgen. Want hoe logisch

biologische bloembollen nu ook lijken, dit was toen Robert begon zeker niet zo.

Omslag

Tuincentra wilden er nog niet aan omdat ze niet geloofden dat mensen bereid zouden zijn iets meer te betalen voor biologische bollen. Tegelijkertijd geloofden veel kwekers niet dat ze zonder een gifspuit konden werken. Robert ging met ze praten, en was bereid al te betalen voor wat de bollen waard zouden zijn als ze biologisch waren, terwijl de kwekers nog bezig waren met de omslag van reguliere teelt naar biologisch. "Dat duurt enkele jaren, want een biologisch keurmerk heb je niet zomaar. Door ze al wel de prijs te betalen die ze nodig hadden om die omslag te kunnen maken durfden ze de sprong te wagen". Zo heeft Robert de markt direct beïnvloed.

Speciale bloembollenpakketten voor jou!

In samenwerking met Natural Bulbs hebben we als redactie van Gardeners' World iets moois gemaakt: speciale bloembollenpakketten met hierin onze favoriete voorjaarsbloeiers. We hebben zowel een terraspakket voor lasagnebeplanting in potten, als een mooi tuinpakket. Beide pakketten hebben een opvolging in bloei, zodat je maandenlang kan genieten van de mooie kleuren en het gezoem waarmee ze je zullen verwelkomen. We hebben gekozen voor soorten die jaar na jaar terug blijven komen, die sterk zijn, en die we erg mooi vinden. Sommigen, zoals de krokussen en alliums, zijn zelfs heel geschikt voor verwildering.

Enthousiast geworden?

Het tuinbollenpakket krijg je nu bij een abonnement op Gardeners' World. Ben je al abonnee? Beide pakketten zijn ook los te koop via: www.gardenersworldmagazine.nl/naturalbulbs

Terras-bollenpakket

Narcis Minnow

Dit narcisje in een zachte pastelkleur geel, vrolijk ieder terras op en bloeit onverschrokken door, ook als het weer niet meezit. Hij ruikt ook nog eens heerlijk.

Bloei: April

Krokus Barr's Purple

Dit lieve krokusje is extra leuk om van bovenaf te bekijken, omdat de binnenkant licht gekleurd is, met felgekleurde meeldraden. Het is een klein krokusje, perfect in een pot. **Bloei: Februari/maart**

Blauwe druifjes muscari

Op een terras is het blauwe druifje onmisbaar, omdat je zo met je eerste kopje koffie in de zon, de eerste bijen in de lente ziet arriveren en je ze zo van dichtbij kunt bewonderen. **Bloei: Februari/maart**

Tulp Salmon Impression

De kleur zalm is de laatste tijd enorm in trek in de tuin, en wij zijn het daar helemaal mee eens. Deze tulp kan daarom niet ontbreken. Kop ze na de bloei, zodat ze volgend jaar weer zullen terugkeren.

Bloei: april/mei

Deze bollen zijn geschikt voor lasagne beplanting.

Tuin-bollenpakket

Allium 'purple sensation'

Deze sierui heeft de mooiste kleur paars en is altijd overdekt met bijen. Als sierlijke trommelstokjes steken de bolvormige bloemen overal bovenuit. Hij combineert geweldig met geraniums, die het al snel geel wordende loof verbergen.

Bloei: Mei

Krokus Ruby giant

Deze prachtige en statige krokussen kondigen het vroege voorjaar aan. De voor een krokus grote bloemen, zijn mooi vooraan in de border, of her en der verspreid onder het gazon.

Bloei: Februari/maart

Blauwe druifjes – muscari

De zoete geur van de blauwe druifjes komen vroeg in het voorjaar, en drijven daarmee al snel een winterdip weg. Ieder klein 'druifje' van de lieflijke bloementrosjes is van grote waarde voor bijen en hommels.

Bloei: februari/maart

Narcis martinette

Veel mensen zijn niet zo gek op geel in de tuin, maar vrijwel iedereen lijkt een uitzondering te maken voor het voorjaarsgeel van narcissen. Dit is een heel lief exemplaar, van het zonnigste geel.

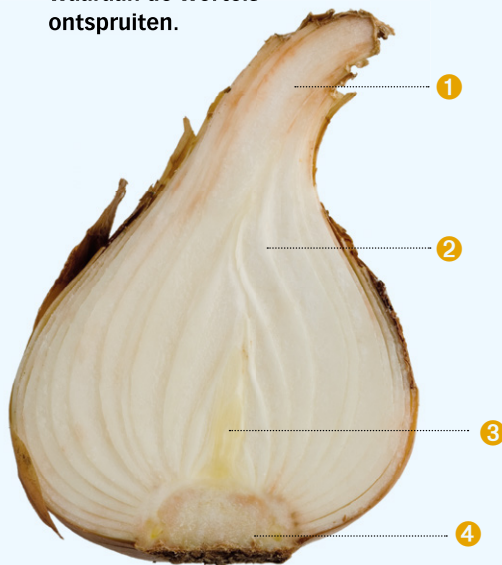
Bloei: April

Hier zie je hoe je de bollen het beste plant

Heb je weinig ruimte, dan zijn de bollen ook goed onder elkaar te planten.

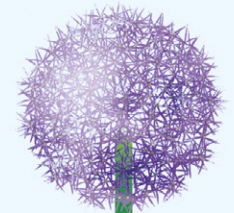
- 1 Neus van de bol, waaruit de bladeren tevoorschijn komen.
- 2 Vlezige bladbases die de lagen vormen.
- 3 Voorgevormde bloemknop in het midden.
- 4 Bodem van de bol, waaraan de wortels ontspruiten.

Narcis

Tulp

Allium

Blauw druifje

Krokus

5 cm

10 cm

15 cm

20 cm

D 8 cm
A 8 cm

D 8 cm
A 8 cm

D 13 cm
A 22 cm

D 15 cm
A 30 cm

D 18 cm
A 15 cm

Cadeau bij een jaarabonnement: Gardeners' World tuinbollenpakket

In samenwerking met Natural Bulbs heeft Gardeners' World speciaal voor de lezers een tuinbollenpakket opgesteld. Als je nu een jaarabonnement afsluit, krijg je het tuinbollenpakket er gratis bij.

Gardeners' World magazine

Ben je al abonnee, maar wil je toch het tuinbollenpakket bestellen? Ga dan naar:

www.gardenersworldmagazine.nl/naturalbulbs

Ontvang 12x
Gardeners' World
+ **tuinbollenpakket**
van €102,83 voor

55,-

- ✓ Praktische uitleg om lekker te gaan tuinieren
- ✓ Inspiratie en tips wat je nú in de tuin kunt doen
- ✓ Altijd de duurzame oplossing: tuinier met de natuur

Ga naar:

www.gardenersworldmagazine.nl/bollen
of bel +31 (0)24 2027827

Deze actie is geldig t/m 04 oktober 2022 of zo lang de voorraad strekt. Je abonneert tot wederopzegging en voor ten minste de actieperiode van 12 nummers. Na afloop van de actieperiode geldt de reguliere abonnementsprijs en is het abonnement per maand opzegbaar. Opzeggen is heel eenvoudig en kan via onze klantenservice. Het tuin bollenpakket wordt rond 10 oktober thuisbezorgd.

Yvettes Ierse tuin

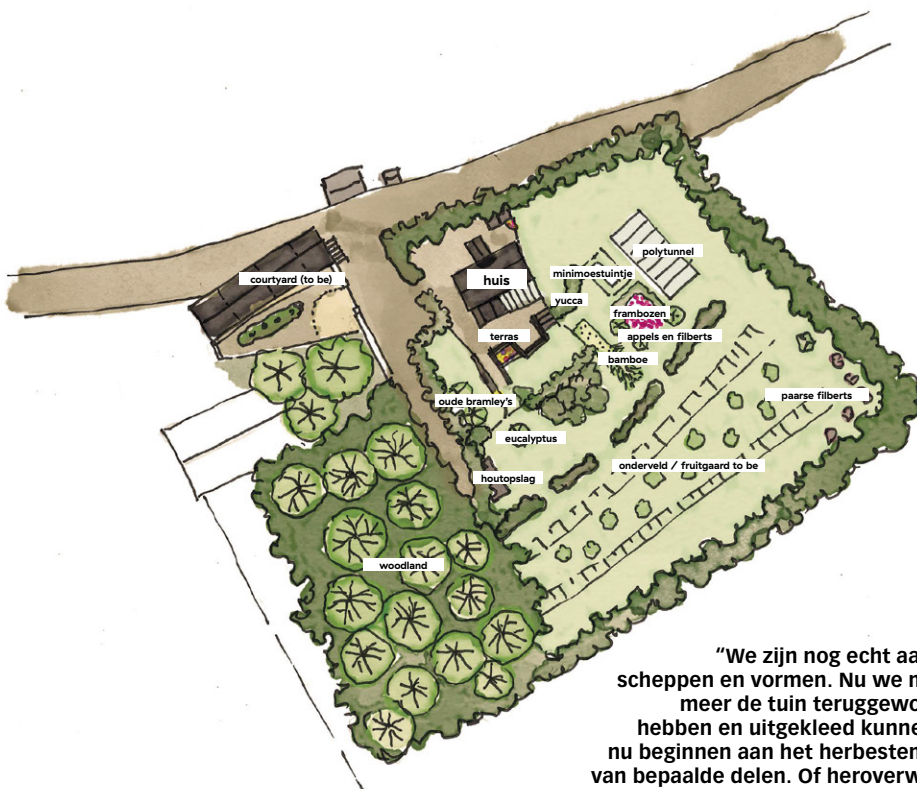
Yvette van Boven is degene naar wie wij ons als redactie graag keren wanneer we onze moestuinoogst willen omzetten in iets lekkers. Wij zijn dus al jaren fan, verslinden haar kookboeken, en waren blij verrast (en moesten best een beetje blozen) toen ze dat ook van ons bleek te zijn. Toen ze een enorme, verwilderde tuin in Cork, Ierland, bleek te gaan opknappen, was onze nieuwsgierigheid gewekt.

TEKST: ANNE WIEGERS EN YVETTE VAN BOVEN
FOTO'S: OOF VERSCHUREN EN YVETTE VAN BOVEN

Stukje bij beetje gaat Yvette, samen met haar man Oof, deze tuin ontfangen, want er blijken behoorlijk wat pareltjes onder de wilde begroeiing verstopt te zitten. We gaan haar nauw volgen, want we denken veel te kunnen leren van de enorme uitdaging die ze aangaat, en zijn benieuwd naar het resultaat. Want wat laat je staan, wat haal je weg en wat leg je opnieuw aan? Maar ook: hoe pak je een tuin aan wanneer je er part-time woont? Yvette en Oof verdelen hun tijd namelijk tussen Amsterdam en Ierland.

Een huis met tuin kopen in Ierland kwam niet uit de lucht vallen, want Yvette en haar zus werden er geboren. Yvette voelt zich dan ook echt Iers. Tot haar tiende woonde ze er, en het voelt als een droom om er weer wortels te leggen. Uiteindelijk voelde de koop van het huis alsnog als impulsief, want ze konden – al biedend op het huis aan de telefoon – niet eens echt zien waar de tuin begon en eindigde. “Ergens onderaan die heuvel, werd er naar beneden gewezen naar een enorme berg doornige wildernis”. Geïntrigeerd hakten ze de knoop door, en daar zijn ze maar wat blij mee.

Het is een lieflijk huis, met een enorme tuin, te midden van de romantische heuvels, en vlakbij de zee. “Ik heb veel liever meer tuin dan huis.” In het groen wonen maakt Yvette gelukkig. Dat heeft ze niet van een vreemde

“We zijn nog echt aan het scheppen en vormen. Nu we min of meer de tuin teruggewonnen hebben en uitgekleeft kunnen we nu beginnen aan het herbestemmen van bepaalde delen. Of heroverwegen wat we ermee kunnen.”

want wijlen haar vader was tuinarchitect. Ze is sinds ze dit tuinavontuur aan is gegaan dan ook veel met haar vader bezig. Hij leerde haar dat je een tuin nooit in zijn geheel moet kunnen overzien. “Dat haalt alle spanning

weg. Je moet kunnen ontdekken. Zo kan zelfs een kleine tuin het gevoel geven groot te zijn, want je hebt geen idee wat je om de hoek tegenkomt.” Dit is dan ook de manier waarop Yvette haar Ierse tuin gaat aanpakken.

“Dit was nog wildernis toen we het kochten. We hebben een paar bomen eruit gehaald en alles weer open en vrij gemaakt, en een doorgang naar achteren gemaakt. Onder die wilg door.”

"Het is soms goed om eerst helemaal op te ruimen. Zodat je een leeg canvas hebt en beter kunt plannen, want dit najaar gaat dit gedeelte weer op de schop. We gaan het afgraven en er terrassen in laten graven zodat we het makkelijker kunnen maaien en onderhouden. Het is op sommige plekken heel erg schuin."

"Dit is de courtyard hoe we het aantreffen bij de koop."

"Dit is het onderveld waar we een ciderappelboomgaard van willen gaan maken. Dit is hoe we het kochten."

"En dit is de courtyard na de eerste opruiming."

"Zwaar geschut was nodig om de bramengroei aan te pakken en eens te kunnen overzien wat we hadden."

Courtyard

Nu is het zo'n grote tuin, dat het ook bijna niet anders kan dan hem op te delen. Er is een binnenplaats, omringd door oude stenen gebouwen, die Yvette en haar man Oof volledig in ere herstellen. Hier heerst een microklimaat, wat mogelijkheden biedt. "Ik zou hier het liefst allerlei eetbaars kweken, maar die zouden vol in de wind en de kou niet kunnen. Verhoogde bedden lijken me prachtig. Misschien vijgen, kiwi's, dat soort dingen. En dan in het midden een echte eyecatcher. Ik heb sowieso al meerdere rassen van bomen van ciderappels. Ik wil mijn eigen cider gaan maken, en deze soorten samen zijn daar perfect voor."

De wildernis temmen

"Soms heb ik echt het gevoel een gevecht te voeren tegen de wildernis. We hebben zoveel bramen en begroeiing moeten ruimen dat er groot geschut aan te pas moest komen. Nadat we er een tijdje niet konden komen door de lockdown, konden we compleet opnieuw beginnen. Op sommige plekken was niet eens te zien hoeveel werk we er al verricht hadden. Nou bijna, de bramen zijn wel weggebleven, gelukkig!"

Het was even slikken, maar vol goede moed gingen Oof en Yvette weer aan de slag. Het is vooral de balans vinden die spannend is. Na al het grove werk, komen namelijk de beslissingen. Onder al die bramen, blijken steeds vaker pareltjes te liggen. Volwassen *Yucca's*, fruitbomen, een *Eucalyptus*. "Ik ontdekte steeds vaker hoezeer er nagedacht is over deze tuin, voordat hij overwoekerd raakte. Het is spannend en intrigerend te ontdekken wat voor een plan er ligt achter deze tuin, en ook bevredigend planten letterlijk weer te zien opbloeien wanneer ik ze ontdoe van de houd(t)greep van een klimop. Tegelijkertijd hebben we onze eigen plannen, en willen we de natuur ten goede komen dus al teveel opruimen willen we ook niet. Het is steeds een balans zoeken, en dat vraagt om iedere keer weer een afgewogen beslissing nemen."

Fruitgaard – keuzes

Onder een paar kuub aan bramen, brandnetels en meidoorn bleken prachtige oude fruitbomen verstopt te liggen. Zo was er een pruimenboom die volledig overwoekerd werd door een kerngezonde meidoorn. De pruimenboom was op sterven na dood. "Ja, waarvoor kies je dan?" Na veel wikken en wegen werd het toch de pruimenboom. "Mijn schoonzusje en ik volgden even daarvoor een cursus snoeien. 'Je moet een hoed door een boom heen kunnen gooien', dat wisten we nog. En zo gingen we aan de slag. Even dachten we dat we hem de genadeklap hadden gegeven, maar warempel, hij kwam tot leven en stond even later zelfs vol in bloei! Dat geeft dan wel vertrouwen voor al die andere keuzes die je nog maken moet."

“ Hier moesten we vier lagen gras weghalen. *Vier!* Je zakte tot je knieën weg. De border voorin was onzichtbaar. Maar hoe leuk om die *Yucca's* tevoorschijn te zien komen. ”

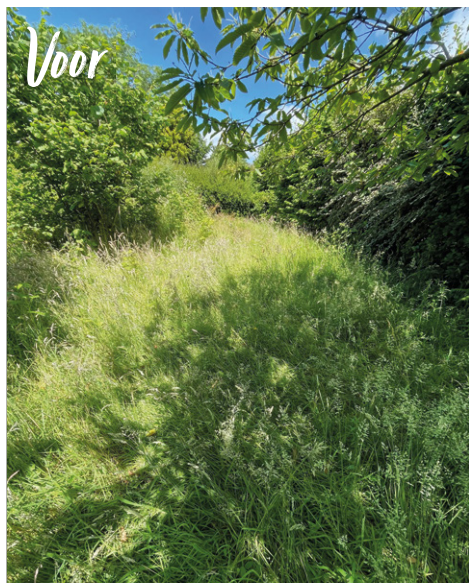

Polytunnel – moestuin

Eten kweken stond hoog op het lijstje van Yvette nu ze zoveel ruimte heeft. Er staat een polytunnel op het land, wat redelijk onmisbaar is in winderig gebied. Ernaast vlochten ze er verhoogde moestuinbedden om verse aardappels in te kweken. "Alles groeit zo snel wanneer we even weg zijn. Voor je het weet vind je wat je in de grond zette niet meer terug. Daarom zijn deze verhoogde bedden wel echt een must."

Lage boomgaard

Er is ook nog een gedeelte van de tuin dat van de heuvel af naar beneden loopt. Hier komt een boomgaard. Het plaatje dat Yvette voor ogen heeft is er eigenlijk een van vroeger. "Ik zie steeds zo'n historische boomgaard voor me, met wilde bloemen en vrolijk rondscharrelende kippen. Ik zou dat zo leuk vinden, kippetjes houden, maar dat blijft toch lastig als je er niet altijd bent. Ach wie weet, later."

"Het veld achter de bamboe naar de fruituin. Daar kon je niet doorheen."

Een heerlijk recept uit 'Van Boven in het Wild'

"Tijdens elke wandeling ben ik mijn leven lang al op zoek naar eetbare planten, vruchten of noten. Ik vulde er een heel boek mee. Met basisrecepten voor plantjes die ongeveer iedereen zonder al te veel moeite ook gewoon in Nederland kan vinden.

Voor deze duindoornbessen zul je op pad moeten. De duindoorn vind je op zandgrond en met een beetje geluk zitten haar takken helemaal vol heerlijke zurige besjes. Pluk onderweg dan ook wat rozenbottels van wilde rozen, want de combi rozenbottel-duindoornbes is een perfecte balans van zoet en zuur.

PS: Neem handschoenen en een kniptang mee: het is een duindoorn! Knip alleen een handvol bessen weg en laat de struik netjes achter; voor de boom zelf, de vogels, de dieren én andere mensen die van de natuur willen genieten."

ROZENBOTTEL-DUINDOORNSIROOP

voor ca. 1 liter

- 1 kilo rozenbottels, in stukken gehakt
- ca. 350 gram duindoornbessen, van de takken gerist
- 500 gram kristalsuiker
- 2 takjes rozemarijn

Rozenbottel mist het zuurtje dat duindoorn wél heeft. Speel een beetje met de hoeveelheden, dit is mijn verhouding, maar misschien wilt u het zuurder of juist zoeter. Beide ingrediënten zijn er in hetzelfde seizoen, dat is echt zo fijn. Een verslavend lekkere siroop: ik gebruik hem ook om dressings mee op smaak te brengen of giet het over hartige en zoete desserts. Het is niet alleen lekker als limo of in de gin-tonic.

Zet de rozenbottels met de duindoornbessen en 1½ liter water op. Laat het op laag vuur ongeveer 30 minuten koken en schuim telkens het vuil eraf dat komt bovendrijven. Draai dan het vuur uit en laat het aftreksel koelen en tegelijkertijd nog even trekken. Zeef alles door een schone kaas- of theedoek die u in een zeef heeft gelegd. Knijp de pulp goed uit!

Giet nog 500 milliliter water op de pulp en knijp de pulp opnieuw uit. Giet het (ongeveer 1 liter bij elkaar) vocht in een pan en doe er 500 gram suiker bij. Zet opnieuw op het vuur en laat inkoken tot 1 liter, dus tot twee derde. Voeg de rozemarijntakjes toe. Schuim nog eventueel schuim af als dat komt bovendrijven, verwijder de rozemarijn en giet de siroop in een brandschone fles.

Meer weten over koken uit de natuur? Onze collega's van Foodies gingen op bezoek bij Yvette in Ierland en kwamen geïnspireerd weer naar huis. In het septembernummer van Foodies vind je een prachtig verslag van dit bezoek, bomvol informatie en recepten.

Titel: Van Boven in het wild
Auteur: Yvette van Boven
Pagina's: 428 pagina's
Prijs: 34,99 euro
Uitgever: Nijgh Atelier

Dromen

Uiteindelijk wil Yvette hier een echte ontdektuin maken, waar uit geoogst kan worden, en waarin en waaruit geleefd kan worden. In de gebouwen die gerestaureerd worden, wordt straks gekookt, gegeten en geschreven. Wij gaan Yvette volgen bij het verwezenlijken van deze droom. Ieder seizoen geeft ze ons een update terwijl ze hard aan het werk is.

Volgende zomer gaan we op bezoek om te kijken wat ze in een jaar voor elkaar heeft kunnen boksen. We kunnen niet wachten!

Laat je inpalmen door de palm

Kamerplanten zijn erg in trek, en terecht. Ze veranderen onze leefruimtes in een mooie groene jungle en hoe meer je over ze weet, hoe interessanter ze worden. Marieke van der Eerden (plantenkenner en -verzamelaar, stekt en zaait zo veel mooie planten dat ze zelfs in een lokale winkel verkocht worden) en Rogier van Vugt (Hoofd Horticultuur van de Hortus Botanicus Leiden en plantenkenner pur sang) gaan in gesprek.

Marieke: Een hagelwit strand, azuurblauwe zee, je drinkt uit een kokosnoot terwijl je aan het luieren bent in je hangmat, hangend tussen twee wuivende knotwilgen. Knotwilgen?? Nee, palmen natuurlijk! De palmenfamilie scoort zonder twijfel het hoogst op vakantiegevoel. Ook vind je in deze familie het grootste zaad ter wereld: dat van coco de mer, ofwel de zeekokosnoot. De vrucht kan een diameter bereiken van bijna een halve meter en het zaad erin weegt tot 17 kg! Ook de titel voor grootste blad behoort aan deze familie: blad van *Rhaphia regalis* kan wel 25 meter worden. Wat dichterbij huis of beter gezegd in de tuin is de *Trachycarpus fortunei*. Deze palm komt van oorsprong uit bergachtige gebieden in China, en is daarom bij ons winterhard.

FOTO'S: PETRA SONIUS, MARIEKE VAN DER EERDEN, ROGIER VAN VUGT

Rogier: De dichtstbijzijnde inheemse palm is de Europese dwergpalm *Chamaerops humilis*. Deze komt voor rond de Middellandse Zee. Iets verder heb je de dadelpalmen. Met van west naar oost de Canarische, de gewone en de Kretenzische dadelpalm en dan wanneer je in de vochtige tropen komt gaat het ineens hard. In totaal zijn er zo'n vierduizend soorten palmen en deze komen voor van de kuststreken tot hoog in de bergen en van natte moerassen tot in woestijnen. Er is dus eigenlijk voor iedereen wel een palm.

De meest populaire kamerpalmen komen dan ook uit gebieden die qua klimaat redelijk overeenkomen met onze huiskamers. Niet te heet en vooral niet een al te hoge luchtvochtigheid. Er zijn namelijk prachtige palmen zoals de *Verschaffeltia splendida* die enorm populair zouden kunnen zijn als kamerplant als ze echter niet een

Kokospalmen zijn wellicht de meest bekende palmen ter wereld.

luchtvochtigheid zou verlangen waarmee het behang van de muren schimmelt. Deze palm komt trouwens samen met de eerder genoemde coco de mer wel uit een heel bijzonder biotoop. Namelijk een tropisch bos dat gedomineerd wordt door palmen. Op veel plaatsen zijn palmen wel aanwezig maar niet zo dominant als op het eiland Praslin. Dit heeft waarschijnlijk tot het enorme formaat van de coco de mer-zaden geleid, omdat na een orkaan palmen heel snel herstellen en niet omwaaien zoals gewone bomen. De kroonlaag trekt dan weer snel dicht. Dus om als zaailing toch bij het licht te komen, is een zaad dat werkt als superbatterij heel handig. Een andere manier om snel in de kroonlaag terecht te komen is door te klimmen. Rotanpalmen zijn woeste klimmers en de buigzame stengels gebruiken wij weer om meubels van te maken.

Cánarische dadelpalm.

Palmen in het wild.

Rogier houdt het zaad van de Coco de mer vast naast een jonge Coco de mer palm.

Meer plantenpraat?

Meer plantenpraat? Volg ons op Instagram: [@rogiervanvugt](#) en [@nimmaplants](#).
Tips voor palmen in je woonkamer? Kijk op www.nimmaplants.com/nl/palmen

Palmenbos op de Seychellen.

Kentiapalm
in de
woonkamer
van Marieke.

Arme kokospalm

R: De kentiapalm (*Howea forsteriana*) is een van de meest klassieke kamerplanten die er is. Terwijl ze van nature alleen maar voorkomt op de kleine eiland Lord Howe vlakbij Australië, heeft ze toch de wereld veroverd. Meestal als groepje jonge palmen samen in een pot. De palm kan goed tegen droge en donkere omstandigheden en gaat dan in een soort slaapmodus. Dit betekent dat de palm heel lang ongeveer hetzelfde blijft.

De goudvruchtpalm (*Dypsis lutescens*) heeft wel wat weg van de kentia en wordt ook als groep met jonge planten in een pot verkocht. Het blad is smaller en de gehele plant wat fijner. Ze zijn wel kwetsbaarder en blijven minder lang mooi. Maar omdat ze een stuk goedkoper zijn, zijn ze wel razend populair.

De bergpalm (*Chamaedorea*) is de ideale kamerpalm. Ze blijven altijd klein en kunnen goed tegen weinig licht en huiskamerklimaat. Dit is een van de weinige palmen die in huis ook kunnen gaan bloeien maar je hebt wel een mannetje en een vrouwtje nodig om zaden te krijgen.

Rhapis-palmen worden in Oost-Azië al heel erg lang gekweekt en zijn perfect als kamerplant op plekken waar door lichtgebrek niet veel anders overleeft. Ik zeg nadrukkelijk overleeft omdat net als de kentia de *Rhapis* in een soort slaapstand gaat waarin hij heel lang mooi blijft. Pas als de plant wat meer licht krijgt, zul je zien dat de plant gaat groeien.

Vissenstaartpalmen (*Caryota*) zijn heel uitzonderlijk omdat de bladeren dubbel geveerd zijn. De bladsegmenten lijken op een vissenstaart, wat ze nogal uniek maakt qua uiterlijk. Qua verzorging en duurzaamheid lijken ze wat op de kentiapalm, maar hebben wel vrij lichte en warme omstandigheden nodig.

De kokospalm vind ik altijd een beetje zielig. Ze worden verkocht als jonge zaailing met de kokosnoot er nog aan vast. Dit ziet er apart uit en ze zijn met meer dan een meter

hoog ook best imposant. Maar deze planten groeien van nature op plekken met heel veel warmte en direct, tropisch zonlicht. Dit krijgen ze in een huiskamer natuurlijk niet met als gevolg dat vrijwel alle kokospalmen een jeugdige dood sterven

De Europese dwerpalm (*Chamaerops humilis*) werd vroeger gekweekt als kamerplant of kuipplant. In de loop van de jaren zijn onze winters echter zo mild geworden dat je ze nu steeds meer ziet als tuinplant, iets wat de *Fatsia* en *Aspidistra* ook zijn overkomen. Het is een compacte palm die erg veel licht en koele winters nodig heeft om zich goed te kunnen ontwikkelen. Daarom is het eigenlijk geen goede kamerplant.

Verzorgen en vermeerderen

M: Voor de meeste palmen in onze woonkamer geldt dat ze graag licht vochtig staan, zonder 'natte voeten'. Zorg dus voor een binnenpot met gaten en geef vaker kleine beetjes water in plaats van veel in een keer. De hoeveelheid water is uiteraard ook afhankelijk van de standplaats. Veel van hen kunnen tegen wat minder licht. Vooral *Rhapis*-palmen kunnen een schaduwplek goed aan, met hun donkergroene blad. Toch worden de meeste gelukkiger op een plek met veel indirect licht. Wanneer je geen nieuwe groei ziet, wordt het

Varenpalm
(*Cycas revoluta*)
- Palm noch
varen!

De varenpalm: geen varen en geen palm

Misschien heb jij een varenpalm in huis (*Cycas revoluta*): een plant met een stammetje waaruit meerdere palmachtige bladeren uit groeien. Een slechtere naam hadden ze niet kunnen bedenken voor deze plant, want hij is varen noch palm! Hij lijkt qua groei- en bloeiwijze meer op een conifeer en is net als deze een naaktzadige. Het is wel een prachtige plant die goed in de zon moet staan om mooi te blijven.

De *Verschoffelia* is prachtig en komt de lezer wellicht bekend voor als de palm waarachter Marieke en Rogier staan bij elk artikel.

tijd je palm naar een lichtere plek te verhuizen. Staat je palm al heel licht en krijgt 'ie lichtgele bladeren? Dat komt waarschijnlijk door teveel direct zonlicht. Verschuif de plant een paar meter van het raam.

Ondanks het heerlijke vakantiegevoel dat palmen je geven, zijn het niet mijn meest favoriete kamerplanten. Waarom niet? Omdat je ze niet kunt stekken en binnenshuis komen ze zelden tot bloei, dus bestuiven en zaadjes oogsten is er ook niet bij. Wel kun je sommige palmen scheuren. Je doet dit het beste in het voorjaar, zodat ze snel weer herstellen.

Palmen zaaien is ook mogelijk. Het allerbelangrijkste daarbij is vers zaad. Als je online palmenzaad koopt, krijg je vaak ingedroogde zaadjes en die kiemen nagenoeg niet. Geloof me, ik heb me vaak laten verleiden maar het liep elke keer op een teleurstelling uit. Dit ondanks dat ik een goed kweekkasje heb met regelbare bodemwarmte. Pas toen ik een verse vrucht had bemachtigd uit een botanische tuin, kreeg ik binnen afzienbare tijd snel groeiende palmpjes. Die vrucht was al beschimmeld voordat ik er aan toe kwam de zaadjes te zaaien, maar dat maakte dus niks uit: het vruchtvlees hield de zaadjes nog altijd goed. Een makkelijke manier om zelf goede kiemkrachtige palmenzaden te bemachtigen is om dadels te kopen in de winkel en daar de pitten van te zaaien. Let op dat het wel een paar maanden kan duren voordat je wat ziet en dadelpalmen hebben echt veel zonlicht nodig.

“ Wil je een continue
groenteaanvoer, dan is een
nauwkeurige planning
onmisbaar. Wij stellen een
zaai- en oogstschema op, dat
ons helpt om overschotten tot
een minimum te beperken. ”

Oogst op z'n best

De tuinen van Gravetye Manor leveren het
hele jaar groenten van topkwaliteit voor het
bijbehorende sterrenrestaurant. Hoofdtuinier
Tom Coward deelt zijn deskundige moestuinkennis.

In de tuin van Gravetye
kan het hele jaar
worden geoogst, met
palm- en boerenkool die
in de winter mooie
malse bladeren geven.

De 6000 m² grote, ommuurde tuin van Gravetye Manor is een essentiële bron van kwaliteit-singrediënten voor ons sterrenrestaurant. Onze chef-kok George Blogg stelt zijn menu samen rond de unieke smaken van de seizoensgroenten.

Hij wijzigt het menu elke maand en het is onze taak om een keur aan heerlijke groenten te produceren die in elk gerecht op dat menu centraal staan. Goede planning, zorgzaam beheer van de grond en de groentekuze zijn allemaal belangrijke factoren voor een consistente aanvoer voor een hoogwaardig menu. Elk deel van de tuin moet een topproductie leveren om aan de eisen van het drukke restaurant te voldoen. Maar alle technieken die we hier gebruiken kun je ook op kleinere schaal toepassen, dus in jouw tuin en keuken kun je hetzelfde plezier en succes beleven.

Het hele jaar oogsten

Het geheim van een continue aanvoer is een zorgvuldige planning. Elke winter overleggen we met George om te bepalen welk zaad we bestellen op basis van zijn ideeën voor de gerechten voor het komend jaar.

Het is essentieel om de groenten zorgvuldig te kiezen. Groenten en fruit kweken is veel werk, dus het is belangrijk dat ze zo lekker en bruikbaar mogelijk zijn. Daarna stellen we een zaai- en oogstschema op dat past in ons wisselteeltsysteem. Deze planning helpt om overschotten tot een minimum te beperken. En in perioden dat overschot onvermijdelijk is, zijn we daarop voorbereid en worden de groenten ingemaakt.

Door het groeiseizoen te verlengen, kunnen we het hele jaar door voldoende groenten leveren. 's Winters gebruiken we onze folie-tunnel, waarin we na de tomatenoogst venkel, spinazie, paksoi en salades uit zaad opkweken. Heb je een kas, dan kun je hetzelfde doen. Met kweekkappen beschermen we vroege voorjaarsgroenten, zoals radijsjes, knolrapen en wortelen.

De perfecte timing

Eén manier om voor een gestage groenteaanvoer te zorgen, is het oogsten van babygroenten, die vaak een vollere smaak hebben en er op het bord mooi uitzien. Hiervoor gebruiken we de plantjes die we bij het uitdunnen uit de rijen halen om de overgebleven planten groter te laten groeien. Maar wij wachten hiermee wel totdat de planten een eetbaar formaat hebben.

Deze kleine delicatessen zijn heel populair bij de kok. We zorgen voor een grote aanvoer door wekelijks te zaaien en oogsten. Zo produceren we bieten ter grootte van golfballen en knolrapen met het formaat van knikkers.

Babygroenten kunnen ook worden gekweekt als tussengewas op de plek van een andere, pas geoogste groente. Ze hebben minder tijd nodig om te groeien, dus je kunt bijvoorbeeld in augustus nog babypastinaken zaaien. Die laat je in de winter in de grond zitten om ze te oogsten wanneer je ze nodig hebt.

Als je in modules zaait, kun je verspenen zonder de wortels te verstoren.

In kweekkappen met open uiteinden kan de lucht goed circuleren, maar worden planten toch beschermd.

Het team houdt vliesdoek bij de hand om zaailingen af te dekken wanneer er vorst wordt voorspeld.

Controleer de verpakking voor de precieze zaai- en oogstmaanden, want die verschillen per variëteit.

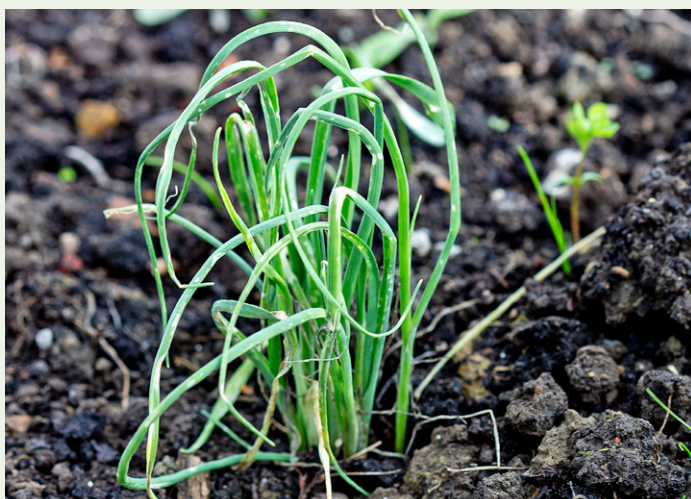
Het liefst jong oogsten

Bieten Deze zijn lekker als ze klein zijn. We kweken witte, gouden, paarse en gestreepte bieten, die er tezamen prachtig uitzien.
Zaaien: apr-jul (plus mrt en sep binnen). **Oogsten:** mei-mrt.

Knolrapen Het liefst oogsten als ze van het formaat knikkers zijn. Blancheer ze en stooft ze daarna in boter met veel tijm.
Zaaien: Apr-jul (plus mrt binnen). **Oogsten:** het hele jaar.

Prei De kok schroeit minipreien graag met een keukenbrander. We verspenen de zaailingen naar tussenruimtes en oogsten kleine bosjes.
Zaaien: binnen vanaf mrt. **Oogsten:** het hele jaar.

Knolvenkel Deze zijn het lekkerst wanneer ze worden geoogst zodra de bollen net beginnen te zwellen.
Zaaien: mrt-sep. **Oogsten:** jun-dec.

Pastinaken Uitstekend tussengewas voor laat in het seizoen. Zaai tot in de zomer. Kleinere exemplaren zijn iets zoeter.
Zaaien: Apr-aug (plus mrt binnen). **Oogsten:** mei-mrt.

Wortelen Zijn bijzonder zoet en lekker wanneer ze nog klein zijn. Kweek ze het hele jaar door met kweekkappen en een folietunnel.
Zaaien: Apr-aug (plus mrt binnen). **Oogsten:** het hele jaar.

Verzorg je grond goed voor gezonde planten met een volle smaak. Voeg tuincompost toe en wied regelmatig.

Goede grond, goede smaak

Wil je een gezonde, productieve groentetuin, dan moet je de grond voeden. Onze compost-hoop vormt het hart van de tuin. We mengen tuin- en keukenafval en paardenmest, en keren de hoop om de drie weken voor een betere vertering. Elk tweede jaar verspreiden we de goed verteerde compost over de groente-

bedden. Daarmee voeden we de grond niet alleen, maar voegen we ook organisch materiaal en waardevolle micro-organismen toe.

Grond moet met het grootste respect worden behandeld als je de allerbeste smaken wilt. Regelmatig schoffelen is belangrijk om te voorkomen dat onkruid een probleem wordt en tijdig water geven is altijd de moeite waard, vooral wanneer de planten jong zijn.

Gravetye-bietenchutney

Door George Blogg, chef-kok, Gravetye Manor

Deze dieprode bietenchutney heeft een mooie balans van zure, aardse en kruidige smaken. Het is het perfecte recept voor de periode dat bieten op hun zoetst zijn, van begin juli tot oktober. Na de bereiding kan de chutney worden bewaard, zodat je er het hele jaar van kunt genieten als bijgerecht bij kazen en vleeswaren, of als ingrediënt voor sandwiches.

Ingrediënten

- 10 ml plantaardige olie
- 400 g rode ui (in blokjes van 1,5 cm)
- 10 g zout
- 15 g venkelzaad
- 10 g korianderzaad
- 8 g komijnzaad
- 1 kg rauwe bieten (gekookt, geschild en geraspt)
- 2 citroenen (rasp en sap)
- 200 ml rodewijnazijn
- 400 g Bramley-appels (geschild, van klokhuis ontdaan en geraspt)
- 200 g suiker
- 150 ml bietensap

BEREIDINGSWIJZE

1 Doe eerst de olie, rode ui, zout en zaadjes in een grote steelpan met dikke bodem. Fruit totdat de ui zacht is, de zaadjes licht gekaramelliseerd zijn en de smaken zijn vrijgekomen.

2 Voeg de overige ingrediënten toe, breng aan de kook en laat het geheel onder regelmatig roeren op laag vuur 1-2 uur sudderen (zonder deksel), totdat de vloeistof is ingekookt en het mengsel een dikke, glanzende consistentie heeft.

3 Lepel de hete chutney in gesteriliseerde potten en sluit die meteen af. Zet de potten voor gebruik minimaal twee weken op een koele, donkere plek, zodat de smaken er goed intrekken.

4 Op een koele, donkere plek blijft de chutney tot een jaar goed. Na opening moet je hem in de koelkast bewaren en binnen drie weken gebruiken.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; GETTY/OKSANA KILIAN

“Ik houd van inheemse wilde planten en rechte lijnen, dus de beplanting is losjes en vrij, maar wel binnen een strakke, moderne structuur.”

Mijn ‘groene’ medicijn

Gardeners' World-presentator Mark Lane legde deze mooie en toegankelijke tuin aan met aandacht voor lichamelijk en mentaal welzijn.

Toen we zestien jaar geleden in ons huis kwamen wonen, was de tuin blijven steken in de jaren 70, met een gazon, grote coniferen en bakstenen muren. Het perceel was ongeveer 4000 m² groot, met het huis in het midden. De tuin moest zowel functioneel als mooi worden, een plek waar ik kon spelen met planten, kleur, textuur en plantencombinaties. En hij moest uiteraard toegankelijk zijn. We worden omgeven door licht glooiende velden met meerdere volwassen bomen (eik, esdoorn, taxus, zilverberk en blauwe spar). Maar we hadden een beperkt budget.

De verwaarloosde, hoge coniferen namen licht weg voor andere bomen en bedekten de tuin met schaduw. Het was een moeilijke beslissing om ze te kappen, want ze trokken tuindieren aan. Maar ik wilde meer heggen en kleinere sierbomen.

Onderaan het terras legden we een zwembad aan, dat ik wilde laten opgaan in de omringende beplanting. We beseften dat dit een luxe was, maar ik gebruik het zwembad voor fysiotherapie. Het zou te duur zijn geweest om de aarde te laten afvoeren, dus die hebben we gebruikt om het gazon bij de kleine fruitgaard naast het huis te verhogen, waardoor de grond minder steil afliep.

In het begin hebben we kruidachtige vaste planten rond het zwembad geplant, waaronder *Euphorbia characias wulfenii*, *Iris 'Kent Pride'* en ezelsoor (*Stachys byzantina*), gevolgd door *Allium hollandicum 'Purple Sensation'*, *Geum 'Totally Tangerine'* en reuzenvedergras (*Stipa gigantea*). In de afgelopen twaalf jaar hebben de zwembadborders verschillende veranderingen ondergaan. Zo hebben we ze 20 m lang en 8 m diep gemaakt, nadat een storm een hoge eucalyptusboom had geveld en er ruimte vrijkwam. Om de borders te onderhouden, zet ik de planten dicht bij elkaar en mulch ik elk jaar, waardoor er minder onkruid opkomt en de planten minder water nodig hebben. 's Winters gebruik ik een uitrolbare overgangsmat of watervaste matten om de grond en de planten te bereiken.

Begin 2014, nadat onze tuin door zware stormen was geteisterd, moesten veel van de resterende coniferen worden gekapt. Dus heb ik een nieuwe voortuin van ongeveer 1300 m²

ontworpen, zonder gazon. Ik legde witte borders aan, naar het voorbeeld van de beroemde siergrasborder op het Britse landgoed Sissinghurst, met een getrapt, granieten water-element in het midden. Ik voegde een blauw-gele border, een kruidentuin en een border met rozen en pioenrozen toe. Ik wilde dat de border met historische rozen er het hele jaar mooi uitzag, dus narcissen worden opgevolgd door tulpen, akelei, pioenrozen, rozen, clematis, herfstanemonen en hortensia's.

- 1 Marks pergola wordt aan een kant begroeid door in palmet gesnoeide fruitbomen en is afgedekt met zonnepanelen die de varens welkome schaduw bieden.
- 2 Dichte beplanting, hier met geel en oranje zonnekruid, vermindert de noodzaak tot wieden.

Mark legde brede, waterpas paden door de tuin aan om ervoor te zorgen dat hij altijd dicht bij de planten en de grond kan komen.

“De tuin moest functioneel en mooi worden, een plek waar ik met planten kon spelen.”

- 1 Een uitnodigende bank in de schaduw van de pergola biedt zicht op de varens.
- 2 Het getrapte water-element voegt in de voortuin beweging, geluid en licht-reflecties toe.
- 3 De blauw-gele border staat boordevol zonnige rudbeckia's en duizendblad, die contrasteren met de koele Russische salie en asters.

Toegankelijke paden

In een ideale wereld zou ik de paden hebben gemaakt van harsgebonden grind, waar je met een rolstoel makkelijker overheen rijdt. Maar de enige optie die we konden betalen, was los grind. Daarom koos ik voor Cotswoldsplit (of Dolomietsplit), dat werd gestort op een stevige onderlaag (10 cm gebroken puin). De paden zijn waterpas en breed, en hebben grote draaielementen. Ze hebben wel sterke randen nodig en daarvoor heb ik onder hoge druk geïmpregneerde houten planken met afdekplaten gebruikt. Onder die afdekplaten zit ook een ledstrip verborgen, die de paden verlicht zonder mij te verblinden.

Ecovriendelijk

Onze tuin is een oase voor bestuivers en ook voor vogels die zich voeden met larven en luizen. Ik tuinier biologisch, dus ik gebruik nooit insecten- of onkruidverdelgers die schadelijk zijn voor de natuur. We composteren alles, vangen regenwater op en mulchen onze borders met zelfgemaakte compost. We leven graag duurzaam en

milieuvriendelijk, dus we gebruiken warmtewisselaars om het huis en het zwembad te verwarmen en te koelen. We hebben zonnepanelen op het dak en op een lange, zelf-ontworpen pergola, waarmee we onze eigen elektriciteit opwekken en water verwarmen. Aan de ene kant van de pergola kweken we in palmet geleide fruitbomen, waaronder perziken, abrikozen en peren. Aan de schaduwkant groeien varens.

De tuin verandert altijd en is nooit echt af, maar dat is juist het leuke van tuinieren. Ik ben gek op inheemse wilde planten en een natuurlijke beplanting. Ik houd ook van rechte lijnen, herhaling en symmetrie, dus ik heb de term 'eigentijds wild' bedacht: de beplanting is losjes en vrij, maar binnen een strakke, moderne structuur, waarbij ik gebruik maak van lage ligusterheggen (*Ligustrum ovalifolium*) die de perken omlijsten.

Onze favoriete plek in de tuin is naast de witte borders, waar je de voortuin in kijkt. Als de zon achter de planten ondergaat, heeft dat hele gebied een schitterende gloed. Het is de perfecte plek om mijn 'groene medicijn' in te nemen.

“De beplanting is losjes en vrij, maar wel binnen een strakke, moderne structuur.”

- 4 Rechte lijnen, strakke lage heggen en brede paden creëren waardevolle structuur.
- 5 De zonminnende blauwe lis 'Kent Pride' is de ideale keuze voor Marks tuin, want hij komt uit dezelfde Britse provincie.
- 6 Losse, informele struiken als hortensia's mengen zich vriendschappelijk met de vaste planten in Marks diepe borders.

FOTO'S: SARAH CUTTLE

Overal makkelijk toegang

Volg Marks ontwerptips om optimaal van je tuin te genieten, ongeacht je mobiliteit.

■ Zorg ervoor dat je het **ontwerp helder** voor de geest hebt en maak een moodboard met je favoriete kleuren, texturen en planten.

■ Ontwerp de **ruimte** eerst als een tuin en denk dan pas na over de toegankelijkheid. Niemand wil een tuin met een ziekenhuisuitstraling of inleveren op sfeer.

■ Maak **brede paden**, minstens 120 cm breed, en vergeet niet grote draaicirkels aan te leggen, het liefst met een doorsnee van twee meter. Dit neemt weliswaar ruimte in beslag, maar je wilt alle delen van je tuin kunnen bereiken.

■ Kweek **kleinere bloeiende struiken** die weinig onderhoud vergen en voeg verschillende soorten kruidachtige vaste planten toe. Dan blijft de tuin op de lange termijn beter beheersbaar.

■ Kies **geschikt gereedschap**. Tools met lange handgrepen, lichtgewicht aluminium gereedschap met ergonomische handgrepen en een verrijdbare gereedschapskar maken het makkelijker om in de tuin te werken.

BOVEN: Met regelmatig licht onderhoud tem je vaste planten en lage struiken.

UITERST BOVEN EN RECHTS: Dankzij lichtgewicht gereedschap met lange handgrepen kan Mark makkelijk koppen en wieden.

FOTO'S: SARAH CUTTLE

Stichting NL Bloeit!

Wij kweken bijzonder aantrekkelijke inheemse planten, soorten waar de wilde bijen, vlinders en heel veel andere insecten dol op zijn. In Nederland zijn er nog maar weinig van deze planten in het wild te vinden en jij kunt helpen door juist de inheemse planten in je tuin te zetten. Op een paar vierkante meter kun je al een prachtige wilde weelde creëren.

www.nlbloeit.nl

Muskuskaasjeskruid

Malva moschata

Met mijn weelde aan grote, helder roze bloemen ben ik een erg fraaie plant. Ik, muskuskaasjeskruid, behoor tot de kaasjeskruidfamilie (*Malvaceae*), ben een overblijvende soort en wordt 30-70 cm hoog. Ik bloei zeer uitbundig van eind juni tot in september en mijn bloemen verspreiden een lichte muskusgeur. Mijn prachtige bladeren zijn diep ingesneden en zijn evenals de lange bloemstengels licht behaard. Mijn jonge bladeren en bloemen zijn eetbaar, bijvoorbeeld in een gemengde salade. Mijn bloemen hebben een milde smaak. Ook kun je het verse blad aan soep toevoegen om die zachter en romiger te maken. Mijn wortel maakt de soep dikker.

Mijn botanische naam *Malva* is afgeleid van het Griekse malache/malachos en malassoo, dat zacht of week maken of verzachten betekent. Dit heeft te maken met de slijmstoffen in mij die verzachtend werken en die al lang geleden als middel tegen hoest werden gebruikt. De Nederlandse naam kaasjeskruid staat in verband met de vorm van de vruchtjes (zaden), die enige gelijkenis vertonen met een (half) rond plat kaasje. Muskus verwijst naar de lichte muskusgeur die de bloemen afgeven.

In de oudheid was ik reeds een bekend medicinaal kruid. Bij de Romeinen gold ik als *Herba omniumorbium*, een kruid voor alle ziektes en kwalen. Hildegard von Bingen noemde *Malva*, maar zij raadde af om mij rauw te gebruiken – wel vers gekookt als moes met wat vet voor mensen die een zwakke maag of maagproblemen hebben. Ook werden bladeren en stengels in water gelegd om de slijmstoffen te trekken en met deze gelei werd een schrale huid ingesmeerd ter verzachting. De werkzame stoffen zijn hoofdzakelijk slijmstoffen, looistof en een beetje etherische olie. De slijmstoffen, aanwezig in blad en bloem, hebben een prikkeldempende en verzachtende werking. Tegenwoordig word ik toegepast in vooral huidverzorgende cosmetica producten.

Ik ben een stralende en uitbundig bloeiende plant voor de sier- en kruidentuin met aantrekkingskracht voor bijen en vlinders. Ik ben een waardplant voor de distelvlinder en ik word door vogels bezocht: mijn zaden worden gegeten door putters en groenlingen.

Ik doe het goed op matig voedselrijke grond met een voorkeur voor wat open plekken die zonnig zijn tot licht beschaduwde. In tuinen ben ik goed te combineren met onder andere avondkoekoeksbloem, wilde cichorei, beemd-kroon, lange ereprijs en koninginnekruid. Ik ben ook een prima soort voor geveltuinten en wegbermen. Ik word ook gekweekt in verschillende variëteiten (*Malva moschata* en *Malva sylvestris*), onder andere met witte bloemen die soms ook spontaan bij de wilde vorm voorkomen.

Inheemse held stelt zich voor

Met inheemse planten help je de biodiversiteit enorm. Ze zijn prachtig, maar helaas niet zo bekend. Elke maand stelt een inheemse plant zich aan je voor, in de hoop een plekje in jouw tuin te krijgen. Ze zullen je niet teleurstellen!

VOLGENDE MAAND: Ruig klokje (*Campanula trachelium*).

Landschap in een fles

Terrariums zijn een mooie manier om van kamerplanten te genieten. Maak er zelf eentje met de deskundige adviezen van **Shilpa Reddy**.

Terrariums maken is een heerlijke bezigheid. Deze landschappen in een fles zijn een prachtige manier om je huis groener te maken. Verder geven ze je de kans om met planten bezig te zijn als je geen tuin hebt of als er 's winter niet veel te doen is in de tuin. Het is ook een therapeutische en mindful bezigheid. Bovendien kun je kiezen of je het eenvoudig

houdt of uitbreidt met verschillende plantensoorten en decoraties. Je hoeft ook geen ervaren tuinier te zijn om een terrarium te maken. Je hebt alleen maar een portie enthousiasme en een glazen pot of bak nodig. Ze zijn onderhoudsarm, dus maak er een paar en geef ze cadeau.

Een tuin in een fles is betaalbaar en kan zo ingewikkeld of eenvoudig zijn als je maar wilt.

“Terrariums maken kan een
therapeutische en mindful
bezigheid zijn.”

Een gesloten terrarium maken

Volg deze methode voor alle terrariums die we hier hebben samengesteld, maar welke planten je kiest, hangt af van of je een open of gesloten terrarium maakt.

Een open terrarium heeft dezelfde atmosfeer als de ruimte waarin het staat en is geschikt voor de meeste kamerplanten. Populaire keuzes zijn onder andere vetplanten en kalanchoë.

In een gesloten terrarium heerst een microklimaat dat geschikt is voor planten zoals varens en mossen.

Dit heb je nodig

- Gesloten terrarium: jampot met deksel, weckpot
- Open terrarium: open glazen pot of kom
- Grind (tuingrind of gebroken puimsteen en kiezels)
- Actieve koolstof (optioneel), te koop bij aquariumwinkels, vermindert de kans op schimmelvorming
- Potgrond voor kamerplanten
- Planten: zie de lijstjes bij de individuele potten
- Kiezels, decoratieve accessoires
- Mos
- Schaar
- Kurken stampertje (optioneel) om de potgrond rond de planten aan te drukken, wat je kunt maken door een houten spies in een wijnkurk te steken.
- Klein penseel om na het planten de potgrond van de planten te vegen.
- Wijde trechter (optioneel)
- Water: ik gebruik alleen een kleine plantensproeier.

1 Giet een laag van 2 cm grind op de bodem van de glazen pot. Overtollig water zakt in het grind onderin de pot. Wanneer de potgrond uitdroogt, zal het water tussen het grind verdampen en de potgrond bevochtigen.

2 Voeg een theelepel actieve koolstof toe (optioneel). Verspreid het over de grindlaag. Je terrarium werkt alleen goed als de lagen gescheiden blijven, dus meng de verschillende ingrediënten niet door elkaar.

3 Voeg een laag potgrond toe. Deze laag moet dik genoeg zijn om de wortelkluiten van de planten te bedekken. Maak de grond rul voordat je het in de pot doet. Ik gebruik hier een lepel voor. Bevochtig de potgrond.

4 Zet je planten in de potgrond en druk die aan met de kurk. Plant ze diep genoeg. Wortels die aan de lucht zijn blootgesteld, drogen uit. Voeg desgewenst decoratieve elementen en mos toe, en sluit de pot.

Wilde orchidee

Dit is een gesloten terrarium. Je ziet niet vaak bloeiende planten in dit soort terrariums, maar orchideeën doen het er goed in. Gebruik de miniatuurversie. Bedenk dat orchideeën niet het hele jaar bloeien, dus laat buiten de bloeiperiode de moed niet zakken. Als het blad er gezond uitziet, gaat het goed met de plant. Uitgebloeide bloemen moet je verwijderen.

Dit heb je nodig

- Miniatuurorchidee
- *Fittonia*
- Weckpot
- Grind en potgrond (zie instructies op de linker pagina)

Geometrisch

De eigentijdse stijl van dit terrarium past uitstekend in een moderne inrichting. Pas wel op dat je tijdens het planten de glasplaatjes niet breekt. Houd de beplanting zo eenvoudig mogelijk en gebruik een steen uit je tuin als contrasterende blikvanger.

Dit heb je nodig

- Geometrisch terrarium
- Stenen of kiezels uit de tuin
- Pilea
- Peperomia
- Duurzaam slaapmos
- Grind en potgrond (zie instructies op pagina 94)

Apothekersstijl

Deze gerecyclede vazen met rechte wand zijn geweldig voor miniatuur-landschappen. Je kunt makkelijk bij de planten om ze te knippen en water te geven. We hebben hier een hogere plant gebruikt om te voorkomen dat er bovenin een grote lege ruimte ontstaat. Voor wat vrolijkheid staan er een paar minischaapjes in.

Dit heb je nodig

- Grote vaas
- *Ficus microcarpa* 'Ginseng' (bonsaivijg)
- Duurzaam slaapmos (kun je van een dak halen, of online of bij een tuincentrum kopen)
- Grind en potgrond (zie instructies op pagina 94)

Vissenkomp

Vissenkomen zijn makkelijk te beplanten, wat fijn is als je voor het eerst een terrarium maakt. De vorm is ook goed voor het gebruik van grotere decoratieve elementen, zoals het kasteel dat we hier hebben gekozen.

Je hebt nodig

- Grote vissenkomp
- Miniaturkasteel (bij aquariumwinkel)
- Sierasperge
- Duurzaam slaapmos
- *Fittonia*
- *Pilea glauca*
- *Peperomia*
- Grind en potgrond (zie instructies op pagina 70)

Een terrarium verzorgen

Volg deze tips om je terrarium gezond te houden.

Water geven

De meest voorkomende doodsoorzaak in een terrarium is een overdaad aan water. Een terrarium heeft geen drainagegaatjes, dus overtollig water kan niet weg.

■ **Gesloten terrariums.** Het vocht wordt op een natuurlijke manier gerecycled, dus een gesloten terrarium is een zelfvoorzienend mini-ecosysteem.

Open af en toe het deksel om het glas schoon te maken, want door aanslag kun je de planten minder goed zien.

Als je het deksel opent, gaat er wat vocht verloren, dus voeg een lepel water toe en let op hoe het terrarium zich gedraagt. Uiteindelijk zul je de planten leren kennen en weten hoeveel water ze nodig hebben.

Geef niet te veel water, maar hou wel de vochtigheid op peil.

■ **Open terrariums.** Geef de planten water wanneer de potgrond droog aanvoelt. Steek je vinger even in de potgrond. Als er zwarte aarde aan blijft zitten, hoeft je geen water te geven. Als de potgrond droog en bruin is, is het tijd om water te geven. Normaal gesproken heeft een terrarium met

vetplanten eens per week water nodig, en nooit meer dan twee keer per week.

Verzorging

Verwijder dode bladeren met scherp gereedschap, zoals een schaar, om te voorkomen dat je de plant beschadigt. Als er tijdens het snoeien bladeren in het terrarium vallen, verwijder die dan voorzichtig met je vingers of een pincet. Laat in een terrarium geen rottend materiaal liggen.

Als het terrarium te vol raakt, moet je de planten verpotten (dat doe ik meestal na een jaar) of er andere planten in zetten.

Standplaats

Een open terrarium houdt van licht, maar zet het niet bij een

radiator of andere warmtebron. Zet een open terrarium ook niet in een badkamer, want daar kan er onbedoeld veel vocht in terechtkomen, zodat je planten te veel water krijgen.

Een gesloten terrarium creëert een eigen vochtige atmosfeer voor planten die van een bosachtige omgeving houden, dus dat kun je overal neerzetten.

Styling

Gebruik je creativiteit en voeg speelgoedfiguurtjes, verkeersborden of zelfs miniatuurgebouwen toe. Wij gebruikten een kasteel en minischaapjes, maar je kunt ook dingen uit de tuin of van het strand gebruiken, zoals kiezels, stenen en schelpen.

AAN DE SLAG

Er is altijd genoeg te doen in de tuin, maar de taken verschillen per seizoen. In deze rubriek vind je alle tuintaken die handig zijn om deze maand uit te voeren. Loop de handige checklists na en hou zo makkelijk je tuin bij.

Deze maand

- 101 Monty's maand**
Monty neemt pelargoniumstekken en kweekt olifantsknoflook.
- 104 Bloemen in september**
Vermeerder Oosterse klapprozen en snoei eenjarige klimmers terug.
- 106 Groente & fruit**
Oogst salie en verzamel zaad van sperziebonen.
- 108 In de kas**
Bescherm vorstgevoelige planten en oogst komkommers.
- 109 De basis**
Zaaï sla om te overwinteren.
- 110 Algemene tuintaken**
Plant een kleine boom en composteer zomerperkplanten.

NIEUW

Haal groen in huis!

Inspiratie voor ieder hoekje van jouw huis

- ✓ Tips voor vermeerderen en verzorgen
- ✓ De juiste plant voor iedere plek
- ✓ Deskundige adviezen van topexperts

Speciale uitgave

€12,99

Bestel de speciale uitgave nu via
www.gardenersworldmagazine.nl/kamer

Gardeners' World magazine

Ruim de resten van *Lathyrus* en hun steunen op om ruimte te maken voor winterharde tweejarigen.

Monty's maand

De zomer glipt september door de vingers en verdwijnt elke dag iets verder, totdat er aan het eind van de maand alleen nog maar herinneringen en herfstdagen over zijn. Onze weemoed wordt beschenen door een fragiel maar fris najaarslicht. Maar de moestuin biedt een rijke oogst, appels en peren rijpen met de dag, en met een beetje zorg kunnen de bloemenborders er net zo mooi bijstaan als de rest van het jaar.

De truc is om je verlies toe te geven en de composthoop als je beste vriend te

zien. Alles wat is uitgebloeid en dit jaar niets meer zal bijdragen, moet worden opgeruimd om het vergelende loof en die sneue laatste bloemen uit zicht te halen. Ik verwijder de lathyrusplanten en ontmantel hun steunen om ruimte te maken voor tweejarigen, zoals vingerhoedskruid, judaspenning en steenraket.

Het zomerfeest is dan wel voorbij, maar de voorbereidingen voor de festiviteiten van volgend jaar zijn al begonnen. Het tuinjaar stopt nooit, het gaat altijd vooruit.

Snoei zomerframbozen

Zomerframbozen dragen hun vruchten aan stokken van de vorige zomer, dus die moet je nu snoeien. Groene stokken die dit jaar zijn verschenen, zullen volgend jaar juni vrucht dragen.

Deze klus doe je in stappen. Eerst snoei je alle bruine stokken die dit jaar vrucht hebben gedragen tot de grond terug. Kies dan aan elke plant maximaal vijf sterke, rechte, groene stokken die je laat staan en snoei ook de rest tot de grond terug.

Ten slotte hebben deze overgebleven stokken het komende jaar steun nodig. In tegenstelling tot herfstframbozen, die genoeg hebben aan een tijdelijke steun van bamboestokken en touw (vergelijk het maar met bijvoorbeeld tuinbonen), kun je zomerframbozen het beste tegen een permanente steunstructuur laten groeien.

Dit kan een muur, schutting of trellisscherm zijn, hoewel het volgens mij nog beter is om minstens twee draden tussen

stevige palen te spannen. Dan kun je aan beide kanten plukken en kan de lucht rond het fruit circuleren, wat schimmels voorkomt.

Ik bevestig de stokken met bindtouw zorgvuldig aan de draden om schade door winterse stormen te voorkomen. Het eindresultaat is een keurig aangebonden rij stokken, die behalve een royale mulchlaag (geef die trouwens ook aan de herfstvariëteiten) in het voorjaar verder geen aandacht nodig hebben.

Snoei de oude, bruine stokken die de afgelopen zomer vrucht hebben gedragen tot de grond terug. Bind jonge, groene stokken met bindtouw aan steunen.

Splits een knoflookbol in individuele tenen die je gaat planten.

Plant de tenen op een plek die zes à acht uur zon per dag krijgt.

Kweek olifantenknoflook

Olifantenknoflook is volgens mij onmisbaar, omdat de enorme tenen goed groeien, zich goed laten bewaren en erg goed smaken. Elke teen heeft de grootte van een sinaasappelpartje, maar is ondanks zijn formaat mild van smaak vergeleken met sommige kleinere knoflooksoorten.

Knoflook groeit het beste als de lange wortels zich kunnen uitspreiden in goed drainerende en organisch rijke grond in de volle

zon. Ik plant de tenen in rijen of rasters, met de puntjes naar boven, 3 tot 5 cm diep en 15 tot 25 cm uit elkaar. Vervolgens bedek ik de grond met een 3 cm dikke laag compost. Die beschermt de groeiende scheuten (en vergroot de plantdiepte, wat altijd goed is) en verrijkt de grond.

Houd de omringende grond onkruidvrij en zorg dat de planten in het voorjaar, wanneer het loof groeit, genoeg water krijgen.

PELARGONIUMSTEEKEN

Stek pelargoniums door 5–7 cm lange, gezonde, niet-bloeiende uiteinden af te knippen. Verwijder de blaadjes van de onderste helft van de stek en knip je stekje dan net beneden een bladknop af. Duw de stekken in kleine potten met goed drainerende, turfvrije potgrond en geef royaal water. Dek de potten niet af en zet ze binnen op een lichte plek. De stekken zouden binnen zes tot acht weken moeten wortelen.

Pelargoniumstekken wortelen binnen circa zes tot acht weken.

Checklist

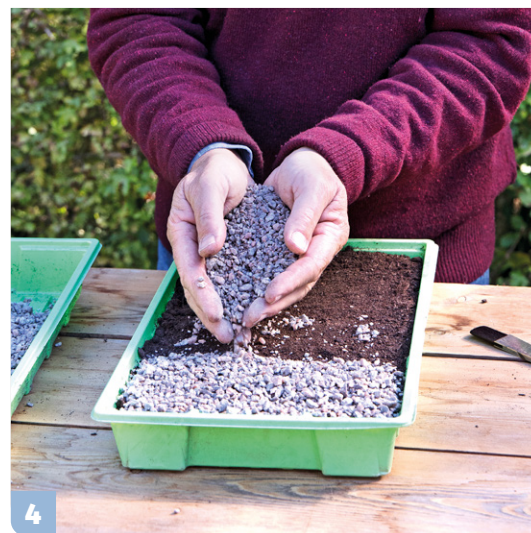
- ☐ Verwijder dode bladeren uit vijvers, maar laat ze nog even op de oever liggen zodat eventuele insecten naar het water kunnen terugkeren.
- ☐ Plant wilde-kiebitsbloembollen in vochtige stukken gras.
- ☐ Zaai als groenbemesting tuinbonen in grond die 's winters braak ligt.
- ☐ Neem lavendelstekken en plant die in korrelige potgrond.

STAP VOOR STAP

Oosterse klaprozen vermeerderen

Neem aan het eind van de maand wortelstekken van oosterse klaprozen die dan hun rustperiode ingaan. Graaf een pol uit om stekken te nemen. De rest van de pol kun je opnieuw planten of laten drogen en composteren.

- 1** Kies de dikste wortels en veeg daar de aarde vanaf. Snijd ze met een mes dicht bij de kroon af.
- 2** Snijd de stekken met een schuine snede terug tot 3–4 cm. De stekken moeten met de schuine zijde naar boven worden geplant.
- 3** Vul een bak met korrelige potgrond en druk goed aan. Duw de stekken rechtop in de potgrond zodat de bovenkant net zichtbaar is. Verdeel ze gelijkmatig over de bak met minstens 2 cm tussenruimte.
- 4** Dek de stekken af met een laag van 1 cm gewassen plantenkorrels. Geef water en zet het geheel in een koude bak of op een andere beschutte plek, totdat de scheuten volgende voorjaar uitlopen.

Pluk duizendschoon

Vul je vazen met de laatste zomerbloemen van vaste borderplanten. Als je de bloemen afknijpt, zijn de pollen volgend jaar sterker doordat ze geen energie verliezen aan

het zetten van zaad. Duizendschoon is tweejarig, maar vaak zal hij eind zomer nogmaals bloeien, als je de bloemen plukt, zich gedragen als een kortlevende vaste

plant. Hij trekt ook veel bestuivende insecten aan.

Laat een paar bloemen staan, want het zaad lokt 's winters vogels de tuin in, zoals putters en mezen.

Duizendschoon blijft als snijbloem lang mooi, net als rudbeckia, asters en zonnehoed.

Checklist

- ☐ Blijf dahlia's koppen en water geven, dan bloeien ze tot de eerste vorst.
- ☐ Steun hoge bloemstelen die topzwaar worden, zoals zonnehoed, zonnekruid en zonnebloemen.
- ☐ Stop met het bemesten van vaste planten in potten om de groei van kwetsbare jonge aanwas tegen te gaan.
- ☐ Splits en plant kruidachtige vaste planten zodra ze zijn uitgebloeid.
- ☐ Blijf doorbloeierende rozen koppen voor meer nieuwe bloemen.

Verwijder oude exemplaren van dagbloem na de bloei.

Snoei eenjarige klimmers terug

Fatsoeneer uitgebloeide eenjarige klimplanten, zoals dagbloem (*Ipomoea purpurea*), want de afstervende planten zijn vatbaar voor schimmelziekten. Eenjarige en vorstgevoelige vaste planten kun je het beste elk voorjaar opnieuw uit zaad opkweken. Snoei de stengels tot de grond terug, verwijder het bindtouw, haal ze van de steunen, knip ze in stukjes en gooi die op de composthoop. Maak de potten en steunen schoon, klaar voor hergebruik.

TIP

Zomerperkplanten zoals begonia's en lobelia's naderen hun einde. Trek ze uit de grond en vervang ze door vergeet-mij-nietjes, polianthes en violen die in winter en voorjaar bloeien.

Plant bollen op de juiste diepte, zodat ze elk jaar weer bloeien.

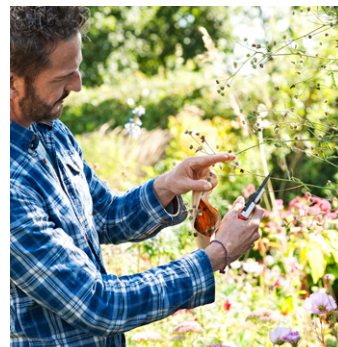
Plant bollen in een willekeurig patroon

Plant voorjaarsbloeiende bollen, zoals narcissen, krokussen of botanische tulpen, in gazons of onder bomen en struiken. Daar kunnen ze verwilderen en elk voorjaar weer prachtig bloeien. Creëer een natuurlijke look door de bollen willekeurig over de grond te

strooien en ze te planten waar ze neerkomen. Plant elke bol in een gat dat 2-3 keer zo diep is als de bol hoog is. Steek zo nodig graszoden af, plant de bollen en leg de zoden terug. Een juiste plantdiepte helpt de bollen elk jaar weer trouw te bloeien.

STAP VOOR STAP Win zaad van ruit

Kies een droge dag en win zaad uit de rijpe zaadhoofden van zomerbloeiende vaste planten, zoals dropplant, kogeldistel, zonnekruid en ruit. Sla het zaad op en zaai het volgende voorjaar.

1 Kies een stengel met droge zaden of peulen die op het punt staan open te barsten. Knip de stengel af en houd hem rechtop.

2 Knip overtollige vertakkingen af en bewaar de oude bloemhoofden in papieren enveloppen waarin ze hun zaden mogen loslaten.

20% KORTING
bij Pixum met code*:
LEKKERGOEN-20

SCAN MIJ VOOR
MEER INFO

DUURZAME FOTOBOEKEN

De mooiste fotoboeken maak je bij Pixum met FSC®-gecertificeerd premium fotopapier.

Benieuwd? Bezoek [Pixum.nl](https://www.pixum.nl) of download de Pixum App.

pixum
JOUW ONLINE FOTOSERVICE

Deze code berekent 20% korting op alle Pixum Fotoboeken via de Pixum website of de Pixum App. De korting wordt niet over de verzendkosten gerekend. De code is geldig t/m 1-12-2022. Kortingen kunnen niet gecombineerd worden met andere kortingen.

PAS OP VOOR Rode spintmijt

Controleer gewassen als aubergines en tomaten op gevlekte bladeren en dunne webben die wijzen op rode spintmijt. Deze mijten houden van lichte, droge omstandigheden, dus nu kun je er zowel buiten als in de kas nog steeds last van hebben.

Haal de ergst aangetaste bladeren van de plant en laat die niet in de kas liggen. Buiten overleeft rode spintmijt een koude winter niet.

Fatsoeneer aardbeien

Knip alle oude bladeren van aardbeienplanten af. Laat alleen de jonge bladeren in het midden zitten. Knip daarna de uitlopers af om te voorkomen dat ze de moederplanten verzwakken. Wied het onkruid en verwijder alle fruitresten, want daarin kunnen zich schimmels

schuilhouden die volgend jaar de oogst verzieken.

Plant een paar van de sterkste uitlopers in potten. Deze jonge scheuten wortelen snel en kunnen zo nodig worden gebruikt om later in het najaar oudere aardbeienplanten te vervangen.

Verwijder aardbeienuitlopers en pot er een paar op voor nieuwe planten.

STAP VOOR STAP

Verzamel zaad van sperziebonen

Win je eigen bonenzaad om dezelfde variëteiten volgend voorjaar te zaaien. Laat de peulen aan de plant hangen totdat ze bruin en dor zijn. Hang de planten bij vochtig weer binnen op. Controleer de bonenzaden en gooi beschadigde of door lapsnuitkevers aangetaste exemplaren weg. Bewaar ze in papieren enveloppen tot volgend voorjaar.

1 Knip de peulen van de planten wanneer ze droog en broos zijn geworden en de bonen erin rammelen. Bewaar de labels om te voorkomen dat je struik- en klimvariëteiten mengt.

2 Open de peulen. De bonen laten gemakkelijk los. Vang ze op in een bakje en bewaar ze in gelabelde papieren enveloppen om volgend voorjaar te zaaien.

Pluk salieblaadjes wanneer ze jong en fris zijn, dan zijn ze het lekkerst.

Oogst salie

Blijf verse salieblaadjes plukken voor gebruik in gerechten. Salie is heerlijk in veel herfst- en winterstoofpotten en ook heel lekker bij pompoen. Verder zijn gefrituurde blaadjes een smakelijke garnering van talloze gerechten.

Als je heel veel hebt, hang dan de stelen in bosjes, onderaan bij elkaar gebonden, ondersteboven op een droge, goed geventileerde plek. Na een paar weken kun je de blaadjes van de stelen rissen en in een luchtdichte pot bewaren.

Wied rond de planten en geef ze een portie universele mest zodat ze beter herstellen. Als een plant uitgeput raakt, neem je een paar stekken om nieuwe planten te maken, of kweek planten uit zaad op voor een nieuwe voorraad jonge salieblaadjes.

Pluk frambozen zodra ze rijp zijn en gemakkelijk van de plant loslaten.

STAP VOOR STAP Plant uien

Plant nu plantuitjes in grond waar je alle zomergroenten hebt geoogst, zoals wortelen, sperziebonen of sla. Hark de grond egaal en druk aan, vooral als het voorgaande gewas diep geworteld was. De plantuitjes zullen dit najaar wortelen en uitlopen. Ze overwinteren als jonge planten en zijn volgend jaar begin zomer rijp.

1 Span tuintouw recht over de grond van een groentebed dat is ontdaan van onkruid en bemest met lavameel.

2 Verdeel de uitjes langs het touw en gebruik een tuinschepje om ze te planten. Druk ze aan tot je de puntjes nog net ziet.

3 Geef water, verwijder het touw en label de rij. Bescherm de uitjes tegen nieuwsgierige vogels totdat ze uitlopen.

FOTO'S: SARAH CUTTLE, JASON INGRAM

Oogst nu late frambozen

Herfstframbozen kun je al vanaf augustus oogsten. Pluk de zoete, late frambozen dagelijks, want ze blijven tot begin najaar rijpen.

Hoe later in het jaar en hoe kouder de nachten, hoe groter de

kans dat het fruit aan de plant zal gaan rotten. Pluk de frambozen dus meteen zodra ze rijp zijn. Zorg voor zoveel mogelijk luchtcirculatie rond de vruchtjes door onkruid steeds weg te halen en een paar oude

stokken terug te snoeien. Ondersteun ook de zwaar beladen stokken. Behandel de frambozen voorzichtig: doe ze na het plukken in een ondiepe bak die is bekleed met keukenpapier.

Checklist

- ☐ Dek late groenten, zoals wortelen en sla, af met kweekkappen of een stuk vliesdoek.
- ☐ Pluk bramen en vries het overschot in.
- ☐ Plant voorjaarskolen uit voordat de grond te koud is.
- ☐ Plant tuinkruiden zoals basilicum, koriander en peterselie in potten en zet die binnen.

TIP

Verwijder de bladeren die courgettes en tomaten bedekken, zodat de groenten beter rijpen voordat het 's nachts kouder wordt. Laat wel wat blad zitten om de planten via fotosynthese van voedsel te voorzien.

Gebruik een tuinvork om pastinaken voorzichtig uit de grond te halen.

Trek de eerste pastinaken op

Begin met de oogst van pastinaken. Oogst elke tweede pastinaak in een rij, zodat de overgebleven wortelen verder kunnen groeien voordat je die later deze winter oogst, wanneer ze zoeter zijn.

Als je ruimte nodig hebt voor bijvoorbeeld late sla of plantuitjes, dan kun je alle pastinaken oogsten. Verwijder het loof en bewaar de wortelen in dozen met zand koel en donker, klaar voor gebruik in de winter.

Checklist

- ☐ Geef je planten minder vaak water nu ze trager groeien.
- ☐ Plant vroege voorjaarsbollen, zoals dwerg-irissen en narcissen, in potten om begin lente van te genieten.
Lees meer op pagina 36.
- ☐ Geef permanente kasplanten een laatste voeding voor de winter.
- ☐ Verwijder zonwering of netten om meer licht toe te laten.

10
MINUTEN
OVER

Verwijder planten die geen opbrengst meer geven, zoals aubergines en meloenen. Maak de kas goed schoon: verwijder alle dode bladeren en controleer op ongedierte. Dit creëert meteen ruimte voor vorstgevoelige vaste planten en exoten die bescherming nodig hebben.

Vetplanten, zoals *Aeonium* 'Zwartkop', moeten binnen overwinteren.

Bescherm vorstgevoelige planten

Bescherm vorstgevoelige planten door ze naar de kas te verhuizen nu de nachten afkoelen en het herfstweer voor de deur staat.

Verwijder dode bladeren, knip oude bloemstengels af en haal onkruid uit de potten voordat je ze binnen zet. Veel planten, zoals vetplanten, kunnen wel tegen de

kou, maar gaan in vochtige omstandigheden rotten. Dus de lichtste plek in een koude kas is 's winters ideaal.

Kamerplanten die in de tuin hebben gestaan, kunnen weer terug naar de vensterbank, maar warm ze niet te snel op. Laat ze een paar dagen acclimatiseren.

Komkommers zijn oogstrijp als ze groen en stevig zijn.

Oogst komkommers

Blijf kaskomkommers plukken, want die groeien langer door dan die in de moestuin. Haal oude, verdorde bladeren weg om rot te voorkomen en bind stengels met bloemen of jonge komkommers vast aan de steunen. Snoei alle nieuwe scheuten die waarschijnlijk geen vrucht meer zullen zetten terug en geef de planten bladvoeding zodat ze wat langer meegaan.

Verpot vlinderorchideeën

Geef de vlinderorchidee voor het verpotten water. Verpot wanneer de wortels actief groeien. Gebruik speciale potgrond met boomschors en transparante potten omdat de wortels licht nodig hebben. Haal de plant uit de oude pot en knip alle bruine of verdorde wortels af. Kort de gezonde wortels in tot 10–12 cm. Zet de plant terug in dezelfde of iets grotere pot.

Verpot een vlinderorchidee alleen na de bloei.

Kijk rozemarijnstekken na

Bekijk de onderkant van de potjes met rozemarijnstekken om te zien of er wortels uit de gaatjes groeien. Je kunt voorzichtig aan de stekken trekken en als ze weerstand bieden, hebben ze voldoende wortels. Zo niet, dan laat je ze tot het voorjaar staan. Zodra de wortels door de drainagegaatjes groeien, kun je ze verpotten.

Haal de stekken uit de pot en zet elke stek in een aparte pot met potgrond. Druk goed aan en geef water. Kort de stek met een derde in om een bossige groei te stimuleren.

In het voorjaar kun je de zachte, nieuwe aanwas van rozemarijn stekken.

Plant jonge slaplanten op plekken waar je andere groenten hebt geoogst.

Zaai sla om te overwinteren

Zaai nu sla in een kas of op een zonnige vensterbank, dan kun je die buiten planten wanneer je groentetuin leeg begint te raken. Zet de jonge slaplanten op plekken waar je andere groenten hebt geoogst. Zo is je tuin ook 's winters productief en kun je begin voorjaar al oogsten.

Als je de sla eerst in bakken zaait, neem je een voorsprong op je volgende sla-oogst en kun je groenten als wortelen en bieten langer in de grond laten zitten, zodat die langer een verse opbrengst blijven geven.

Plant de slaplantjes uit wanneer ze minstens 4 cm hoog zijn. Zorg voor 10–20 cm tussenruimte en geef royaal water. Doe dit voor eind oktober, wanneer de grond nog steeds warm is. Hoe groter de planten, hoe groter de kans dat ze slakkenaanvallen, droogte of zware regenval overleven. Sommige variëteiten zijn winterharder dan andere, dus misschien moet je 's winters kweekkappen of vliesdoek gebruiken als er meer dan lichte vorst wordt voorspeld.

STAP VOOR STAP Sla zaaien

1 Vul een bak tot boven de rand met zaaigrond. Veeg de overtollige potgrond eraf en druk de rest aan met je handen of met de onderkant van een andere zaaibak.

2 Trek met een verspeenstokje of potlood rechte voren van 1 cm diep, 3–5 cm uit elkaar. Hoe minder ruimte tussen de voren, hoe sneller je de zaailingen moet verspenen.

3 Zaai dun, met 2 cm tussenruimte of minder als je de zaailingen naarmate ze groeien wilt uitdunnen om als kiemgroenten te eten. Bedek de zaadjes.

4 Label de bak en geef royaal water met een gieter met fijne broeskop. Laat de bak uitlekken en zet hem in een onverwarmde kas of op een vensterbank.

FOTO'S: PAUL DEBOIS, JASON INGRAM

STAP VOOR STAP Plant een kleine boom

Plant een in pot gekweekte boom nu de grond nog warm is, zodat de wortels voor de winter goed kunnen aanslaan. Maak de potgrond flink nat voordat je de boom uit de pot haalt. Geef na het planten nogmaals water en verspreid een dikke mulchlaag rond de boom, waarbij je de stam vrijlaat.

1 Graaf een groot gat dat iets dieper is dan de wortelkluit en naar boven toe breder wordt voor de ontwikkeling van de ondiepe, vezelige voedingswortels. Sla een korte steunpaal in het gat.

2 Giet water in het plantgat, haal de wortels voorzichtig een beetje uit elkaar en zet de wortelkluit erin. De boomsteun moet een paar centimeter naast de stam staan en misschien moet je de wortelkluit een stukje inknippen om dit te bereiken.

3 Zet de boom zo neer dat de overheersende wind hem van de steunpaal afblaast en maak hem vast met een flexibele boomband.

4 Vul het gat rond de wortelkluit met grond die je steeds met je voet aandrukt. Houd daarbij de stam rechtop en in het midden van het gat.

FOTO'S: SARAH CUTTLE

Geef je gazon half september een intensieve behandeling, zodat het gras kan herstellen voordat de temperaturen te ver dalen.

Verticuteer en belucht het gazon

Door te verticuteren verwijder je gazonvilt en kunnen vocht, zuurstof en voedingsstoffen de grond beter bereiken, zodat het gras kan herstellen. Als je een mosprobleem hebt, moet je dat eerst aanpakken. Maai van tevoren en verticuteer met een bladhark of, voor grotere gazons, met een verticuteermachine. Vaak komt er een grote hoeveelheid materiaal los.

Maai daarna nogmaals, maar nu in tegenovergestelde richting. Belucht het gazon door er met een vork in te prikken en verspreid er met een bezem of de achterkant van een hark een vulmiddel (mengsel van topklaaarde, compost en zand) overheen.

Checklist

- ☐ Geef amaryllis geen water meer en zet hem uit direct zonlicht om hem de winterrust te laten ingaan.
- ☐ Bereid de grond voor op de aanleg van een heg van planten met kale wortels die in de winter verkrijgbaar zijn.
- ☐ Noteer je favoriete potcomposities, dan kun je die volgend jaar weer gebruiken en aanpassen.
- ☐ Laat na de wortelootst gebruikt wortelgaas en vliesdoek drogen.

Bind de scheuten van passiebloemen (*Passiflora*-soorten) horizontaal aan.

Bind klimplanten als *Passiflora* aan

Snoei de groeikrachtigste klimplanten terug om ze in vorm te brengen, maar ook om vorstgevoelige jonge scheuten te verwijderen. Passiebloem, jasmijn en kiwi kun je nu snoeien. Begin met het terug-

snoeien van beschadigde stengels en de stengels die gebouwen of naburige planten proberen binnen te dringen.

Bind de stengels daarna aan hun steunen. Als je ze horizontaal of in

waaiervorm leidt, stimuleer je de bloei. Kort tot slot alle zijscheuten met verwelkte bloemen of vergane vruchten in. Snoei planten die verjongd moeten worden in het voorjaar drastisch terug.

Composteer zomerperkplanten

Verwijder perkplanten die hun beste tijd hebben gehad en gooi ze op de composthoop. Vorst of langdurige hitte en droogte maken een eind aan eenjarigen zoals begonia's, lathyrus en lobelia's. Als je grotere hoeveelheden zacht, groen materiaal op de composthoop gooit, voeg er dan ook wat bruin materiaal aan toe, zoals houtig snoeiafval of karton.

Je kunt afval verminderen door je planten te composteren.

Geef liguster een laatste knipbeurt

Knip een ligusterheg nu zodat hij dichtter wordt. Liguster groeit zonder ingrijpen uit tot een luchtige plant, maar hoe vaker je hem knipt, hoe dichter hij groeit. Knip het grootste deel van de aanwas van dit jaar af. Werk de zijanten van onderaf bij en span een koord langs de bovenkant om die mooi vlak te krijgen.

Knip nieuwe of bossige groei van ligusterhagen af.

Houd planten als canna's goed vochtig, dan blijven ze bloeien.

Blijf bloeiende planten water geven

Stop niet met water geven aan laatbloeiende planten, zoals canna's. Bij regen wordt de grond onder planten met een dicht gebladerte nauwelijks nat. Geef daar regelmatig water en je inspanningen zullen worden beloond met een langere bloei.

Houd ook voorjaarsbloeiende struiken als camelia's en rododendrons in de gaten, want die ontwikkelen binnenkort bloemknoppen voor volgend jaar. Deze kunnen er in een droog najaar afvallen, waardoor de voorjaarsbloei uitblijft. Houd ze dus goed vochtig.

Volgende maand

- ☐ Bereid spruitkoolplanten voor op een grote oogst.
- ☐ Snoei rozen ter bescherming tegen slecht weer.
- ☐ Zet buitenpotten op een verhoging om vochtrophoping te voorkomen.
- ☐ Plant violen voor extra kleur in najaar en winter.

FOTO'S: TORIE CHUGG; SARAH CUTTLE

Gardeners' World

Klantenservice

Wil je abonnee worden of heb je vragen over je abonnement? Op onze website vind je antwoord op de meeste vragen.

www.gardenersworldmagazine.nl/contact

Telefoon

We zijn er maandag tot vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur om je vragen te beantwoorden.

+31 (0)24-2027827

E-mail

Stel je vraag eenvoudig per e-mail aan een van onze service medewerkers.

**klantenservice@
gardenersworldmagazine.nl**

Abonnementsinformatie

Gardeners' World kost € 6,99 per nummer. De abonnementsprijs is in Nederland € 66,- en in België € 69,- (12 nummers). Deze prijs geldt bij betaling per automatische incasso. Voor betaling via een (digitale) factuur geldt een toeslag van € 2,50. Je kunt eenvoudig een machtiging afgeven via www.magazineshop.nl/machtigen. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij anders vermeld. Het opzeggen van een abonnement kan eenvoudig telefonisch via +31 (0)24-2027827 of per mail via klantenservice@gardenersworldmagazine.nl.

Copyright

BBC Gardeners' World magazine is published by F&L Media B.V. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners' World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corporation. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

Gardeners' World

Managing Director – Catriona Bolger
Editor-in-Chief – Lucy Hall
Deputy Editor – Kevin Smith

BBC Studios, UK Publishing

Chair, Editorial Review Boards: Nicholas Brett
Managing Director, Consumer Products and Licensing - Stephen Davies
Director, Magazines and Consumer Products - Mandy Thwaites
Compliance Manager - Cameron McEwan
UK.publishing@bbc.com
www.bbcstudios.com

Immediate Media Co Ltd

Chairman – Martin Weiss
CEO – Tom Bureau
Director of International Licensing and Syndication – Tim Hudson
International Partners Manager – Molly Hope-Seton

Alle rechten van dit materiaal behoren toe aan Immediate Media Co. Limited en mogen niet worden herdrukt of hergebruikt, in welke vorm dan ook, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming. Het auteursrecht op deze uitgave en op daarin verschenen artikelen wordt door de uitgever voorbehouden. Het verlenen van toestemming tot publicatie in de gedrukte uitgave houdt in dat de auteur de uitgever, met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk machtigt de bij of krachtens de auteurswet door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren te innen en dat de auteur alle rechten overdraagt aan de uitgever, tenzij anders bepaald. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gekopieerd zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden die in deze uitgave zouden kunnen voorkomen.

Gardeners' World is een uitgave van F&L Media B.V.

in licentie van BBC Studios

Head of Content

Daan Jeuken

Hoofdredactie

Anne Wieggers

Redactie

Jos Heijmans, Helga Kluiters, Linda Passies en Maurice Snijders

Met medewerking van

Milly Born, Jaap Molenaar, Sylvia van den Top, Stichting NL Bloeit! Rogier van Vugt, Marieke van der Eerden, Marcelle van Houtum, en redactie Gardeners' World UK

Vormgeving

Nick Groenewold, Mylène Nales, Tom Gerrits, Susan Gerbrands-Derksen, Orlando Koper en Ellen Willemsen

Sales

Gavin Woesthoff
+31 (0)6 20 50 98 54
gwoesthoff@fnl.nl

Marketing

Anouk Tolboom
+31 (0)24 24 04 595
atolboom@fnl.nl

Drukkerij

Habo DaCosta bv, Vianen

Vragen aan de redactie

Heb jij opmerkingen, suggesties of vragen aan de redactie?
redactie@gardenersworldmagazine.nl

Nieuwsredactie / Pers

redactie@gardenersworldmagazine.nl
of adresgegevens zie hieronder o.v.v.
F&L Media, redactie Gardeners' World

Bezoekadres F&L Media

Jonkerbosplein 52, 6534 AB Nijmegen

september Groeigids

Je kunt deze maand een groot aantal gewassen zaaien voor oogsten tot in de herfst en de winter.

Binnen zaaien ■ **Buiten planten/zaaien** ■ **Oogsten** ■

De beste keuzes voor september		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
	Aardbeien Zoet, caloriearm en kan mogelijk helpen bij de insulinehuishouding. Een handvol voorziet in je dagelijkse portie vitamine C.												
	Tips Bescherm de vruchten tegen slakken door ze in bakken of hangmanden te planten. Geef regelmatig water. Plant ↓ op grondniveau Afstand ↔ 45 cm uit elkaar ↗ 75 cm tussen rijen												
	Bladsla Bladgroenten zijn een van de meest voedzame, lucratieve en ruimtebesparende gewassen en bevatten veel gezonde stoffen.												
	Tips Bescherm planten tegen slakken met gebroken eierschalen of koffiedik, of zet biervallen neer. Of zaai in potten die je buiten hun bereik zet. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 2 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen												
	Bloemkool Bloemkool is een goede bron van gezonde voedingsstoffen zoals vitamine C, foliumzuur en kankerbeschermende glucosinolaten.												
	Tips Zaai winterharde soorten deze maand in modules, laat overwinteren in een koude bak of onverwarmde kas. Plant ze uit in het voorjaar. Zaai ↓ 2 cm diep Afstand ↔ 45 cm uit elkaar ↗ 60 cm tussen rijen												
	Bosbessen Het draait allemaal om kleur. Bosbessen bevatten net als zwarte bessen gezondheidsbevorderende anthocyanen, die hen hun blauwe tint geven.												
	Tips Bosbessen hebben zure grond nodig. Als jouw grond neutraal of alkalisch is, kun je ze kweken in grote potten met heidepotgrond. Plant ↓ op grondniveau Afstand ↔ 1,5 m uit elkaar ↗ 1,8 m tussen rijen												
	Druiven De schil en pitten zitten vol met voedingsstoffen en beschermende bestanddelen, dus eet alles van de druif. Kweek een variëteit met een donkere schil.												
	Tips Plant tegen een zonnige muur op een open plek, en geef grondig en vaak water tot de herfstregens. Plant ↓ op grondniveau Afstand ↔ 1,2 m uit elkaar ↗ 1,5 m tussen rijen												
	Lente-uitjes Deze kleine smaakmakers hebben meer antioxidanten dan gewone witte uien en kunnen helpen beschermen tegen een aantal degeneratieve aandoeningen.												
	Tips Voor heerlijke jonge lente-uitjes oogst je ze wanneer ze ongeveer 15 cm groot zijn, voordat de bol begint op te zwellen. Zaai ↓ 1-2 cm diep Afstand ↔ 3 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												
	Peterselie Peterselie, vaak over het hoofd gezien, is rijker aan vitamine C, foliumzuur en kalium dan koriander. Voeg op het laatst toe aan je gerecht voor maximale smaak.												
	Tips Zaaien in vochtige, vruchtbare grond in de volle zon en pluk de jonge blaadjes regelmatig om de groei te bevorderen. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen												
	Radijs Minder zetmeelrijk dan de meeste wortels en een bron van vezels, foliumzuur en kalium. Eet ze in plakjes gesneden en gesauteerd in boter voor een minder peperige smaak.												
	Tips Voor een snelle oogst zaai je een ronde soort op een warme plaats of in een terraspot. Oogst voor de beste smaak als ze nog klein zijn. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 2,5 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen												
	Spinazie Rijk aan natuurlijke nitraten. Helpt de bloeddorstrooming op peil te houden en reguleert de bloeddruk. Lichtjes koken of rauw aan salades toevoegen.												
	Tips Zaai deze maand in een pot of op een beschutte plaats in verrijkte grond met veel zelfgemaakte compost. Zaai ↓ 2 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												
	Uien Uien zijn rijk aan zwavel en zitten vol gezonde stoffen. Ze zijn goed voor het hart, omdat ze het bloed dunner maken en cholesterol- en bloeddrukverlagend zijn.												
	Tips Kweek uit plantuien (onrijpe bollen) i.p.v. uit zaden. Regelmatig wieden, maar beschadig de bollen niet. Plant ↓ met puntje zichtbaar Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												

Volgende maand

Het oktobernummer ligt vanaf **27 september** in de winkel.

Monty's oogappeltjes

Monty vertelt over zijn passie voor zelfgekweekte appels.

Carols tips voor het hele jaar kleur in de tuin.

Planten, zaaien, snoeien en andere essentiële bagage.

Plant kleurrijke lentebollen in potten en bakken.

FOTO'S: SARAH CUTTLE, JASON INGRAM, PAUL DEBOIS
*AANKONDIGINGEN ONDER VOORBEHOUD

Gardeners' World

Mis geen nummer meer!

Neem nu een abonnement en krijg voortaan elke uitgave van Gardeners' World automatisch in je brievenbus.

Ga naar **www.gardenersworldmagazine.nl/abo**
of bel gratis naar **+31 (0)24 2027 827**

Kom in actie en zaai mee!

INHEEMSE ZAAIWEEK

Zaai voor de bijen, vlinders en andere insecten en help ze aan voedsel!

Juist het najaar is dé periode om inheemse planten te zaaien. Immers, in de natuur laten de planten ook nu hun zaad vallen. Zo krijg je in het voorjaar het mooiste resultaat voor alle insecten. Als abonnee ontvang je bij de volgende editie **gratis een zakje bloemenzaad van inheemse planten** die deze insecten hard nodig hebben. Ben je geen abonnee, maar wil je toch graag mee doen? Kijk dan op onze website voor meer informatie!

Een initiatief van:

Gardeners'
Worldmagazine

Meer informatie vind je op:

www.gardenersworldmagazine.nl/zaaiweek

Het hele jaar door een kleurrijke tuin

- ✓ Boordevol inspiratie voor het kweken van bloembollen
- ✓ Ruim 100 plantideeën en praktische tips
- ✓ Gegarandeerd succes - zelfs op de lastigste plekken

Speciale uitgave

€9,99

Bestel nu via

www.gardenersworldmagazine.nl/bloembollen

Gardeners' World magazine